कृषि विकास रणनीति

आ.व. २०८०/८१ - ०८४/८

गौरादह नगरपालिका, झापा

गौरादह नगरपालिका
गौरादह, झापा

कृषि विकास रणनीतिक योजना
आ. व. २०८०/८१ - ०८४/८५

२०८० जेठ

`

प्राविधिक सहयोगः
नेपाल ईञ्जिनियरिङ्ग, मेनेजमेण्ट एण्ड डेभेलपमेण्ट कन्सल्टेन्सी प्रा.लि. (नेमडेक)
सातदोबाटो, ललितपुर

विषय सूची

परिच्छेद १: परिचय १

१.१ पृष्ठभूमि १

१.२ परिचय १

१.३ उद्देश्य २

१.४ नगरपालिकाको कृषि विकास रणनीतिक योजनाको कार्यक्षेत्र २

१.५ योजना तर्जुमाको दृष्टिकोण, विधि एवं तौर तरिका ३

१.६ योजना तर्जुमा प्रक्रियाका लागि प्राविधिक टोली ४

१.७ सीमा ४

परिच्छेद २: अवस्था विश्लेषण ६

२.१ नगरपालिकाको वस्तुस्थिति ६

२.२ कृषि क्षेत्रको विद्यमान अवस्था ९

परिच्छेद ३: रणनीतिक रूपरेखा १६

३.१ पृष्ठभूमिः १६

३.२ विद्यमान सवालहरूको लेखाजोखाः १६

३.३ सवाल सम्बोधनका रणनीतिः १८

३.४ राष्ट्रिय नीति तथा कानूनी खाकाः १८

३.५ नगरपालिकाको नीति तथा योजनाः २१

३.६ रणनीतिक स्तम्भ, प्रमुख सिद्धान्त तथा परिणाम २२

३.७ दीर्घकालीन सोच, ध्येय तथा उद्देश्यहरू २३

३.८ प्रभाव, परिणाम तथा लक्ष्यहरू २५

परिच्छेद ४: प्राथमिकता प्राप्त रणनीतिक कार्यक्रम र अनुमानित वजेट ३२

परिच्छेद ६: अनुगमन तथा मूल्यांकन योजना ४६

अनुसूचीहरू ४८

अनुसूची १: गौरादह नगरपालिकाको कृषि क्षेत्रको संभावना, अवसर तथा समस्या एवम् चुनौतीहरू ४८

अनुसूची २: कृषि विकास रणनीतिक योजना तर्जुमाका तस्वीरहरू ५२

अनुसूची ३: कृषि विकास रणनीतिक योजना तर्जुमामा सहभागीहरूको उपस्थिति ५७

तलिका हरु

तालिका नं. १ वडागत जनसंख्याको विवरण ६
तालिका नं. २ नगरपालिकाको भू उपयोगको अवस्था ८
तालिका नं. ३ कृषि उत्पादनको क्षेत्रफल र उत्पादकत्व ११
तालिका नं. ४ ब्यापार नाफाको अवस्ता १२
तालिका नं. ५ प्रभाव र सुचकहरू २५
तालिका नं. ६ परिमाणका सुचकहरू २६
तालिका नं. ७ प्रतिफलका सुचकहरू २८
तालिका नं. ८ नतिजाका लागि प्रतिफल २९
तालिका नं. ९ प्रतिफलका सुचकहरू ३०
तालिका नं. १० नतिजाका सुचकहरू ३१
तालिका नं. ११ आगामी ५ वर्षका लागि वित्तिय आवश्यकता ३२
तालिका नं. १२ आगामी ५ वर्षका लागि वित्तिय आवश्यकता ३३
तालिका नं. १३ परिणाम १ ३४
तालिका नं. १४ परिणाम २ ३६
तालिका नं. १५ परिणाम ३ ३८
तालिका नं. १६ परिणाम ४ ३९
तालिका नं. १७ योजना अनुगमनका लागि विधि, तौर तरिका तथा समय ४६

परिच्छेद १: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

देशको कुल गार्हस्थ उत्पादनमा २७ योगदान दिने र जनसंख्याको ६०.४ प्रतिशत जीविकोपार्जनसँग जोडिएको कृषि क्षेत्र आर्थिक समृद्धिको मुख्य आधार हो । कृषि क्षेत्रले उच्च र समावेशी आर्थिक बृद्धिमा योगदान दिनसक्ने अवस्था विद्यमान रहँदा रहँदै विगतका प्रयास, उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धिको लागी यस क्षेत्रको समग्र गतिशीलतामा सुधार र वैज्ञानिक पद्धतीमा रूपान्तरण आवश्यक छ । विभिन्न कारणले उत्पादकत्वमा देखिएको समस्या, प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता, व्यापार, व्यावसायीकरण, पूर्वाधार, ऋण, विमा, सुविधा एवं कर, जमीन, संघसंस्था तथा मानव संसाधन, जलवायु परिवर्तन तथा प्राकृतिक श्रोत व्यवस्थापन, सामाजिक तथा भौगोलिक समाबेशीकरण र अन्य नीतिगत समस्याका कारण अपेक्षित रुपमा नतिजा हासिल गर्न नसकेको परिस्थिति विद्यमान छ ।

नेपालको कृषि विकास रणनीति (ADS 2015-35) ले आगामी २० वर्षमा नेपालको कृषि क्षेत्रलाई मार्गदर्शन गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । यस अवधिमा नेपालको कृषि क्षेत्रको संरचनामा उल्लेख्य परिवर्तन आउनेछ र कृषिको तुलनामा कृषि व्यवसाय र गैरकृषि ग्रामीण गतिविधि बढ्नेछ । बलियो र थप सन्तुलित अर्थतन्त्र र रोजगारीको विकासको लागि कृषिमा आधारित गैर–कृषि गतिविधिहरूको विकास महत्वपूर्ण सावित हुने विश्वास लिईएको छ तथा कृषि र अर्थतन्त्रका अन्य क्षेत्रहरूबीचको सुदृढ सम्बन्ध गरिबी न्यूनीकरणका लागि महत्वपूर्ण हुनेछ । आत्मनिर्भर, दिगो, प्रतिस्पर्धात्मक र समावेशी कृषि क्षेत्रले आर्थिक वृद्धिलाई दिशावोध गर्ने तथा सुदृढ जीविकोपार्जन एवं खाद्य र पोषण सुरक्षामा योगदान पुर्याउँदै खाद्य सम्प्रभुताको सुनिश्चितता प्रदान गर्दछ ।

नेपालको संविधान २०७२ ले संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहका सरकारलाई शक्ति र अधिकार सुम्पेको छ । यी सबै तहका सरकारहरूलाई विशेष र साझा अधिकारको रूपमा तोकिएको संवैधानिक जिम्मेवारी अनुरूप आफ्ना कानूनहरू बनाउने, वार्षिक बजेट बनाउने, नीति/योजनाहरू तर्जुमा गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । ऐनमा व्यवस्था भए बमोजिम स्थानीय सरकारले संघीय र प्रादेशिक नीति, लक्ष्य र उद्देश्यको परिपालना गरी संविधानमा तोकिएका आफ्ना कार्यात्मक जिम्मेवारीहरू समावेश गरी आवधिक तथा वार्षिक योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने हुन्छ । यस्ता योजनाहरूले विकास र सुशासन प्रक्रियामा सुशासन, विपद् व्यवस्थापन र लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण जस्ता विभिन्न क्षेत्रगत विषयहरूलाई एकीकृत गर्ने गर्दछ ।

१.२ परिचय

कृषि विकासका विभिन्न पक्षहरुमध्ये स्थानीय उत्पादनलाई प्रमुख आयाम मानिएको अवस्था विद्यमान रहेको छ । विभिन्न अनुसन्धानहरुले स्थानीय उत्पादन घटिरहेको देखाएका छन् । रणनीति तर्जुमा गर्ने दौरानमा सम्पन्न गरिएको अध्ययनका क्रममा देखिएका विविध पक्षहरुलाई केलाउने, मौजूदा नीति तथा कार्यक्रमहरु समीक्षा गर्ने तथा आवश्यक रणनीतिक मार्गदर्शनका लागि नगरपालिकालाई सघाउने अपेक्षा सहित रणनीतिक कृषि विकास योजना तर्जुमा गरिएको छ । योजना तर्जुमाको चरणमा गरिएको अध्ययनले गौरादह नगरपालिकाको स्थानीय वस्तुस्थिति तथा सम्भावनाहरुलाई विश्लेषण गरेको छ । रणनीति तर्जुमाका दौरानमा गरिएको अध्ययन, छलफल तथा अन्तर्क्रियाका माध्यमबाट मौजूदा अवस्था र अख्तियार गर्नुपर्ने रणनीतिहरुको प्रस्ताव गरिएको छ । गौरादह नगरपालिकाको कृषि नीति र हाल भैरहेका अभ्यास, स्थानीय कृषि उत्पादन र बजारको अन्तरसम्बन्ध, कृषि पूर्वाधारहरुको विद्यमान

अवस्था विश्लेषण गरी सो को आधारमा नगरपालिकाको दृष्टिकोण सहित रणनीतिक कृषि विकास योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

समग्र कृषि क्षेत्रको विकास, विस्तार एवं प्रवर्द्धन गर्ने सोचले तर्जुमा गरिएको यस कृषि विकास रणनीतिक योजनाले नगरपालिकाको कृषि क्षेत्रको अवस्था, क्षमता, अवसर एवं संभाव्यता र चुनौती विश्लेषण गरी कृषि क्षेत्रको आगामी १० वर्षे दीर्घकालीन सोचसहित आ.व. २०८०।८१ देखि ०८४।८५ (५ वर्ष) सम्मको लक्ष्य, उद्धेश्य तथा रणनीतिक कार्यक्रमहरु समेतको खाका निर्माण गरेको छ ।

१.३ उद्देश्य

प्रस्तावित कार्यको मुख्य उद्देश्य नगरपालिकाको कृषि क्षेत्रको वर्तमान र विगतको कार्यसम्पादनको मूल्याङ्कनका आधारमा पञ्चवर्षीय रोडम्याप सहितको दीर्घकालीन रणनीतिक योजना तर्जुमा गर्नु हो । अन्य विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन्:

- कृषि, पशुपन्छी तथा मत्स्यपालनका लागि उत्पादन सामग्री, प्रविधि, सिँचाई, कृषिको व्यावसायीकरणको अवस्था, बजार तथा अन्य पूर्वाधार, संस्थागत क्षमता र जनशक्ति लगायतका क्षेत्रको अवस्था मूल्याङ्कन गर्ने
- नगरपालिकाको कृषि क्षेत्रको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, प्राथमिकता, रणनीति र कार्यक्रम निर्धारण गर्ने
- नगरपालिकाको कृषि क्षेत्रको विद्यमान अवस्था र सम्भाव्यताको नक्साङ्कन गर्ने

१.४ नगरपालिकाको कृषि विकास रणनीतिक योजनाको कार्यक्षेत्र

दीर्घकालीन सोच सहितको कृषि विकास रणनीतिक योजना तर्जुमाको कार्यक्षेत्र देहाय अनुसार तोकिएको हुँदा यस क्रममा गरिएका स्थलगत अध्ययन तथा परामर्श मुख्य रुपमा देहायका विषयमा केन्द्रित रहने गरी यसको कार्यक्षेत्र स्पष्ट पारिएको थियो ।

(क) कृषि क्षेत्र र उपक्षेत्रको अवस्थाको मूल्याङ्कन र विश्लेषण

- कृषि, पशुपालन कार्यमा उन्नत प्रविधिको प्रयोगको अवस्था
- उत्पादन र उत्पादकत्वमा दीगो वृद्धि, बजार एवं व्यापारमा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमताको अँकलन
- खाद्यमा दिगो पहुँच तथा पोषण सुरक्षाको अवस्था
- संस्थागत क्षमता तथा सुशासन

कृषि क्षेत्रको अवस्था विश्लेषण कार्य समग्र चार वटा रणनीतिक स्तम्भलाई आधार मानि वृहत दृष्टिकोबाट मूल्यांकन गरिएको थियो । यी चार उपक्षेत्रहरुको पहिचानका लागि राष्ट्रिय कृषि विकास रणनीति, प्रदेशको आवधिक योजना तथा नगरपालिकाको आवधिक योजनाको आशयसंगको तादात्म्यता हुने गरी विश्लेषण गरी सोही अनुसार रणनीतिको तर्जुमा गरिएको थियो ।

(ख) १० वर्षको दूरदृष्टिसहित ५ वर्ष अवधिका लागि लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र कार्य योजना तर्जुमा

कृषि क्षेत्र र उपक्षेत्रको विकास, विस्तार र विविधीकरणका लागि रणनीतिक योजनाको मस्यौदा तयार गरिएको थियो । प्रस्तुत मस्यौदामा कृषि क्षेत्रको वर्तमान अवस्थालाई विश्लेषण गरी कृषि विकासको सन्दर्भमा नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोच, निर्देशक सिद्धान्त, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीतिक कार्यक्रमहरु सहितको रणनीतिक योजनाको खाका तर्जुमा गरेको थियो ।

योजनाको मस्यौदामा सम्भावित क्षेत्रहरू र उत्पादनहरू, आवश्यक स्रोतको अनुमान, सम्भावित लगानी/वित्तीय स्रोतको आँकलन, कार्यान्वयन व्यवस्था र सरोकारवालाहरूको संलग्नतालाई समेत समावेश गरिएको थियो । यसरी तयार भएको मस्यौदालाई अन्तिम प्रारुप दिने प्रयोजनका लागि पर्याप्त छलफलपश्चात प्राप्त सुझावलाई समेत समावेश गरी यो योजना दस्तावेज तयार पारिएको हो ।

१.५ योजना तर्जुमाको दृष्टिकोण, विधि एवं तौर तरिका

१.५.१ योजना तर्जुमाको दृष्टिकोण

प्रदान गरिएको जिम्मेवारीको मुख्य र विशिष्ट उद्देश्यहरू पूरा गर्न परामर्शदाता टोलीको प्रयासलाई व्यवस्थित तवरले देहाय अनुसार कार्यान्वयन गरिएको थियो ।

नगरपालिकाबाट प्राप्त मार्गदर्शन: परामर्शदाता टोलीले योजना तर्जुमाको विधि र तौरतरिकालाई अन्तिम रूप दिन, वडाहरूमा गरिने छलफल तथा परामर्श र अन्य स्थानीय तहका सरोकारवालाहरूसंगको अन्तरक्रिया संचालन, वस्तुस्थिति विश्लेषण, योजना कार्यशाला आयोजना र दस्तावेजीकरण गर्न नगरपालिका कार्यपालिकाको निर्देशन अनुसार कर्मचारी र सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गर्ने सन्दर्भमा आवश्यक मार्गदर्शन प्राप्त भएको थियो ।

रणनीतिक, स्थानमूलक तथा सहभागितात्मक दृष्टिकोण: योजना तर्जुमाका विभिन्न तौरतरिका एवं विधिहरूको कार्यान्वयन, स्थिति विश्लेषण एवम् योजना तर्जुमा प्रक्रियाका विभिन्न चरणमा प्राविधिक टोलीले रणनीतिक, स्थानमूलक र सहभागितामूलक दृष्टिकोणलाई अवलम्वन गरेको थियो । उत्पादनको अवस्थासहित समग्र कृषि क्षेत्र, स्थानीय प्राथमिकताको अध्ययन गर्न वडा स्तर, मुख्य सूचना प्रदायक र सरोकारवालाहरूसंगको परामर्श लिने कार्य सम्पन्न गरिएको थियो । योजना टोलीले वडा तथा नगरपालिकाका पदाधिकारी र कर्मचारी मात्र नभई अन्य समुदायका सदस्यहरू, गैरसरकारी संस्थाका प्रतिनिधिहरू, किसान समूहहरू र अगुवा किसान, निजी क्षेत्र र अन्य प्रमुख स्थानीय सरोकारवालाहरूको सहभागितालाई समेत सुनिश्चित गरेको थियो ।

योजनाहरुवीचको अन्तरसम्बन्ध: परामर्शदाता टोलीले नगरपालिकाका विभिन्न योजनाहरु, नीति तथा प्राथमिकताहरू र अन्य क्षेत्रगत योजनाहरूसँग उपयुक्त रूपमा आबद्ध हुने गरी योजना प्रक्रियाको निर्माण र सहजीकरण गर्ने कार्य सम्पन्न गरेको छ ।

१.५.२ योजना तर्जुमाको विधि तथा तौरतरिका

रणनीतिक योजना तर्जुमाको विभिन्न चरण तथा प्रक्रियाहरुमा निम्न लिखित विधि तथा तौरतरिका अवलम्वन गरिएको थियो ।

सम्बन्धित अभिलेखहरुको अध्ययन तथा पुनरावलोकन : प्राविधिक टोलीले विद्यमान कृषि सम्बन्धि निति नियम, साविकका स्थानीय सरकारका विभिन्न प्रतिवेदन, संघ, प्रदेश तथा नगरपालिकाको आवधिक योजना, संघीय दीर्घकालीन कृषि रणनीति नगरपालिका विगतका नीति तथा प्रयासहरु समेतको विस्तृत अध्ययन गरिएको थियो ।

- नेपालको संविधान २०७२,
- नेपालको कृषि विकास रणनीति (२०१५–२०३५)
- दीगो विकास लक्ष्य (२०१६–२०३०)
- पन्ध्रौ राष्ट्रिय योजना, प्रदेशको आवधिक योजना
- नगरपालिकाको आवधिक योजना
- चालू आ.व. २०७९।८० सहित गत ३ वर्षका वार्षिक योजनाका प्राथमिकता, नीति तथा कार्यक्रमहरु
- अन्य सान्दर्भिक प्रतिवेदनहरूको समीक्षा (परियोजना रिपोर्टहरू, सम्भाव्यता रिपोर्टहरू, नगरपालिका प्रोफाइल आदि)

सम्बन्धित पक्षसँग वैठक, छलफल र निर्णय : योजना तर्जुमाको विभिन्न चरणमा जनप्रतिनिधिहरुसंग आवश्यक बैठक, छलफल एवम् समसामयिक निर्णयका आधारमा रणनीतिक योजना तर्जुमा प्रयोजनका लागि सूचना तथा जानकारीहरु प्राप्त गर्ने कार्य सम्पन्न गरिएको थियो । रणनीतिक योजना तर्जुमाका क्रममा नगरपालिकाका पदाधिकारी, कर्मचारी, फोकल पर्सन, अगुवा कृषक र समुह लगायतका प्रमुख सरोकारवाला र कलाकारहरुसँग परामर्श गरिएको थियो । विषयगत निकाय तथा आयोजनाहरु, लगायत मुख्य सरोकारवालाहरूको पहिचान गरी तत् तत्संग आवश्यक अन्तरक्रिया र छलफल सम्पन्न गरिएको थियो ।

स्थलगत रुपमा सहभागीतामूलक अवलोकन, अन्तर्क्रिया र सूचना संकलन: स्थलगत अवलोकन टोलीमा नगरपालिका वडाका सम्बन्धित वडा अध्यक्ष तथा सदस्यहरु, स्थानीय कृषि क्षेत्रमा काम गर्ने अगुवा कृषकहरु समावेश भएका थिए । परामर्शदाता सहितको टोलीले सम्भावित क्षेत्रको स्थलगत रुपमा अध्ययन गरी कृषि क्षेत्रमा संलग्न सरोकारवालाहरुसँग परामर्श गरी समग्र कृषि क्षेत्रको सम्भाव्यता, भोग्नुपरेका समस्याहरु र ति समस्या समाधानका लागि पालिकाले समावेश गर्नुपर्ने योजनाहरुको वारेमा विस्तृत छलफल गरिएको थियो ।

नगरपालिकास्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठी संचालन: नीतिगत तथा अन्य उपलब्ध दस्तावेजहरुको समीक्षा, फिल्ड भ्रमण, अवलोकन र परामर्श बैठकबाट प्राप्त जानकारीका आधारमा रणनीतिक कृषि विकास योजनाको मस्यौदा ढाँचा तयार गरी योजना कार्यशालामा प्रस्तुत गरिएको थियो । उक्त गोष्ठीमा विषयगत र उप क्षेत्र समूह कार्यहरू र दृष्टिकोण, लक्ष्य, उद्देश्य, प्राथमिकता, रणनीति र रणनीतिक कार्यक्रम र स्रोतहरूमा आवश्यक छलफल गरी रणनीतिक योजनाको सोच, लक्ष्य, उद्धेश्यहरु, प्राथमिकता तथा आगामी ५ वर्ष संचालन गर्ने प्रमुख रणनीतिक कार्यक्रम/आयोजनाहरुको पहिचान गरी आवश्यक श्रोत तथा अनुमानित श्रोको वारेमा समेत पर्याप्त छलफल गरिएको थियो । मुख्यतः अपेक्षित नतिजाहरुको आँकलन गरी रणनीतिक कार्यक्रमहरुको तर्जुमा गर्नेमा गोष्ठीका गतिविधिहरु केन्द्रित रहेका थिए ।

अन्तिम प्रतिवेदन पेश: विभिन्न चरणको समीक्षा, स्थानीय अवलोकन, परामर्श, स्थानिय नक्साङ्कन र योजना तर्जुमा कार्यशालाको नतिजाको रूपमा, सहमती कायम भएको ढाँचामा रणनीतिक योजनाको अन्तिम मस्यौदा दस्तावेज तयार गरी नगरपालिका कार्यपालिकाको कार्यालयमा पेश गरिएको छ । अन्तिम मस्यौदामा क्षेत्रगत तथा उपक्षेत्र योजना र वस्तुस्थिति, दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यविधि र कार्यान्वयन योजना, कार्यान्वयन व्यवस्था, वित्तीय तथा जनशक्ति आवश्यकता, प्रक्षेपण तथा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ढाँचा समेटिएको छ । रणनीतिक योजनाको यो दस्तावेजलाई अन्तिम रूप दिनु अघि नगरपालिका कार्यपालिका, विषय क्षेत्र, सम्बन्धित कर्मचारी र शाखाबाट प्रतिक्रिया प्राप्त गरिनेछ ।

१.६ योजना तर्जुमा प्रक्रियाका लागि प्राविधिक टोली

योजना तर्जुमाका लागि परिचालित प्राविधिक टोलीमा कृषि अर्थशास्त्री, सामाजिक–आर्थिक विकास विशेषज्ञ, कृषि व्यवसाय र बजार विकास विशेषज्ञ, रणनीतिक/स्थानीय योजना विशेषज्ञ, जिआईएस र डाटा विश्लेषक गरी १५ वर्षभन्दा बढी काम गरेका विशेषज्ञहरू सम्मिलित सदस्यहरू रहेका थिए । योजना प्रक्रिया र प्रदान गरिने सेवाको गुणस्तर सुनिश्चितताका लागि समन्वय, व्यवस्थापन कार्यका लागि नगरपालिकासंग यथा समन्वय गरी क्रियाकलापहरु कार्यान्वयन गरिएको थियो ।

१.७ सीमा

रणनीतिक कृषि विकास योजना तर्जुमाका क्रममा श्रोत, साधन, क्षमता तथा समयावधीसँग सम्वन्धित सीमा रहेका छन् । यससम्बन्धी विवरणलाई देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

योजना तथा कार्यक्रमः यस योजना राजनीतिक प्रक्रियाबाट तर्जुमा गरिएको रणनीतिक र मार्गदर्शक योजनाको खाका मात्र भएकोले नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विश्लेषणको आधारमा दीर्घकालीन सोच, आवधिक लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, प्राथमिकता क्षेत्र निर्धारणको आधारमा रणनीतिक कार्यक्रमहरुको तर्जुमा मात्र केन्द्रित छ । प्रचलित कानून बमोजिम स्थानीय तहको योजना तर्जुमा गर्दा सहभागितामूलक वार्षिक योजना तर्जुमा पद्धतिबाट कार्यक्रम छनौट गर्नुपर्ने व्यवस्थालाई रणनीतिक ढंगबाट निर्देशित गर्ने दस्तावेजको रुपमा रहने हुनाले समुदाय तथा वडास्तरका कार्यक्रमले समेटिनु पर्ने क्रियाकलाप तहका परियोजनाहरु समावेश गरिएको छैन ।

लागत तथा लगानी पूर्वानुमानः विगतका अभ्यास, नगर कार्यपालिकाका कार्यालयका प्राविधिक कर्मचारी तथा योजना तर्जुमा कार्यमा संलग्न प्राविधिक सहयोग टोलीका सम्बन्धित विषय विज्ञका सुझाबका आधारमा अनुमानित लागत तथा लगानीको पूर्वानुमान गरिएको छ । नगरपालिका क्षेत्रमा क्रियाशील गैरसरकारी संस्था, सामुदायिक संघ-संस्था र निजी क्षेत्रका कार्यक्रमहरूबाट हुने क्रियाकलाप तथा लगानी समावेश गरिएको छैन । यस योजनाको सफल कार्यान्वयन विद्यमान संघीय तथा प्रादेशिक अनुदानको आनुपातिक बृद्धि, संघ तथा प्रदेश सरकार, स्थानीय पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (संसद विकास कोष), निजी क्षेत्र तथा स्थानीय समुदाय र विकास साझेदार संस्थाको लागत साझेदारीको विद्यमान अवस्थामा भएको अपेक्षित सुधारमा निर्भर रहनेछ ।

परिच्छेद २: अवस्था विश्लेषण

२.१ नगरपालिकाको वस्तुस्थिति

२.१.१ भौगोलिक अवस्थिति र प्राकृतिक स्रोतहरू (जमिन, जंगल र जलस्रोत):

कोशी प्रदेश अन्तर्गत पुर्वि नेपाल झापा जिल्लाको पूर्व पश्चिम राजमार्ग वाट १० कि.मि. दक्षिण भागमा अवस्थित गौरादह नगरपालिका प्रशस्त सम्भावना वोकेको नगर मध्ये एक हो। झापाको क्षेत्र नम्बर ५, दमक नगरपालिका र गौरीगञ्जको मध्यभाग रहेको यो नगरपालिकाको फैलावट २६°३८'५०" देखि २६°२८'८३" उत्तरी आक्षाशं सम्म र ८७°४७'१६" देखि ८७°४७'१६" पूर्वी देशान्तर फैलिएको छ । यो नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफल १४९.८६ वर्ग कि.मि. रहेको छ । यसको सिमाना पूर्वमा कमल गाउंपालिका झापा, पश्चिममा रतुवामाई नागरपालिका मोरङ, उत्तरमा कमल गाउंपालिका झापा र दक्षिणमा गौरिगञ्ज गाउंपालिका, झापा रहेको छ। तत्कालिन स्थानीय विकास मन्त्रालयले २०७२ आस्विन १ गते थप २६ वटा नयाँ नगरपालिका थप्दा झापा जिल्लामा महारानीझोडा, जुरोपानी, कोहवरा र साबिकको गौरादह गरी यी ४ गाउँ विकास समितिहरूलाई समेटेर गौरादह नगरपालिका घोषणा गरिएकोमा नेपाल सरकारको राजपत्रमा मिति २०७३ फागुन २७ गतेको निर्णय अनुसार साबिक बैगुनधुरा गा.बि.स लाई समेत समेटी बृहत नगरपालिका घोषणा भएको हो। यस नगरपालिकामा ९ वटा वडामा बिभाजित भएको छ ।

रतुवा, किस्ने, गौरिया, तालपैनी, रामचन्द्रे नगरपालिकाका प्रमुख खोलाहरु रहेका छनभने तालतलैयाहरुमा ११ बिगाहा क्षेत्रमा फैलिएको गौरादहको दह पोखरी, आल्ता खाडी, चान्दु खोला यहांका प्रमुख सम्पदाका रुपमा रहेका छन। यसैगरी समथल भूमी र समान किसिमको जलवायु भएको भएतापनि गौरादह नगरपालिकामा पाईने जिवजन्तु तथा वनस्पतिहरुमा विविधता पाईन्छ । नगरपालिका भित्र वन क्षेत्र नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफलको ०.०९% मात्र रहेको छ ।

२.१.२ जनसंख्या, जिविकोपार्जन, पेशा र रोजगारी

गौरादह नगरपालिकाको जनसंख्याको अवस्था हेर्दा राष्ट्रिय जनगणना २०६८ मा परिवार संख्या १२०७० र जनसंख्या ५३०३३ रहेको थियो भने २०७८ को जनगणना बमोजिम परिवार संख्या १४८४६ र जनसंख्या ६०४५१ रहेको पाईन्छ । जसमा पुरुष २८६९५ रहेको छ भने महिला ३१७५६ रहेको छ । यसैगरी परिवारको औसत आकार ४.०७, लैङ्गिक अनुपात ९०.३६ र बार्षिक जनसंख्या बृद्धिदर १.२६ % रहेको देखिन्छ । जनघनत्व भने ४०३ प्रति वर्ग किमी रहेको देखिन्छ ।वडागत जनसंख्याको तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १ वडागत जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	पुरुष	महिला	जम्मा
१	४६२२	५१५८	९७८०
२	२३६१	२५७२	४९३३
३	२२७५	२४३८	४७१३
४	३५०८	३९५३	७४६१
५	३८४६	४२९२	८१३८
६	३१६६	३५११	६६७७

वडा नं.	पुरुष	महिला	जम्मा
७	३२५०	३६२५	६८७५
८	२६६९	२९३०	५५९९
९	२९९८	३२७७	६२७५
कुल जम्मा	**२८६९५**	**३१७५६**	**६०४५१**

श्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

नगरपालिकाको १० वर्ष र सोभन्दा माथिका व्यक्तिको आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता अनुसारको जनसंख्या लाई हेर्दा कुल जनसंख्या ५०६६२ को ७०.८% आर्थिक रुपमा सकृय जनसंख्या देखिन्छ भने बांकी २९.२ % जनसंख्या आर्थिक रुपमा निस्कृय रहेको अवस्था देखिन्छ । आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसंख्याको सबैभन्दा ठुलो हिस्सा करिब ७१.४ % कृषि कार्यमा संग्लन्न रहेको देखिन्छ भने दोस्रो ठुलो हिस्साको रुपमा करिब ९.६% व्यापार व्यवसायमा संग्लन्न रहेको देखिन्छ। यसैगरी तेस्रो पेशा आर्थिक रुपमा सक्रियता निर्माण पेशामा संग्लन्न रहेको देखिन्छ जुन ५.४ % हुन आउँछ । आर्थिक रुपमा सक्रिय रहेका उच्च ५ वटा क्षेत्रहरुको अवस्थालाई तलको ग्राफवाट अझ प्रष्ट हुन सकिन्छ :

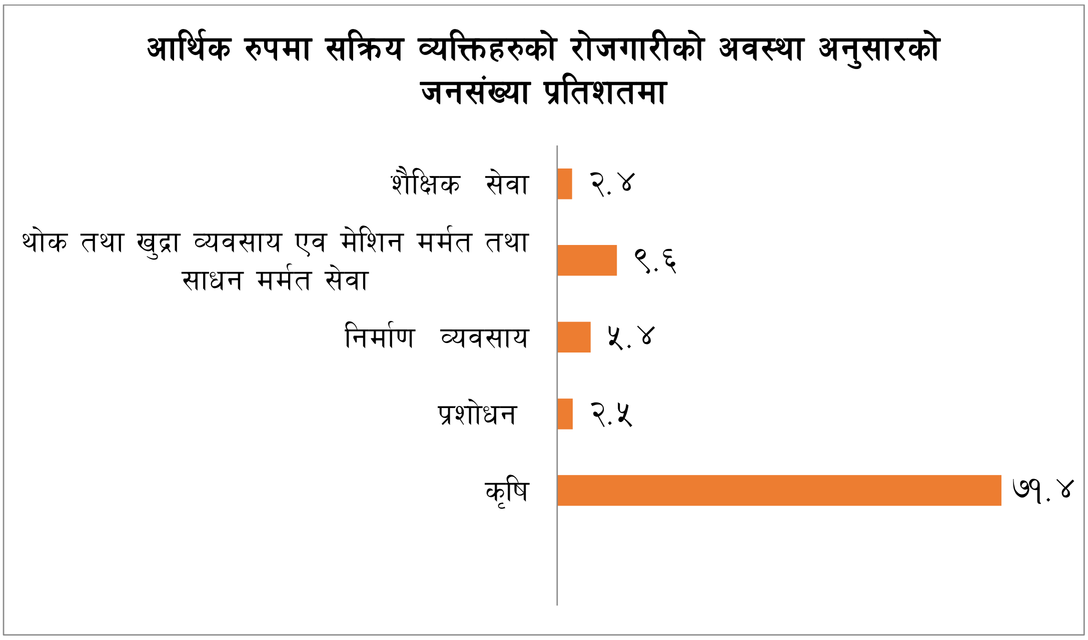

श्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

यसैगरी आर्थिक क्रियाकलापको पेशामा रोजगारीको अवस्था हेर्दा २५८८७ जनसंख्या ९५% रोजगार र बांकी ५ % बेरोजगार रहेको अवस्था देखिन्छ । आर्थिक क्रियाकलापको पेशामा संग्लन्न उच्च हिस्सा लिएका ५ रोजगारीका क्षेत्रहरु तल उल्लेख गरिएको छ :

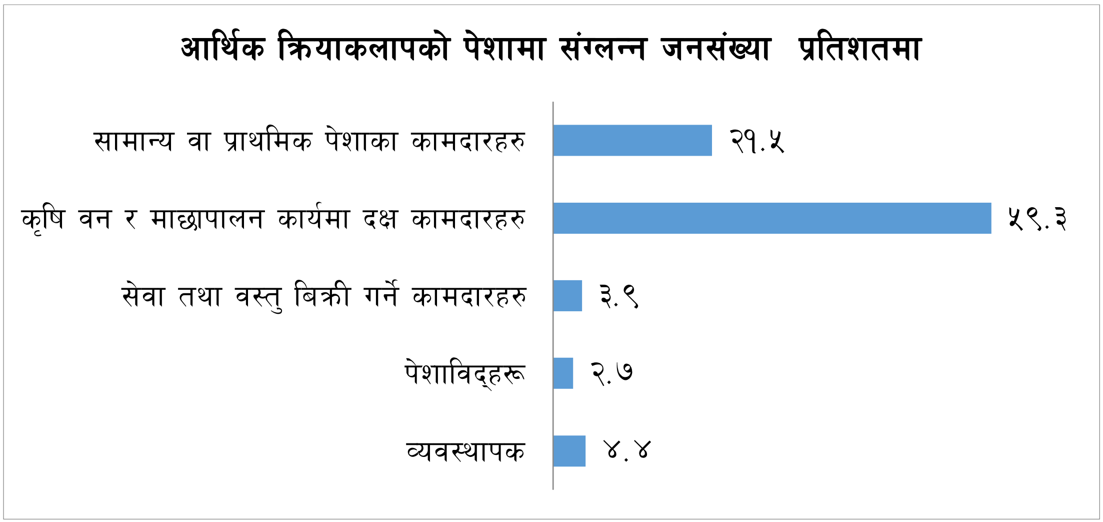

श्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.१.३ भू–उपयोगको तथा खाद्य सुरक्षा स्थिति

नगरपालिकाको भू-उपयोगको अवस्थालाई हेर्दा ८०.८६% भू-भाग कृषि भूमीको रुपमा प्रयोग भएको देखिन्छ भने बांकी बजार र वसोवास क्षेत्रले नगरपालिकाको करिव ४.४३% भू-भाग ढाकेको छ । यसरी हेर्दा बांकी भुभाग भने झाडी, घांसे मैदान, खोला नाला, दह पोखरी तथा वालुवा क्षेत्र आदिले ढाकेको देखिन्छ । नगरपालिकोको भू-उपयोगको अवस्थाको विस्तृत स्वरुप तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. २ नगरपालिकाको भू उपयोगको अवस्था

क्र.सं.	भु उपयोग क्षेत्र	क्षेत्रफल (वर्ग किमि)	प्रतिशत
१	कृषि क्षेत्र	१२०.८१	८०.८६
२	सघन शहरी क्षेत्र	६.६२	४.४३
३	वन क्षेत्र	०.१४	०.०९
४	रुख विरुवा क्षेत्र	६.७९	४.५४
५	घाँसे मैदान	२.६९	१.८०
६	झाडि क्षेत्र (हैसियत विग्रेको जमीन)	६.०९	४.०८
७	नदि, खोला, ताल, पोखरी	३.४	२.२८
८	वालुवा क्षेत्र	२.३५	१.५७
९	बगैचा क्षेत्र	०.४९	०.३३
१०	खेल मैदान	०.०१	०.०१
११	बाँझो क्षेत्र	०.०२	०.०१
	जम्मा	१४९.४१	१००.००

श्रोत: गौरादह नगरपालिकाको आवधिक योजना २०७९

आर्थिक क्रियाकलाप जस्तै कृषि, व्यापार ब्यबसाय बढ्दै गइरहेको यस गौरादह नगरपालिकाको कुल ग्राहस्थ उत्पादनको ६५% कृषि क्षेत्रले ओगटेको देखिन्छ । यातायात सुविधाका लागि सडकको अवस्था करिब वर्ष भरि चल्ने सडकको सुविधा सबै वडामा रहेको अवस्था छ । यसैगरी खेती वाली लगाउनका लागि करिव ३ पटक खेती गर्न सकिने जमिन रहेकोमा वडा छलफल गर्दा समेत ७०-८०% घरधुरी लाई ९ देखि १२ महिना सम्म खान पुग्ने अवस्था देखिन्छ । १२० वर्ग कि मि (८०%) कृषि योग्य जग्गा, मुख्य बालीहरुः अन्नबाली, तरकारी, आँप, लिच्ची उत्पादन हुने गरेको पाईन्छ भने पशुपालन

गाइ भैसी, कुखुरा, माछापालनको मात्रा बढी रहेको देखिन्छ भने तरकारी उत्पादन हुने क्षेत्रफल १०० हेक्टर रहेको छ । कृषि क्षेत्रको बृद्धिदर ३.७%, औषत उत्पादकत्व ४.२ मे.ट /हे रहेको छ ।

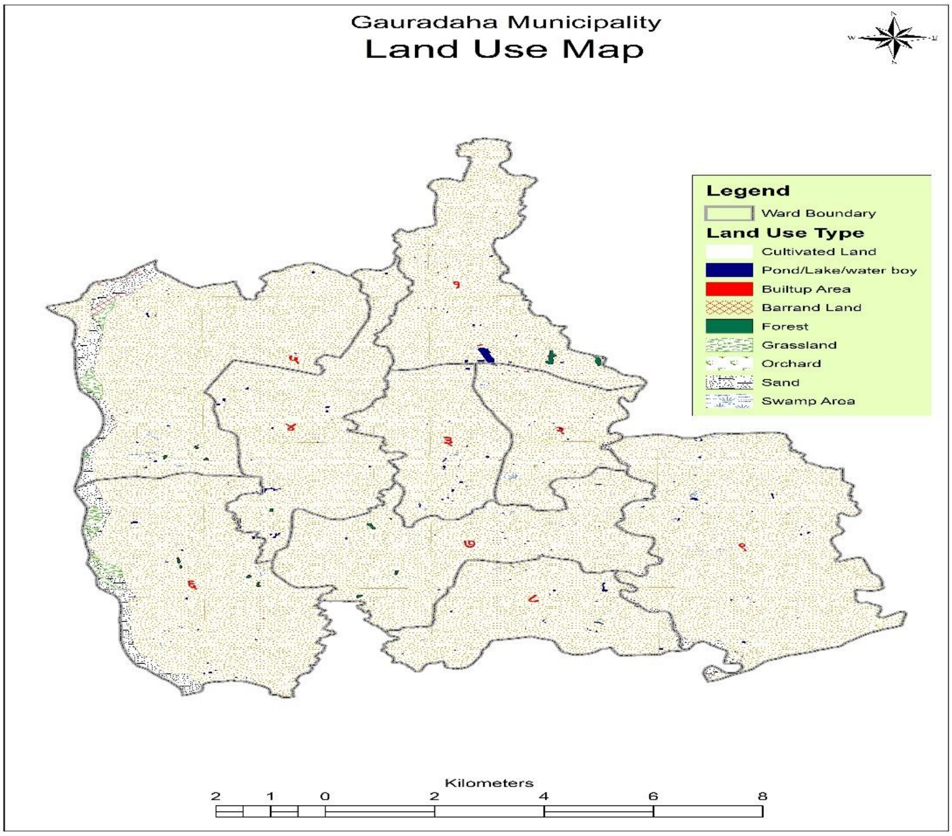

नगरपालिका क्षेत्रमा हाल ५५ माछा पोखरी, १२० कुखुरा/हाँस फर्महरु संचालनमा रहेका छन् ।

२.२ कृषि क्षेत्रको विद्यमान अवस्था

२.२.१ कृषि तथा पशु प्रविधि प्रणाली

- व्यावसायिक कृषि, पशुपालन कार्यमा उन्नत प्रविधि अवलम्वन तर्फ हेर्दा गौरादह नगरपालिकामा ६ वटा बीउका श्रोत केन्द्र र ९ वटा पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास श्रोत केन्द्रहरुको स्थापना एवं संचालन रहेको देखिन्छ । यसैगरी निजी क्षेत्र, सहकारी र कृषि व्यवसायीहरुको संलग्नतामा उन्नत बीउ/विरुवा, नश्ल, दाना तथा माछाका भुराहरुको उपलव्धताको विद्यमान स्थिति हेर्दा करिव ५००० परिवार उन्नत बीउ, जैविक मल/विषादी प्रयोग गर्ने अवस्थामा रहेका छन् भने ५ वटा नश्ल सुधार केन्द्र संचालनमा रहेकोमा सोवाट करिव २००० घरपरिवार लाभान्वित भई करिव १०००० जति संख्यामा पशु नश्लहरू सुधारिएको अवस्था देखिन्छ । तथापी लिङ्ग पहिचानमा द्विविधा तथा थप मात्रामा विस्तार गर्नसके उन्नत रुपमा पशु विकासमा टेवा पुग्ने देखिन्छ । अर्कोतर्फ, स्थानीयस्तरमा १५ वटा एग्रोभेटवाट कृषि सामग्री विक्री वितरण भई रहेको र हालको अवस्थामा उन्नत बीउ प्रतिस्थापन दर ५० प्रतिशत रहेको छ जसले उन्नत प्रविधिमा उत्पादन उन्मुख भएको देखिन्छ । स्थानीय रुपमा रहेको रैथाने वालीको वार्षिक बीउ उत्पादन समेत भईरहेको अवस्थाले यस नगरको परम्परागत कृषि प्रणाली समेत संरक्षण गरी लैजान उत्तिकै जरुरी देखिन्छ । यसैगरी करिव १२५ हेक्टरमा प्राङ्गारिक तथा जैविक मल प्रयोग गरिएको अवस्था छभने

करिव १७०० मेटन वर्णशङ्कर बीउ विजन उत्पादन निजी तथा सहकारी मार्फत वार्षिक रुपमा उत्पादन भईरहेको अवस्था देखिन्छ । यसको थप विस्तार गर्नसके आन्तरिक आपूर्तिमा सहजता र गुणस्तरीय बीउमा समेत सुनिश्चिता हुने देखिन्छ। साथै विद्यमान श्रोत केन्द्रहरुको स्तरोन्नति तथा थप केन्द्र मार्फत विस्तार गर्न सके कृषकहरुको उन्नत बीउमा सहज आपूर्ति हुने अवस्था देखिन्छ।

- सहकारी तथा निजी क्षेत्र मार्फत् कृषकहरूको पहुँच हुने गरी यान्त्रिकीकरण उपलव्धताको अवस्था हेर्दा करिव २५ प्रतिशत घरपरिवारले आधुनिक कृषि प्रविधि प्रयोग गरीरहेको अवस्था छनभने ३ वटा सहकारी र २ वटा कस्टम हायरिंग केन्द्रहरुवाट आधुनिक मेशिनरी औजारहरु उपलव्ध गराईरहेको अवस्था देखिन्छ। अझ यान्त्रीकरणको सेवा नपुगेका घरपरिवारमा यसको सेवा विस्तार गर्नसके कृषकहरुको कृषि यान्त्रीकरणमा सहज पहुँच हुन गई श्रम तथा समयको समेत बचत हुन

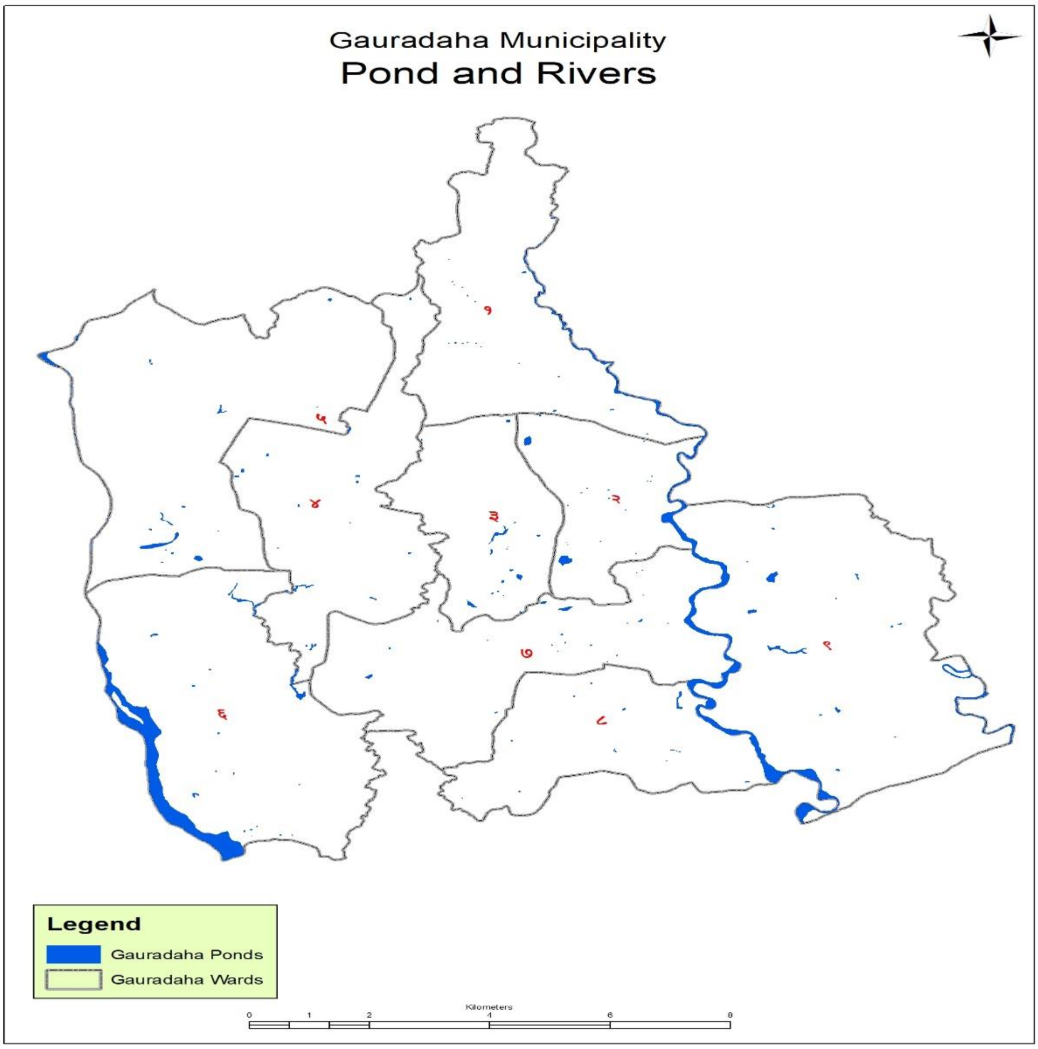

गई उत्पादन लागतमा समेत कम गर्न सकिने अवस्था देखिन्छ।

- अनुसन्धान तथा प्रसारमा प्राविधिक क्षमताको विकास तर्फ हेर्ने हो भने स्थानीय स्तरमै ३ वटा प्राविधिक शिक्षालयहरु र २ वटा अनुसन्धान केन्द्रहरु संचालनमा रहेका, करिव १० जना वार्षिक रुपमा स्थानीय स्तरमै दक्ष प्राविधिकहरुको उत्पादन हुने अवस्था र हाल १२०० घरधुरीमा एक प्राविधिक सेवा प्राप्त भईरहेको अवस्था विद्यमान छ । अझ कृषि तथा पशुसेवाका लागि दक्ष प्राविधिकहरु सेवा स्थाही रुपमा सवै वडामा विस्तार गरी प्राविधिक शिक्षालयसंगको साझेदारीवाट

विषयगत रुपमा इन्टनशिप गराउन सके कृषि तथा पशु प्रविधिमा थप विस्तार भई प्राविधिक सेवाका लागि आत्मनिर्भर हुने राम्रो संभावना रहेको देखिन्छ ।

२.२.२ कृषि उत्पादन तथा व्यावसायीकरण

- कृषि तथा पशुपन्छीजन्य उपजको उत्पादन र उत्पादकत्वमा दीगो वृद्धि, बजार एवं व्यापारमा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमताको विश्लेषण गर्दा विद्यमान अवस्थामा करिव ५० करोड रुपैया जति वार्षिक कृषिजन्य उपजको कुल गार्हस्थ उत्पादन भएको देखिन्छ भने ४५ करोड रुपैयाको हाराहारीमा पशुपन्छी तर्फको कुल गार्हस्थ उत्पादन अवस्था देखिन्छ । जमीनको उत्पादकत्व प्रति हेक्टर (वार्षिक औषत कुल कृषि उत्पादन) ४.२ मेटन रहेको छ भने अझैपनि करिव ९३६ हेक्टर जमिन हैसियत विग्रिएको जमीनको रुपमा रहेको छ ।अर्कोतर्फ करिव ८४०० हेक्टर जमिन भने बर्षभरी नै सिंचाई हुने अवस्थाको देखिन्छ । यसरी हेर्दा जमीनको उत्पादकत्व बृद्धि गरी पकेट क्षेत्रको रुपमा विकास गरी लैजाने रणनीति एवं हैसियत विग्रिएको जमीन समेत उपयोगमा ल्याउन सके कृषिजन्य र पशुजन्यको कुल गार्हस्थ उत्पादनमा बृद्धि गर्न सकिने अवस्था देखिन्छ । अर्को तर्फ संचालनमा रहेका हाट बजारहरु र संचालित एग्रोभेट सेवामा समेत व्यवस्थापन तथा संचालनका लागि क्षमता विकास गर्न सके व्यावसायिक प्रतिस्पर्धात्मक अवस्था सृजना भई कृषि बजार विकासमा टेवा पुग्न जाने अवस्था छ ।
- कृषि यस नगरपालिकाको प्रमुख अग्रणी आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र हो र नगरपालिकाको कुल ग्राहस्र्थ उत्पादनको ६५% भन्दा बढी क्षेत्र पनि यसैले ओगटेको छ । नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफलको ८०% भूभाग कृषिले नै ढाकेको छ । धान,मकै, गहुं, दाल, आलु,मौसमी तरकारी, आंप, लिच्ची आदि यहाका प्रमुख उत्पादनहरु हुनभने पशुपालन, कुखुरापालन, माछापालन पनि कृषिको अभिन्न अंगको रुपमा रहेको देखिन्छ । हालको कृषि तथा पशुपन्छीको उत्पादन र उत्पादकत्वको अवस्थालाई तलको तालिकावाट अझ प्रष्ट पार्न सकिन्छ :

तालिका नं. ३ कृषि उत्पादनको क्षेत्रफल र उत्पादकत्व

क्र.सं.	विवरण	क्षेत्रफल प्रतिशत	उत्पादकत्व (क्विन्टल प्रति विघा)
१	धान	९०	२९-५०
२	मकै	५-१०	६४-९६
३	गहु	<३	१७-२४
४	तलहन	१०-१५	९-१२
५	आलु	५	६०-१२०
६	ताजा तरकारी	१०	६०-१२०

पशुपन्छी विवरण

क्र.सं.	विवरण	संख्या	कैफियत
१	गाइ गोरु	१४१५०	
२	भैसी रागा	१०५५	
३	वाख्रा भेडा	२३९५५	
४	वंगुर	२४६७	
५	कुखुरा हाँस	५२९५४	१२० फर्म
६	माछा	५५ पोखरी	

- गौरादह नगरपालिकाो व्यापार नाफा घाटाको अवस्था हेर्दा खाद्य बस्तु विशेष धान, मकै, गहुं र कोदोको बार्षिक निकासी करिव ५९९५७ मेटन रहेको अवस्था देखिन्छ भने दुध र दुधजन्य पदार्थ तथा माछा मासु र अण्डा (माछा, वोइलर कुखुरा, खसी)को समेत सानोतिनो परिमाणमा निकासी रहेको अवस्था देखिन्छ । अर्को तर्फ आयात गरेको अवस्था हेर्दा ताजा तरकारी (काउली, मुला, वन्दा, टमाटर, वोडि, सीमी), आलु करिव बार्षिक रुपमा २६४३ मेटन र आँप, लीची, केरा, मेवा, कागति, स्याउ, अन्य फलफुल तथा मसला वाली (अदुवा, प्याज, लसुन, वेसार, खोर्सानी) समेत सानोतिनो परिमाणमा आयात गरेको अवस्था देखिन्छ । उत्पादन भएको प्रमुख वालि वा वस्तुहरुको निकासी तथा आयातको अवस्थाको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ४ ब्यापार नाफाको अवस्ता

उत्पादन भएको वालि वा वस्तु	निकासी भएको मे.टन	आयात गरेको अवस्था मे.टन	नाफा घाटाको अवस्था
खाद्य वस्तु (धान, मकै, गहु, कोदो)	५९९५७		नाफामा रहेको
ताजा तरकारी (काउली, मुला, वन्दा, टमाटर, वोडि, सीमी), आलु अन्य तरकारी		२६४३	घाटा भएको अवस्था
आँप, लीची, केरा, मेवा, कागति, स्याउ, अन्य फलफुल		१७७६	घाटामा रहेको
मसला वाली (अदुवा, प्याज, लसुन, वेसार, खोर्सानी)		१३२	घाटामा रहेको
दुध र दुधजन्य पदार्थ	५११		नाफामा रहेको
माछा मासु र अण्डा (माछा, वोइलर कुखुरा, खसी)	५१४५		नाफामा रहेको

यसरी हेर्दा कृषि तथा पशुजन्य उपजको व्यावसायीकरणका लागि अति संभावना रहेको क्षेत्र भएतापनि परिमाणात्मक उत्पादन तर्फ थप पकेट क्षेत्र र विशिष्टीकृत उपजहरुमा प्रवर्द्धनात्मक तथा मिसन कार्यक्रमहरु संचालन गर्न सके कृषि तथा पशुजन्य उपजहरुको उत्पादन बृद्धि गर्न सकिने अवस्था देखिन्छ ।यसै गरी नवप्रवर्तनको रुपमा रहेको लाहा खेतीको पनि विस्तार एवं विकास गर्न जरुरी देखिन्छ ।

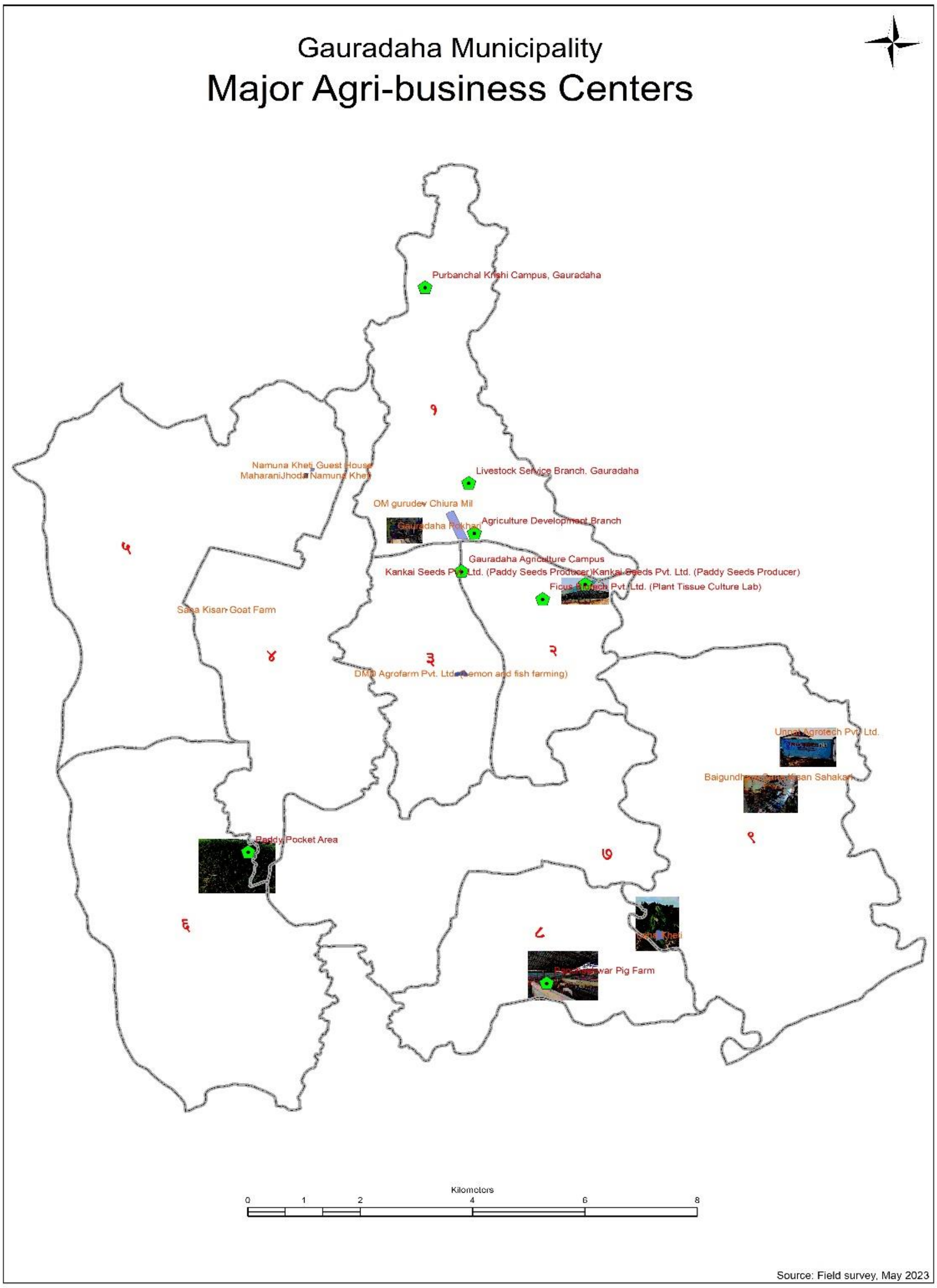

- सिंचाई प्रविधिहरुको विकास तथा विस्तारका सम्वन्धमा समेत १ वटा सिंचाई प्रमुख योजनाकै रुपमा रहेको देखिन्छ भने परम्परागत सिंचाई योजनाहरु ७ वटा जति रहेका छन ।अर्को तर्फ करिव ३६० जना कषकहरुले भूमिगत सिंचाईका लागि सहुलियत प्राप्त गरी सिंचाईमा आत्मनिर्भरतामा रहेको अवस्था देखिन्छ भने करिव ५० प्रतिशत कृषक परिवार सिंचाईका लागि वित्तीय सुविधामा सहज पहुँच कायम रहेको अवस्था देखिन्छ । यसरी हेर्दा दिगो सिंचाईका परियोजनाका रुपमा कन्काई खोलावाट कृष्णे खोला सिंचाई डाइभर्सन र बक्राहा खोलावाट रामचन्द्रे खोला सिंचाई डाइभर्सन जस्ता नगरकै लागि गौरव योजनाहरु संचालन गर्न सके सिंचाईको लागि दिगो समाधानको अवस्था देख्न सकिन्छ ।

- साना किसान र कृषि उद्यमीहरुको प्रतिस्पर्धात्मक कृषि मूल्य शृङ्खला विकासको अवस्था हेर्दा १४४ वटा कृषक समुह र २१ वटा सहकारी कृषि तथा पशपन्छी उपज उत्पादन तथा बजारीकरणमा क्रियाशिल भएको देखिन्छ । करिव २०० हेक्टरमा करार खेती शुरुवात भै संचालनमा रहेको देखिन्छ भने करिव ९०० हेक्टरमा जमिनको चक्लावन्दी सहितको खेती क्षेत्र रहेको विद्यमान अवस्था देखिन्छ । यसैगरी ४ वटा जति उद्योगहरु कृषि, पशुपन्छीजन्य एवं मत्स्य उपजमा आधारित रही संचालनमा रहेका छनभने करिव ५० वटा जति नयाँपनका साना तथा मझौला व्यावसायिक कृषि उद्यमहरूको रुपमा संचालनमा रहेका छन । अर्कोतर्फ ५ वटा जति प्रवर्द्धन गरिएको स्थानीय तथा परम्परागत वाली वस्तुहरु रहेको देखिन्छ । घाँस नर्सरी, फलफूल नर्सरी, दाना उत्पादन सामग्री, माछाका भुराका लागि ह्याचरी जस्ता ५ वटा फर्म व्यावसायिक रुपमा संचालनमा रहेको देखिन्छ भने करिव २ वटा नवप्रवर्द्धित साना तथा मझौला कृषि व्यवसाय उद्यमहरु क्रियाशिल रहेको देखिन्छ ।यसका साथै १ वटा कृषि पर्यटन स्थलका रुपमा विकास भएको देखिन्छ । यसर्थ कृषि तथा पशुजन्य बस्तुको विविधिकरण तथा मूल्य श्रृखलामा आधारित व्यावसायिक उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रमकै रुपमा विकास गर्नसके कृषि व्यावसायिकरण लागि हरेक क्रियाशिल सरोकारवालाहरुमा मुनाफाको हिस्सा अभिबृद्धि गरेर लैजान सकिने राम्रो संभावना देखिएको छ ।
- कृषिको व्यावसायीकरणका लागि पूर्वाधारहरुको विकास तर्फ हेर्दा करिव ६० प्रतिशत क्षेत्रमा विद्युतीकरण सेवा विस्तार भैसकेको अवस्था देखिन्छ भने करिव ३००० मेटन क्षमताको खाद्यान्न भण्डारण रहेको र बजार पूर्वाधारको रुपमा ४ वटा जति व्यवस्थित हाट बजारहरु रहेको र मूल्य अभिबृद्धिका लागि करिव २ वटा खाद्य प्रशोधन केन्द्र र करिव ४० वटा जति धान कुटानी मिल स्थापना तथा संचालनमा रहेको अवस्था देखिन्छ । यसरी हेर्दा कृषि तथा पशु उपजमा आधारित लघु उद्यम विकास तथा सार्वजनिक तथा निजी साझेदारी अवधारणामा आधारित व्यावसायिक कृषि तथा पशुपालन प्रवर्द्धनका लागि पूर्वाधारहरु जस्तै संकलन केन्द्र, व्यवस्थित कृषि तथा पशु हाटवजार, भण्डारण क्षमतामा बृद्धि तथा शित भण्डारणको व्यवस्थापन गर्नसके कृषिको थप व्यावसायिकरण अझ टेवा पुग्न जाने देखिन्छ ।

२.२.३ खाद्य तथा पोषण सुधार

- पौष्टिक खाद्य विविधतायुक्त र खाद्य उपभोग तर्फ हेर्दा करिव ८० प्रतिशत परिवार आफ्नो उत्पादनबाट वर्षभरी खानपुग्ने अवस्थामा रेहेको अवस्था छ भने पोषणको उपभोगको रुपमा प्रति व्यक्ति वार्षिक दूध उपलव्ध परिमाण करिव ५४.७५, मासुको परिमाण प्रतिव्यक्ति मासिक १३.३८ केजी, अण्डा प्रतिव्यक्ति मासिक १६ वटा, तरकारी सागसव्जी प्रतिव्यक्ति वार्षिक रुपमा ३४.६७ केजी रहेको अवस्था देखिन्छ । यसैगरी करिव ५००० घरधुरी घरवारी पोषण बगैचामा समेटिएका छनभने बालवच्चाको हकमा समेत विद्यालय दिवा खाजा कार्यक्रम मार्फत स्थानीय उपजको प्रयोगको वार्षिक रुपमा ६ मेटन वितरण भैरहेको अवस्था छ । अर्कोतर्फ जोखिममा परेका घरपरिवारलाई खाद्यान्न उपलव्धता वार्षिक रुपमा करिव ६ मेटन वितरण भएको विवरण देख्न सकिन्छ । यसरी कृषि तथा पशुको विविध पोषणयोग्य बस्तुहरुमा आधारित उत्पादनका प्रवर्द्धन मार्फत बृहत पोषण कार्यक्रम संचालन गरी खाद्य तथा पोषणको सुरक्षा एव सुधार गर्न सकिने संभावना देखिन्छ ।
- आकस्मिक अवस्थाका लागि बीउ तथा खाद्यान्नको व्यवस्था तथा खाद्य मेशिनरीहरुको उपलव्धता र महिलाहरुको त्यसमा पहुँचको अवस्था सुनिश्चित गर्न हालको विद्यमान भण्डारण, खाद्य उपजको प्रशोधनमा आधारित उद्यम व्यवसायहरु प्रवर्द्धन गरी खाद्य तथा पोषण सुधारमा थप कार्य गर्न

सकिने र सोको पहुँचमा महिलाले संचालन गर्ने खाद्य प्रशोधन उद्योग प्रवर्द्धन गरी दिगो रुपमा खाद्य तथा पोषण सुधार गर्न सकिने संभावना देखिन्छ ।

२.२.४ संस्थागत विकास र सुशासन

- संस्थागत क्षमता तथा सुशासनमा सुधार तर्फ हेर्दा प्रमुख रुपमा गुणस्तरिय कृषि उपजको माफनका लागि क्वारेन्टिन तथा प्रयोगशालाको स्थापना तथा संचालन नरहेको अवस्था विद्यमान छ । करिव १० वटा कृषिमा आधारित रजिष्टर्ड व्यवसाय संचालनमा रहेका र करिव १२ वटा कृषि सहकारीहरु संचालनमा छन । कृषिमै आधारित रही २ वटा आवश्यक नीति तथा कानूनहरुको तर्जुमा गरिएको अवस्था छभने करिव १० जना कृषक तथा कृषि उद्यमी वित्तीय सेवामा पहुँच कायम भएका अवस्था देखिन्छ । यसैगरी उत्पादन क्षेत्रको करिव १२ प्रतिशत उत्पादन क्षेत्र विमाले समेटिएको क्षेत्र देखिन्छ । तथापी यो प्रतिशत ज्यादैनै न्यून रहेको अवस्थामा यसको क्षेत्र विस्तार गरी कृषि उत्पादन जोखिमलाई न्यूनीकरण गरी लैजान नितान्त जरुरी छ । अर्को तर्फ पशु रोग तथा कृषि वाली नियमित रोकथाम तथा उपचारात्मक सेवा प्राप्त गर्ने किसान परिवार करिव ४० प्रतिशत रहेकोमा सोको बृद्धि गर्न पनि अति जरुरी छ जसले रोगव्याधिवाट आफ्नो उपज संरक्षण गर्न सकिन्छ ।
- एकिकृत कृषि योजना तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा आएको अवस्था हेर्दा कृषि तथा पशु विकास क्षेत्रका लागि हालको विनियोजित वार्षिक वजेटको करिव ६.३६ प्रतिशत मात्रै विनियोजनको अवस्थालाई पूर्नविचार गरी यसको बृद्धि गरी लैजानुपर्ने देखिन्छ । अर्को तर्फ नगरक्षेत्रमा संचालित संघ, प्रदेश सरकारका आयोजना/कार्यक्रमहरुको १० वटा संचालनमा रहेको अवस्था छ भने कृषि प्राविधिक जनशक्तिको रुपमा ३ जना मात्रै नगर कार्यपालिकाको कार्यालयमा कार्यरत कृषि प्राविधिकको रुपमा रहेका छन । यसर्थ कृषि प्राविधिकको सेवा विस्तार गरी हालको सेवाको बृद्धि तथा विस्तार गरी कम्तिमा पनि एक वडा एक कृषि एक पशु प्राविधिक सेवा उपलब्ध गराउन जरुरी देखिन्छ ।
- कृषक समूह, सहकारी तथा संलग्न सरोकारवालाहरुको क्षमता अभिवृद्धि का लागि हाल विभिन्न क्षमता विकासका लागि संचालित तालिम गोष्ठीवाट कृषक तथा प्राविधिक जनशक्ति करिव २०० लाभान्वित भएको अवस्थामा यसको अझ बृद्धि गरी थप क्षमता विकास गर्न जरुरी देखिन्छ । अर्को तर्फ हाल भैरहेको ३ वटा कृषि डिपो/सेवा केन्द्रहरुको विस्तार गरी कम्तिमा पनि वडास्तरमा संचालन गर्न जरुरी देखिन्छ जसले कृषकहरुको सहज पहुँच हुनगई कृषि सामग्री आपूर्तिमा सहजता प्रदान गर्ने देखिन्छ ।

यस क्षेत्रका विभिन्न तहका संभावना, अवसर तथा समस्या एवम् चुनौतीहरुलाई **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

परिच्छेद ३ः रणनीतिक रूपरेखा

३.१ पृष्ठभूमिः

गौरादह नगरपालिकाको गठन पश्चात् एवं स्थानीय स्तरमा गत विगतमा भएका विभिन्न प्रयासहरुले कृषितर्फ यस क्षेत्रमा उल्लेखनीय उपलव्धीहरु हासिल भईरहेका छन् । तुलनात्मक रुपमा हेर्दा अन्य आर्थिक क्षेत्रबाट आएको समानस्तरको वृद्धिभन्दा कृषिमा आधरित वृद्धि गरिवी न्यूनीकरणमा २ देखि ३ गुणाले बढी प्रभावकारी रहने सिद्ध भैसकेको छ । स्थानीय स्तरमा देखिएको अवस्थाले यस तथ्यलाई प्रमाणित गरेको छ । हालैका दिन तथा गत विगतमा यस क्षेत्रमा गरिएको लगानीले उत्पादनका नयाँ तौरतरिकाहरुको प्रवेश, उन्नत तथा आधुनिक नश्ल एवम् बीउको प्रयोगका लागि कृषक समूह तथा सहकारीहरुलाई प्रेरणा, जनशक्ती विकासका लागि सहयोग तथा सहजीकरण लगायतका प्रयासहरुले कृषि तथा पशुपालनको क्षेत्रमा उल्लेख गर्न सकिने गरी परिवर्तन भएका छन् । खेतीयोग्य जमीन बाँझो रहनु, आयातित उत्पादनहरुसंग प्रतिस्पर्धा ज्यादा हुनु, श्रमशक्तिको अन्य क्षेत्रतर्फ पलायन हुनु, उत्पादनमा संलग्न ठूलो संख्याले अझैपनि परम्परागत खेती कार्यमै संलग्न रहनु, आवश्यक पूर्वाधार तयार भैनसक्नु, कृषि अत्यावश्यक पूँजी परिचालन गर्न नसक्नु, वजार संजालको विकास हुन नसक्नु, आवश्यक परिमाणमा प्राविधिक सेवा टेवामा पहुँच नहुनु एवं नगरपालिकाले अनुकूल नीति तथा रणनीतिहरु तर्जुमा गर्न नसक्नुजस्ता कार्यले अपेक्षित प्रतिफल प्राप्त गर्न नसकिएको यथार्थ छ ।

कृषि क्षेत्रको पर्याप्त लेखाजोखाबाट यसमा विद्यमान प्रमुख सवालहरु तथा अवसर एवं सम्भावनाहरुलाई विश्लेषण गर्नुपर्ने हुन्छ । यस क्षेत्रको समुचित विकास तथा दिगो प्रतिफल प्राप्त गर्नका लागि आवश्यक रणनीति तर्जुमा गर्नुपूर्व यसले सम्वोधन गर्ने सवालहरुलाई विश्लेषण गरी कार्यदिशा निर्माण गर्नुपर्ने हुन्छ । ती प्रमुख सवालहरुलाई देहाय अनुसार विश्लेषण गरिएको छ ।

३.२ विद्यमान सवालहरूको लेखाजोखाः

३.२.१ उत्पादकत्वः

स्थानीय भूगोल तथा प्रवृत्तिलाई हेर्ने हो भने कृषि उत्पादकत्व वृद्धिको प्रचुर सम्भावना छ । असक्षम र अपर्याप्त आर्थिक सहयोग पाएको कृषि अनुसन्धान तथा प्रविधि विस्तार प्रणाली, अनुसन्धान प्रसार र कृषकहरूलाई जोड्ने प्रभावकारी संयन्त्रको अभाव, बर्षैभरी सिँचाइको न्यून उपलब्धता, प्रमुख सामग्रीहरूको (मल, बीउ, नश्लहरू आादि) सीमित उपलब्धता एवं क्रयशक्ति, घट्दो माटोको उर्वरता, अनुसन्धान तथा प्रसारसँग कृषि शिक्षा प्रणालीको कमजोर सम्बन्ध र शत्रुजीव तथा रोगहरूको महामारी जस्ता थुप्रै तत्वहरूका कारण हाल उत्पादकत्वको स्तर र वृद्धि न्यून छ ।

३.२.२ प्रतिस्पर्धात्मकताः

हालका अभ्यासहरुलाई प्रतिस्पर्धात्मकताको दृष्टिकोणबाट हेर्दा अवलम्वन गरिएका उपायहरू निकै नै कमजोर अवस्थामा रहेको छ । कमजोर भौतिक पूर्वाधार, सीमित क्षमता तथा मानव संशोधन, ऋणमा पहुँच पाउन तथा व्यवसाय गर्न कठिनाइ लगायतका तत्वहरू खासगरी प्रतिस्पर्धात्मकता वृद्धिका लागि अवरोधहरु हुन् । स्थानीय कृषिको प्रतिस्पर्धात्मकतामा सुधारले उच्च मूल्यको उत्पादन तथा विक्री वितरण कार्य बलियो हुन सक्छ । उच्च मूल्यको खाद्य तथा कृषि निर्यातको सम्भावना गुणस्तर तथा सुरक्षा नियन्त्रणको लागि सञ्चालन गर्नुपर्ने प्रणालीको कमी, कमजोर प्रविधि, व्यवसाय गर्न कठिनाइ र कमजोर भौतिक पूर्वाधारका कारण प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता वृद्धिका लागि सीमितताको रुपमा रहेन पुगेको छ ।

३.२.३ व्यावसायीकरणः

कृषि तथा कृषि व्यवसायमा लगानी अपर्याप्त उचित नीतिहरू (जस्तै करार खेती), आयातित उपजहरुसँगको प्रतिस्पर्धा, मूल्य शृङ्खला विकासलाई (जस्तैः कृषि व्यवसाय इन्क्युवेटरहरू, कृषि औद्योगिक पार्कहरू) मद्दत गर्ने सेवा तथा भौतिक पूर्वाधारको कमी, कृषि बीमाको परिधी कम, र नवप्रवर्त्तनलाई प्रवर्द्धन गर्ने तथा जोखिम घटाउने कार्य प्रभावकारी नुहुनु व्यावसायीकरणका लागि अवरोध बनेको छ । त्यसैगरी कृषि उद्यमकको विकास, उत्पादकत्व वृद्धिका लागि आवश्यक प्रणालीको विकास, कृषि यान्त्रीकरण सेवा केन्द्रहरुको परिचालन आदि जसले ब्यवसायिक गर्न सहयोग हुने पक्षहरुको सस्थागत प्रयोग भएको छैन ।

३.२.४ भौतिक पूर्वाधारः

कृषि क्षेत्रको वृद्धिको लागि आवश्यक स्तरको भौतिक पूर्वाधार विकास गर्न निजी तथा सहकारी क्षेत्रसंग समेत समन्वय गरी भौतिक पूर्वाधारमा लगानी मैत्री वातावरण तयार गर्नु जरुरी छ । ग्रामीण पहुँच सडक, संकलन केन्द्रहरु, वजार पूर्वाधार, भण्डार सुविधाहरु लगायतको अवस्थालाई पहिचान गरी कृषि क्षेत्रको प्रवर्द्धनका निमित्त ठोस रणनीतिक कार्यक्रमहरु संचालन गर्नुपर्ने हुन्छ ।

३.२.५ अनुदान, विमा तथा ऋण सुविधाः

कृषि तथा कृषि व्यवसायका लागि ऋण तथा कृषि बीमाको सुविधाले कम समेट्नु तथा प्रभावकारी ऋणको व्यवस्था स्थानीयस्तरमा सहज उपलब्ध नहुनु एवं हालका अनुदान सहयोगजस्ता क्रियाकलापले नगरपालिकाको अपेक्षा अनुसार प्रभाव पर्ने तथ्यहरुको लेखाजोखा ध्यानमा राखेर अनुदानलाई सम्बोधन गर्नु पर्ने छ । अपेक्षित परिणामका लागि वैकल्पिक विधिहरूको समेत यथार्थ लेखाजोखा पनि गर्नुपर्छ ।

३.२.६ भू उपयोगः

हाल भैरहेको जमीनको उपयोगको प्रवृत्तिलाई मध्यनजर गर्दै दिगो नहुने अभ्यासहरू तथा वातावरणीय रूपमा विनाशकारी भूमि उपयोगलाई रोक्न भूमि उपयोग योजना सान्दर्भिक हुने गर्छ । विद्यमान भू उपयोग योजनाको कार्यान्वयन गर्दै प्रभावकारी कृषि रणनीतिले साना व्यावसायिक कृषकहरू प्रत्यक्ष लाभान्वित हुन्छन् र जीविकोपार्जनमा संलग्न कृषकहरूको उत्पादकत्व ठोस रूपमै बढाउँछ भने भूमिहीन र लगभग भूमिहीन कृषकहरूमा रोजगारी मार्फत प्रभाव पर्दछ ।

३.२.७ खाद्य तथा पोषण सुरक्षाः

स्थानीय वार्षिक उत्पादन परिमाण, खाद्यान्नको उपलब्धता तथा खाद्य प्रयोगको तरिका एवं सुरक्षाका लागि आवश्यक अन्नमा स्वयं पर्याप्तता चाहिन्छ र कुन हदसम्म पोषण सुरक्षामा अन्न लगायत पशु तथा बागवानी उत्पादनको भूमिकालाई समेत विविधीकृत कृषि उत्पादन प्रणालीमा जोड दिने भन्ने स्पष्ट हुनु जरुरी छ ।

३.२.८ निकायगत समन्वय तथा मानव संसाधनः

कृषिक्षेत्रको वृद्धिदर यथोचित रुपमा हासिल गर्न त्यससंग सम्बन्धित जिम्मेवार निकाय तथा संस्थाहरूसंगको आवश्यक समन्वय लगायत उपलब्ध एवम् मौजूदा मानव संसाधनको आकार र सीप, दक्षता लगायत कार्यान्वयनको जवाफदेहिता र पारदर्शितामा सबलीकरणको आवश्यकता छ ।

३.२.९ जलवायु परिवर्तन तथा प्राकृतिक संसाधन व्यवस्थापनः

जलवायु परिवर्तनको कृषिक्षेत्रमा देखा परेको असरलाई कम गर्न वा समयानुकूल परिवर्तन गर्न उपयुक्त अनुकूलन संयन्त्रहरू अवलम्बन गर्न जरुरी देखिएको छ । कृषकहरूलाई लाभदायक हुन सक्ने

संयन्त्रहरू र विपद् जोखिम न्यूनीकरण लगायतका न्यूनिकरण संयन्त्रहरूको सम्भाव्यता आँकलन गरी त्यसतर्फ विशेष जोड दिनु आवश्यक हुन्छ ।

३.३ सवाल सम्बोधनका रणनीतिः

कृषि क्षेत्रलाई असर पार्ने सवालहरु उल्लेख गर्दा यस क्षेत्रलाई असर पार्न सक्ने अन्य पक्षहरु समेतको स्पष्ट आँकलन गर्नुपर्ने हुन्छ । तथापी ती सवालहरुलाई सम्बोधन गर्नका निमित्त ३ वटा तत्वहरुको आवश्यकता पर्ने गर्दछ ।

क) असल योजना तथा रणनीति; ख) पर्याप्त संसाधन; र ग) विश्वसनीय नीतिगत प्रतिबद्धता
यी तत्वहरुमा रहने प्रमुख विशेषताहरुलाई देहाय अनुसार परिभाषित गर्न सकिन्छ ।

३.३.१ असल योजना तथा रणनीतिः

- पहिचान गरिएका सवालहरूको सान्दर्भिकता
- विधि तथा तौरतरिकाको स्पष्टता
- नतिजामा आधारित
- सरोकारवालाहरूसँगको छलफलमा आधारित
- सामाजिक एवं भौगोलिक समावेशीकरणमा ध्यान दिइएको
- दिगोपनमा ध्यान दिइएको
- आउँदो १० बर्षमा आउन सक्ने सम्भावित संरचनात्मक परिवर्तनहरूलाई ध्यान दिइएको

३.३.२ आवश्यक संसाधन व्यवस्थाः

योजना तथा रणनीतिको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक संसाधनको पर्याप्तता तथा सदुपयोग सुनिश्चित हुनसक्ने गरी तर्जुमा गरिनुपर्ने हुन्छ । कृषिको वृद्धि तीब्र पार्न आवश्यक सहयोग प्राप्त गर्न सकियोस् भन्ने सुनिश्चित गर्न विकास साझेदारहरूका प्रतिबद्धताहरू लगायतका सरकारी क्षेत्रका उपलब्ध संसाधनहरूको पहिचान गर्नुपर्छ । सरकारी क्षेत्रका संसाधनहरूका अतिरिक्त वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त आय लगायतका निजी क्षेत्रका श्रोतहरूको परिचालन तथा कृषि क्षेत्रमा लगानीका लागि पर्याप्त सुविधाहरूको सृजना गर्नुपर्छ ।

३.३.३ नीतिगत प्रतिवद्धताः

सरोकारवालाहरु समेतको संलग्नताका आधारमा तर्जुमा गरिने यस प्रकारको रणनीतिक योजना कार्यान्वयनमा नीतिगत प्रतिबद्धताको खाँचो पर्दछ । यसका निमित्त नेतृत्व र कार्यक्रम कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन र लगानीको पारदर्शिता जरुरी हुनेछ ।

३.४ राष्ट्रिय नीति तथा कानूनी खाकाः

कृषिक्षेत्रका विभिन्न सवालहरुको सम्बोधन गर्नेगरी विभिन्न नीति तथा कानूनहरुको तर्जुमा भएका छन् । नेपालको संविधान २०७२ ले नागरिकको खाद्य अधिकारलाई मौलिक हकको रुपमा सुनिश्चित गरेको छ । यसैगरी, दिगो विकास लक्ष्य अनुसार सन् २०३० सम्ममा भोकमुक्त विश्व बनाउने लक्ष्य लिएको सन्दर्भ तथा नेपाल सरकारले लिएको २० वर्षीय दीर्घकालीन कृषि विकास रणनीतिको कार्यान्वयनबाट कृषिको यान्त्रिकीकरण, आधुनिकीकरण र व्यावसायीकरण गर्ने विश्वास लिइएको छ । यसका अतिरिक्त विभिन्न समयमा तर्जुमा भएका विभिन्न नीतिहरु समेतले देहायका प्रमुख सवालहरुलाई सम्बोधन गर्नेगरी जारी गरिएको छ ।

क) किसानको हितको लागि जग्गाको दाहोरो स्वामीत्वको अन्त्य गरी वैज्ञानिक भूमि सुधारको थालनी गर्ने

ख) भूमि एकीकरण मार्फत र अनुपस्थित भूमिलाई निरुत्साहित गरेर उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने

ग) किसानको हकहितको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने, कृषिको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउने र कृषिको व्यावसायीकरण, औद्योगिकीकरण, विविधीकरण तथा आधुनिकीकरणका लागि भू उपयोग नीतिको उपयोग गर्ने

घ) भूमि सम्बन्धी नियमावली तर्जुमा गरी जमिनको ृत्पादकत्व र प्रकृतिको आधारमा वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्दै जमिनको उचित उपयोग र व्यवस्थापन गर्ने

ङ) कृषकलाई आवश्यक औजारहरुको व्यवस्थ ागर्ने र उत्पादनको उचित मूल्य सहित बजार पहुँच बढाउने

नेपाल सरकारले कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व वृद्धिमा सुधार ल्याउन एवं व्यावसायीकरण तथा विविधीकरण गर्न विभिन्न नीति तथा योजनाहरु तर्जुमा गरेको छ । विभिन्न नीतिगत उद्धेश्यहरु हासिल गर्न सरकारले विभिन्न लगानी नीतिहरु, कार्यक्रमहरु, रणनीतिहरु र योजनाहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरेको छ । आर्थिक विकास, वातावरण संरक्षण र गरिवी निवारणका उद्धेश्यहरु प्राप्त गर्न कृषि, वन, जलवायु परिवर्तन, भू उपयोग, सिंचाई लगायतका कृषि क्षेत्रलाई दिशानिर्देश गर्नेगरी नीतिहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ ।

कृषि विकासका लागि तर्जुमा गरिएको २० वर्षे कृषि विकास रणनीति सन् २०१५-३५ हाल कार्यान्वयनको चरणमा रहेको छ । यसले आत्मनिर्भर, दिगो, प्रतिस्पर्धी र समावेशी कृषि क्षेत्रको विकास गर्ने परिकल्पना गरेको छ जसले आर्थिक वृद्धिका साथै जिविकोपार्जनमा सुधार ल्याई खाद्य तथा पोषण सुरक्षामा सुधार पुर्‍याउँदै खाद्य सम्प्रुभता हासिल गर्न योगदान पुर्‍याउँदछ ।

कृषि विकास रणनीतिका चार रणनीतिक सम्भागहरु सुशासन, उत्पादकत्व, नाफामूलक व्यावसायीकरण र प्रतिस्पर्धी क्षमताद्वारा कृषि क्षेत्रको द्रुत विकास गरिने रहेका छन् । प्रमुख रणनीतिहरु निम्नानुसार रहेका छन्:

- समावेशीकरण (सामाजिक तथा भौगोलिक दुवै प्रवर्द्धन, प्रतिस्पर्धी क्षमता, दिगोपन (प्राकृतिक स्रोत साधन तथा आर्थिक दुवै)
- निजी तथा सहकारी क्षेत्रको विकास र बजार पूर्वाधारको सञ्जाल (उदाहरणका लागि कृषि सडक, सङ्कलन केन्द्रहरू, प्याकेजिङ्ग घरहरू, बजार केन्द्रहरू),
- सूचनाका पूर्वाधार तथा सूचना सञ्चार प्रविधि, र ऊर्जा पूर्वाधारहरू (उदाहरणका लागि ग्रामीण विद्युतीकरण, नवीकरणीय एवं वैकल्पिक ऊर्जाका स्रोतहरू) मार्फत् विकासलाई अगाडि बढाइने
- समावेशी, दिगो, बहु-क्षेत्रीय, तथा पूर्वाधार सञ्जाल वृद्धिमार्फत् खाद्य तथा पोषण सुरक्षा अभिवृद्धि,
- गरिबी निवारण, सुदृढ र प्रतिस्पर्धी कृषि व्यापार, ग्रामीण घरपरिवारको उच्च र समतामूलक आय र कृषकका अधिकार सुनिश्चित गर्ने नतिजाहरू अपेक्षित

पन्धौं आवधिक योजना वि.स. २०७६।७७-८०।८१ ले समृद्ध नेपाल सुखी नेपालीको सोच सहित देहायका उद्धेश्यहरु राखेको छः

- आर्थिक बृद्धिदर १०.५ हासिल गर्ने र सन् २१०० सम्ममा निरपेक्ष गरिवी सून्य प्रतिशतमा झार्ने लक्ष्य राख्दै सुशासन, विकास र समृद्धि प्रवर्द्धन गर्ने
- प्रतिव्यक्ति राष्ट्रिय उत्पादन १०४७ अमेरिकी डलरवाट १५९५ अमेरिकी डलर पुऱ्याउने
- कृषि क्षेत्रको नाफा वृद्धि गर्ने एवम् सोको विस्तार र व्यावसायीकरण गर्ने

प्रदेशको आवधिक योजना २०७६।७७–२०८०।८१ ले स्वच्छ, समुन्नत र समृद्ध प्रदेशको सोच सहित देहायको उद्धेश्य उल्लेख गरेको छ।

- कृषि क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्ने
- भू उपयोग नीति अनुरुप कृषि जमिनको संरक्षण र उपयोग गर्ने
- कृषिको व्यावसायीकरणमा निजी क्षेत्र, सहकारी तथा अन्तरसरकार समन्वय र सहकार्य गर्ने
- प्राङ्गारिक खेती, आधारभूत खाद्यवस्तु तथा तुलनात्मक लाभ भएका वाली र पशुपन्छी उत्पादनमा वृद्धि गर्ने
- कृषक र कृषि सम्बद्ध निकायको क्षमता विकास एवम् प्रविधि हस्तान्तण गर्ने

महत्वपूर्ण छाता नीतिको रुपमा रहेको राष्ट्रिय कृषि नीति २०६१ गरिवी निवारण र खाद्य सुरक्षामा योगदान गर्नेगरी कृषि उत्पादन प्रणालीको व्यावसायीकरणबाट उच्च र दिगो आर्थिक बृद्धि प्राप्त गर्ने, उत्पादकत्व बढाउने र कृषकको हितमा प्राकृतिक श्रोतहरुको उपयोग गर्ने, विभिन्न वाली तथा वस्तु, मलखाद, कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन, कृषि जैविक विविधता संरक्षण, यान्त्रिकीकरण आदि क्षेत्रमा केन्द्रित रहेको छ।

कृषि क्षेत्रको समग्र विकासका लागि विभिन्न समयमा जारी गरिएका नीतिहरुलाई निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ।

- कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन नीति २०६३
- कृषि जैविक विविधता नीति २०६३
- राष्ट्रिय सहकारी नीति २०६९
- सिंचाई नीति २०७०
- राष्ट्रिय भूउपयोग नीति २०७२
- अन्य नीति तथा प्रावधानहरु
    - कृषि यान्त्रिकीकरण प्रवर्द्धन नीति २०७०
    - राष्ट्रिय बीउ विजन नीति २०५६
    - राष्ट्रिय चिया नीति २०५७
    - राष्ट्रिय कफि नीति २०६०
    - राष्ट्रिय मल नीति २०५८
    - पुष्प प्रवर्द्धन नीति २०६९
    - राष्ट्रिय दुग्ध विकास नीति २०७८

- अन्य नीति, नियमावली, कार्यविधि तथा दिग्दर्शनहरु

३.५ नगरपालिकाको नीति तथा योजनाः

नगरपालिकाभित्र सञ्चालन हुने मुख्य आर्थिक क्रियाकलापहरू आर्थिक समृद्धिका सम्वाहकहरू हुन् । जति धेरै आर्थिक क्रियाकलापहरूमा तीव्रता आउँछ त्यति नै स्थानीय क्षेत्रको अर्थतन्त्र चलायमान र सुदृढ हुँदै जान्छ । नेपालको संविधान, २०७२ ले स्थानीय आर्थिक विकास सम्बन्धी अधिकार स्थानीय तहलाई प्रदान गरी आर्थिक विकासको माध्यमबाट नै नगरबासीको जीवनस्तर सुधार गर्नका लागि स्थानीय क्षेत्रभित्र आर्थिक क्रियाकलापहरू बढाउनुपर्ने आवश्यकतालाई औंल्याएको छ । स्थानीय स्तरमा उपलब्ध स्रोत र साधनहरूको अधिकतम उपयोग गर्दै रोजगारी र आर्थिक वृद्धिको दिशामा अगाडि बढ्न सबल र आत्मनिर्भर स्थानीय अर्थतन्त्रको विकासलाई गतिशील बनाउनु आवश्यक छ । नगरपालिका क्षेत्रभित्र आर्थिक क्रियाकलापहरूको परिमाण वृद्धि गरी सोको माध्यमबाट गरिबी निवारणमा समेत योगदान पुऱ्याउन एवम् विपन्न वर्गको आर्थिक स्तरमा सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ । मुख्यतया नगरपालिकाको अर्थतन्त्र कृषि, साना तथा घरेलु उद्योग, वैदेशिक रोजगार, बैङ्किङ, व्यापार, सेवा क्षेत्र आदिमा केन्द्रित छ । यसै तथ्यलाई मध्यनजर गर्दै समग्र आर्थिक विकासको अग्रणी क्षेत्रको रुपमा रहको कृषि, पशुपालन, पर्यटन लगायतका क्षेत्रको विकासको माध्यमबाट उत्पादन, रोजगारी र आयबृद्धि गर्ने गरी विकासका प्रयासहरूरू निर्देशित हुनुपर्ने देखिन्छ ।

बहुसंख्यक जनसंख्या आवद्ध रहेको कृषि क्षेत्र यस नगरपालिकाको आर्थिक समृद्धिको मुख्य आधार समेत हो । कृषि क्षेत्रले उच्च र समावेशी आर्थिक वृद्धिमा योगदान दिनसक्ने अवस्था विद्यमान रहँदा-रहँदै विगतका प्रयासहरूरूको निरन्तरता, उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिका लागि यस क्षेत्रको समग्र गतिशीलतामा सुधार र वैज्ञानिक पद्धतीमा रूपान्तरण आवश्यक छ ।

विभिन्न कारणले उत्पादकत्वमा देखिएको समस्या, प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता, व्यापार, व्यावसायीकरण, पूर्वाधार, ऋण, विमा, सुविधा एवम् कर, जमीन, संघ-संस्था तथा मानव संशाधन, जलवायु परिवर्तन तथा प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापन, सामाजिक तथा भौगोलिक समावेशीकरण र अन्य नीतिगत समस्याका कारण अपेक्षित रुपमा नतिजा हासील गर्न नसकेको परिस्थिति विद्यमान छ ।

संभाव्य क्षेत्रको पहिचान गरी यसतर्फ नगरपालिकाको धेय केन्द्रित गर्न नगरपालिकाको आवधिक योजना २०७९।८०-८३।८४ तर्जुमा गरी यसको कार्यान्वयन आरम्भ भैसकेको छ । उक्त आवधिक योजनाले परिलक्षित गरेको सोच "गौरादह नगरको समृद्धि र सर्वाङ्गीण विकासः **कृषि**, उद्योग र शिक्षा नै यसको उच्चतम निकास"को नतिजाका लागि देहाय अनुसारका रणनीतिहरु निर्धारण गरेको छ ।

- नगरपालिकालाई तरकारी, खाद्य उत्पादन, माछा, मासु, दूधमा आत्मनिर्भर बनाउने
- व्यावसायिक कृषि, पशुपालन र लाभप्रद रोजगारीद्वारा स्थानीय किसानको आयस्तर बृद्धि भै समृद्ध नगरपालिका निर्माणमा योगदान पुर्‍याउने
- कृषि विकासको संभाव्य क्षेत्रहरुको पहिचान गरी संभाव्य पकेट क्षेत्र अनुसार कृषि विकास योजना कार्यान्वयन गर्ने
- खाद्य सुरक्षाका लागि कृषि तथा पशुजन्य उत्पादन वृद्धि गर्ने
- फलफूल तथा नगदेवालीलाई प्राथमिकता प्रदान गर्ने
- कृषिवालीमा विविधीकरण र यान्त्रिकीकरणमा जोड दिने

- कृषि सडक र सामुदायिक भकारी भण्डार गृहको व्यवस्था गर्ने
- मत्स्यपालन, नमूना कृषि कार्यक्रम र कृषि पर्यटन विकासको लागि पूर्वाधार निर्माण गर्ने

३.६ रणनीतिक स्तम्भ, प्रमुख सिद्धान्त तथा परिणाम

निर्वाहमुखी जिवनयापन गरिरहेका तथा गरिवीको रेखामुनी रहेका यस नगरपालिका क्षेत्रमा बसोवास गर्ने जनतामा रहेको गरिवी निवारण गर्न कृषि क्षेत्रको वृद्धिलाई प्रमुख माध्यमको रुपमा लिई यसको वृद्धिको गतिलाई द्रुततर बनाउनेतर्फ यो रणनीतिक योजना केन्द्रित हुनेछ । समग्र कृषि क्षेत्रको उल्लेखित नीति तथा रणनीतिक योजनाहरुले अपेक्षा गरे अनुसार परिणामहरु हासिल गर्न यस रणनीतिक योजनाले चारवटा रणनीतिक स्तम्भहरु मार्फत कृषि क्षेत्रको वृद्धिलाई गति दिनेछ ।

३.६.१ रणनीतिक स्तम्भहरू:

यस कृषि विकास रणनीतिमा मुख्य गरी चारटा क्षेत्रलाइ रणनीतिक स्तम्भको रुपमा छनौट भएको छ ।

रणनीतिक स्तम्भहरुलाइ नगरपालिकाको कृषि क्षेत्रका प्रमुख सवाल तथा समस्याहरुलाई सम्बोधन गर्न माथि प्रस्तुत चारवटा रणनीतिक स्तम्भहरु पहिचान गरिएको छ। कृषि उत्पादन प्रविधि प्रणाली मार्फत विद्यमान कृषि प्रणालीका समस्याहरु गुणस्तरिय तथा उन्नत कृषि सामाग्रीको सहज आपूर्ती, जमिनको तयारी, बाली व्यवस्थापन,बाली कटान तथा भण्डारण एवं बजार व्यबस्थापन सम्मका क्रियाकलापहरुलाई प्रविधि प्रणालीले समेटेको छ ।

कृषि वस्तुहरु मुल्य श्रृंखला विकासले वहुआयामिक कृषि क्षेत्रका समस्याहरुलाइ सम्वोधन गर्न सक्छन । विशेष गरी वस्तुको गुणस्तरीय उत्पादन, प्रविधिको विकास तथा वजाररिकरण प्रकृयालाइ सहज वनाउने पक्षहरुलाई समेटेको छ ।

सार्वजनिक र निजी क्षेत्रको भूमिको स्पष्ट चित्रण सहितको समावेशी, दिगो, बहुक्षेत्रीय र समानुकुलित (Resilient growth) ले खाद्य र पोषण सुरक्षा सुदृढ, ग्रामीण गरिवी न्यूनीकरण, आयमा वृद्धि, प्रतिस्पर्धात्मक क्षमतामा सुधार, व्यापारमा वृद्धि, संगठन सुदृढीकरण र सुशासन कायम हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

आगामी १० वर्षमा नगरपालिकाको कृषि क्षेत्रलाई मार्गदर्शन गर्न तथा नीतिहरुको कार्यान्वयनका लागि यो कृषि विकास रणनीतिक योजना तर्जुमा गरिएको हो र यस अवधीमा पहिचान गरिएका सवै विषय क्षेत्रहरुको वृद्धिले प्रचलित खाद्यर पोषण सुरक्षा, परम्परागत कृषि प्रविधि र कृषि व्यवसायलाई सुधार

गर्दै समग्रमा बलियो र सन्तुलित अर्थतन्त्रको विकासका लागि सार्वजनिक सहकारी र निजी क्षेत्र एवं अन्य विकास साझेदारहरु बीचको सद्भावलाई व्यवस्थित गर्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

३.६.२ प्रमुख सिद्धान्तहरूः

- जलवायु समानुकुलित कृषि
- कुल उत्पादनका साधनहरुको उत्पादकत्व वृद्धि
- पारदर्शिता, जवाफदेहिता र सहभागिता
- समावेशिता र दिगोपन
- नीति तथा कानूनी वातावरण र
- वैज्ञानिक आविष्कार र ज्ञानमा आधारित कार्य

३.६.३ परिणामहरूः

कृषि विकास रणनीतिक योजनाको दीर्घकालीन सोच पूर्ण गर्नलाई चार रणनीतिक सम्भागहरूः सुशासन, उत्पादकत्व, नाफामूलक व्यावसायीकरण र प्रतिस्पर्धी क्षमताद्वारा कृषि क्षेत्रको द्रुत विकास गरिने छ । समावेशीकरण (सामाजिक तथा भौगोलिक दुवै प्रवर्द्धन, प्रतिस्पर्धी क्षमता, दिगोपन (प्राकृतिक स्रोत साधन तथा आर्थिक दुवै, निजी तथा सहकारी क्षेत्रको विकास र बजार पूर्वाधारको सञ्जाल (उदाहरणका लागि कृषि सडक, सङ्कलन केन्द्रहरू, प्याकेजिङ्ग घरहरू, बजार केन्द्रहरू), सूचनाका पूर्वाधार तथा सूचना सञ्चार प्रविधि, र ऊर्जा पूर्वाधारहरू (उदाहरणका लागि ग्रामीण विद्युतीकरण, नवीकरणीय एवं वैकल्पिक ऊर्जाका स्रोतहरू) मार्फत् विकासलाई अगाडि बढाइने छ । जसका लागि दुई वटा पक्षलाइ अगाडि वढेको हुने छ, क) खाद्य सुरक्षालाइ सरकारको नीति अनुसार प्राथमिकता र संरक्षणका हुने छ ख) व्यवसायिक र मुनाफामुखी कृषि प्रणालीको अवलम्वन भएको हुने छ । समावेशी, दिगो, बहु-क्षेत्रीय, तथा पूर्वाधार सञ्जाल वृद्धिमार्फत् खाद्य तथा पोषण सुरक्षा अभिवृद्धि, गरिबी निवारण, सुदृढ र प्रतिस्पर्धी कृषि व्यापार, ग्रामीण घरपरिवारको उच्च र समतामूलक आय र कृषकका अधिकार सुनिश्चित गर्ने नतिजाहरू अपेक्षित छन् ।

- कृषि, पशुपालन कार्यमा उन्नत प्रविधि अवलम्वन
- उत्पादन र उत्पादकत्वमा दीगो वृद्धि, बजार एवं व्यापारमा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता बृद्धि
- खाद्यमा दिगो पहुँच तथा पोषण सुरक्षा सुधार
- संस्थागत क्षमता तथा सुशासनमा सुधार

३.७दीर्घकालीन सोच, ध्येय तथा उद्देश्यहरू

३.७.१ दीर्घकालीन सोचः

आत्मनिर्भर, समावेशी एवम् प्रतिस्पर्धी कृषि क्षेत्रको दिगो वृद्धि

सोचका मुख्य तत्वहरु

आत्मनिर्भरः

आत्मनिर्भरताले आफ्नो जनसङ्ख्यालाई खान पुग्ने गरी गर्नसक्ने उत्पादनको क्षमतासँग सम्बन्ध राख्दछ । आधारभूत खाद्यको आपूर्ति आयातमा निर्भर हुनु हुँदैन भन्ने आकाङ्क्षामा आधारित छ । कृषि बालीको उत्पादकत्वको मध्यम वृद्धिले पनि खाद्यमा आत्मनिर्भर हुन सक्ने हुनाले यो एक प्राप्त गर्न सकिने लक्ष्यको रूपमा रहेको छ ।

समावेशी

कृषि विकासका फाइदाहरू किसान, जग्गाधनी, कामदार र उद्यमी जस्ता विभिन्न समूहहरूले बाँड्नुपर्दछ । प्रभावकारी कृषि रणनीतिले साना व्यापारिक किसानहरूलाई प्रत्यक्ष फाइदा पुऱ्याउन, निर्वाहमुखी किसानको उत्पादकत्व बढाउन र भूमिहीनहरूलाई रोजगारी प्रदान गर्न सक्दछ । यस परिकल्पनाले सीमान्तीकृत समूहहरूलाई यस कार्यक्रममा समावेश गरिनुपर्दछ र कृषिको नाफालाई बाँडिनुपर्दछ भन्ने कुरालाई जनाउँदछ ।

प्रतिस्पर्धीः

गुणस्तरमा बजार र उपभोक्ताको मागलाई पूरा गर्नतर्फ उन्मुख उत्पादन र वितरण प्रणालीलाई जनाउँछ । प्रतिस्पर्धात्मक वस्तुहरूले प्रभावकारी मूल्य शृङ्खलाका माध्यमबाट उपभोक्ताको बजेट र चाहनालाई भेट्न सक्ने हुन्छन् र तुलनात्मक फाइदाहरू, उत्पादकत्व र नाफामूलकतामा आधारित हुन्छ ।

दिगो वृद्धि

दिगो कृषिले वातावरणीय, आर्थिक र सामाजिक आयामलाई समेट्दछ । राम्रो अभ्यास सँगै कृषि वातावरणीय रूपमा दिगो र जैविक विविधतालाई योगदान पुराउन सक्ने हुन सक्छ । अन्तरबाली प्रणाली, संरक्षण खनजोत, जैविक खेतीपाती र कृषि वन यसका केही उदाहरणहरू हुन् । आधुनिक सिँचाइ लगायतका प्रभावकारी जलउपभोग व्यवस्थापन, बस्तुभाउ र कृषि प्रशोधनजन्य फोहरलाई बायोग्यास र बायोग्यास रहित प्रविधिहरूमा उपयोग र एकीकृत बाली र माटो पोषण व्यवस्थापन आदिले वातावरणीय कृषिको दिगोपनमा योगदान पुऱ्याउँदछ ।

आर्थिक वृद्धिः

कृषिमा आधारित गतिविधिको वृद्धिले गैर खेतीमा प्रभाव पार्ने छ र गैर खेती र रोजगारीमा वृद्धि गराउने छ । यसमा शुद्ध रूपमा कृषि प्रशोधन, भण्डारण, व्यापार, खाद्य सेवा, उत्पादन सेवाहरू र कृषि पर्यटनहरू पर्दछन् । कृषि क्षेत्रको उच्च वृद्धिदरले उच्च कुल गार्हस्थ उत्पादनमा योगदान पुऱ्याउँदछ । घट्दो जनसङ्ख्या वृद्धिदर र घट्दो कृषि श्रम वृद्धिले संयुक्त रूपमा कृषिमा प्रतिव्यक्ति उच्च कुल गार्हस्थ उत्पादनले गरिबी न्यूनीकरण गरी जीवनस्तरमा सुधार ल्याउँदछ ।

३.७.२ ध्येयः

आयस्तर वृद्धि र खाद्य एवं पोषण सुरक्षा सुनिश्चित गरी प्रतिस्पर्धी, प्रभावकारी, आत्मनिर्भर कृषि क्षेत्रको दिगो बृद्धि प्रवर्द्धन गर्ने

३.७.३ उद्देश्यः

यस कृषि विकास रणनीतिक योजनाका उद्देश्यहरु देहाय अनुसार रहेका छन् ।

- कृषि, पशुपालन कार्यमा उन्नत प्रविधि अवलम्वन गर्ने
- उत्पादन र उत्पादकत्वमा दीगो वृद्धि, बजार एवं व्यापारमा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता बृद्धि गर्ने
- खाद्यमा दिगो पहुँच तथा पोषण सुरक्षा सुधार गर्ने
- संस्थागत क्षमता तथा सुशासनमा सुधार गर्ने

३.८ प्रभाव, परिणाम तथा लक्ष्यहरू

३.८.१ प्रभावहरू

प्रतिस्पर्धी, प्रभावकारी, आत्मनिर्भर कृषि क्षेत्रको दिगो बृद्धिका लागि यस कृषि विकास रणनीतिक योजनाको समग्र प्रभाव पाँचवटा आयामहरुबाट बनेका छन् ।

तालिका नं. ५ प्रभाव र सुचकहरू

प्रभावहरु	सूचकहरु
खाद्य तथा पोष सुरक्षामा सुधार	• खाद्य सुरक्षित घरपरिवार (%) • ५ वर्षभन्दा कम उमेरका वालवालिकामा पुड्कोपन, कम तौल र ख्याउटेपन (%) • दूध, अण्डा, मासु र फलफूलको उपलव्धता (प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष)
आयवृद्धि र गरिवी न्यूनीकरण	• प्रतिव्यक्ति आ (रु.) • गरिवी दर (%)
कृषि व्यापारको प्रतिष्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि	• वजारीकरण गरिएका कृषि वस्तुहरु (वजारयोग्य वचतको %) • मूल्य श्रृंखला प्रवर्द्धन (संख्या)
सुदृढ संस्थाहरु र सुशासनमा सुधार	• कृषिमा आधारित उद्योग स्थापना (संख्या) • सहकारी र निजी क्षेत्रको संलग्नतामा (खरिद विक्री मात्रा) • कृषि उत्पादन साधन, वित्त र वीमामा पहुँच (पमिाण र मूल्य) • गुनासो सम्बोधन गर्ने संयन्त्र विकास (समस्याहरु समाधान गर्न)
उत्पादन तथा वजार प्रणालीको समानुकूलता विकास	• जलवायु परिवर्तन अनुकूलन प्रविधिहरु (प्रविधिहरुको संख्या) • खाद्य आपूर्ति र भण्डारण, बीउ बैंक, खाद्य बैंक (संख्यार मात्रा)

३.८.२ परिणामहरू

कृषि विकास रणनीतिक योजना देहाय अनुसारका चारवटा परिणामहरुमा आधारित छ ।

परिणाम १: कृषि, पशुपालन कार्यमा उन्नत प्रविधि अवलम्वन

परिणाम २: उत्पादन र उत्पादकत्वमा दीगो वृद्धि, बजार एवं व्यापारमा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता बृद्धि

परिणाम ३: खाद्यमा दिगो पहुँच तथा पोषण सुरक्षा सुधार

परिणाम ४: संस्थागत क्षमता तथा सुशासनमा सुधार

३.८.३ लक्ष्य र सूचकहरू

यस अन्तर्गत प्रस्तुत गरिएका लक्ष्यहरुले यस रणनीतिक योजनाको कार्यान्वयनको परिणामस्वरुप हासिल गर्न सकिने उद्देश्यको प्रतिनिधित्व गर्दछन् । आ.व. २०८०।८१ देखि ५ वर्ष अवधीका लागि लक्ष्यहरु सूचीबद्ध गरिएको छ । लक्ष्य तथा सूचकहरु देहाय अनुसार रहेका छन् ।

३.८.३.१ रणनीतिक योजना अन्तर्गतका परिणाम तथा सूचकहरू

तालिका नं. ६ परिमाणका सुचकहरू

परिणामहरु	सूचकहरु		आधार अवस्था (२०७९।८० सम्मको)	लक्ष्यहरु (सम्मको अवस्था)		कैफियत
				०८२।८३	०८४।८५	
१ व्यावसायिक कृषि, पशुपालन कार्यमा उन्नत प्रविधि अवलम्वन	१.१	कृषि विकास श्रोत केन्द्रको स्थापना एवं संचालन (बीउ प्रकार, संख्या)	६	६	६	स्तरोन्नती गर्ने
	१.२	पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास श्रोत केन्द्रहरुको स्थापना एवं संचालन (संख्या)	९	१०	१५	
	१.३	संचालित नश्ल सुधार केन्द्र (संख्या)	५	७	९	
	१.४	स्थानीयस्तरमा संचालित एग्रोभेट (संख्या)				
	१.५	उन्नत बीउ प्रतिस्थापन दर (प्रतिशत)	१०	१५	२०	
	१.६	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन प्रविधिहरुको (प्रकार)	५	७	९	
	१.७	आधुनिक मेशिनरी औजारहरु उपलब्ध गराउने सहकारीहरु (संख्या)	३	५	९	
	१.८	कस्टम हायरिंग केन्द्रहरु (संख्या)	२	५	९	
	१.९	संचालित प्राविधिक शिक्षालयहरु (संख्या)	३	३	४	स्तरोन्नतीग र्ने
	१.१०	संचालित अनुसन्धान केन्द्र (संख्या)	२	४	५	
२ उत्पादन र उत्पादकत्वमा दीगो वृद्धि, बजार एवं व्यापारमा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता बृद्धि	२.१	कृषिजन्य उपजको कुल गार्हस्थ उत्पादन (वार्षिक रु. करोडमा)	५०	६०	७०	
	२.२	पशुपन्छीको कुल गार्हस्थ उत्पादन (वार्षिक रु. करोडमा)	४५	५५	६५	
	२.३	कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर	३.७	५.५	५.९	
	२.४	जमीनको उत्पादकत्व प्रति हेक्टर (वार्षिक औषत कुल कृषि उत्पादन मेट)	४.२	४.३	४.५	
	२.५	वजारीकरण गरिएका कृषि वस्तुहरु (वजारयोग्य वचतको प्रतिशत)	७०	८०	९०	
	२.६	मूल्य श्रृंखला प्रवर्द्धन कार्यक्रम (संख्या)	०	२	५	
	२.७	हैसियत विग्रिएको जमीनको क्षेत्रफल (वर्ग किमि)	९.३६	५	२	
	२.८	बर्षैभरी सिंचाई हुने क्षेत्र (हेक्टर)	८४००	९५००	१२०००	
	२.९	विकास, सुदृढीकरण र संचालन गरिएका वजारहरु (संख्या)	१०	१२	१४	
	२.१०	कृषि वजार सूचना प्रणालीको स्थापना तथा संचालन (संख्या)	०	१	१	
	२.११	प्रतिस्पर्धात्मक मूल्य श्रृंखला विकास कोष स्थापना (म्याचिंग अनुदान स्थापना तथा संचालन, रु. हजारमा)	०	६०००	१००००	
३ खाद्यमा दिगो पहुँच तथा पोषण सुरक्षा सुधार	३.१	खाद्य सुरक्षित परिवार (प्रतिशत)	७५	८०	८५	
	३.२	५ वर्षभन्दा कम उमेरका वालवालिकामा पुड्कोपन, कम तौल र ख्याउटेपन (प्रतिशत)	पुड्कोपन ३३, कम तौल १९ र ख्याउटेपन २४	पुड्कोपन २५, कम तौल १३ र ख्याउटेपन १५	पुड्कोपन १५, कम तौल ८ र ख्याउटेपन १०	
	३.३	प्रति व्यक्ति आय रु.	९३४	१३४५	१६२०	
	३.४	गरिवीको रेखामुनीको परिवार (प्रतिशत)	२१	१६	१२	

परिणामहरु	सूचकहरु	आधार अवस्था (२०७९।८०	लक्ष्यहरु (सम्मको अवस्था)		कैफियत
	३.५ प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष उपलब्धताः दूध (लि.)	५४.७५	१००	२००	
	३.६ प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष उपलब्धताः मासु (कि.ग्रा.)	१६०.५६	२००	२५०	
	३.७ प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष उपलब्धताः अण्डा (संख्या)	१९२	३६५	३६५	
	३.८ प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष उपलब्धताः फलफूल (कि.ग्रा.)				
	३.९ प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष उपलब्धताः तरकारी (कि.ग्रा.)	३४.६७	५०	७५	
४ संस्थागत क्षमता तथा सुशासनमा सुधार भएको हुने	४.१ क्वारेन्टिन तथा प्रयोगशालाको स्थापना तथा संचालन (संख्या)	०	०	१	
	४.२ कृषिमा आधारित रजिष्टर्ड व्यवसाय (संख्या)	१०	२५	५०	
	४.३ कृषि सहकारीहरुको स्थापना र संचालन (संख्या)	१२	१८	२१	
	४.४ पशु विकास सहकारीहरुको स्थापना र संचालन (संख्या)	०	२	४	
	४.५ विमाले समेटेको उत्पादन क्षेत्र (प्रतिशत)	१२	३०	५०	
	४.६ पशु रोग तथा कृषि वाली नियमित रोकथाम तथा उपचारात्मक सेवा प्रााप्त गर्ने किसान परिवार (प्रतिशत)	४०	७५	१००	

३.८.३.२ रणनीतिक योजना अन्तर्गतका प्रतिफल तथा सूचकहरू

परिणाम १: कृषि तथा पशु प्रविधि प्रणाली मा सुधार

कृषि विकास रणनीति अन्तर्गतको कृषि तथा पशु प्रविधि प्रणालीमा सुधार परिणाम निकाल्न व्यावसायिक कृषि, पशुपालन कार्यमा उन्नत प्रविधि अवलम्वन गरिनेछ ।
रणनीतिक योजनाको अवधीमा यस परिणाम अन्तर्गत प्रमुख रुपमा हासिल गरिने नतिजाहरु देहाय अनुसार रहेका छन् ।

१.१ निजी क्षेत्र, सहकारी र कृषि व्यवसायीहरुको संलग्नतामा उन्नत बीउ/विरुवा, नश्ल, दाना तथा माछाका भुराहरुको उपलब्धता सुनिश्चित भएको हुनेछ ।

१.२ सहकारी तथा निजी क्षेत्र मार्फत् कृषकहरूको पहुँच हुने गरी यान्त्रिकीकरणका पर्याप्त विकल्पहरू उपलब्ध हुनेछ ।

१.३ अनुसन्धान तथा प्रसारमा प्राविधिक क्षमताको विकास भएको हुनेछ ।

उल्लेखित नतिजाहरु प्राप्तिका लागि प्रतिफल सूचकहरु निम्नानुसार निर्धारण गरिएको छ ।

तालिका नं. ७ प्रतिफलका सुचकहरू

प्रतिफलहरु	प्रतिफल सूचकहरु		आधार अवस्था (२०७९।८० सम्मको)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)	
	विवरण	एकाई		०८२।८३	०८४।८५
प्रतिफल १.१:	१.१.१ उन्नत बीउ, जैविक मल/ विषादी प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	५०००	७५००	१००००
	१.१.२ संचालित नश्ल सुधार केन्द्र	संख्या	५	७	९
	१.१.३ पशुको नश्ल सुधार कार्यक्रबाट लाभान्वित	घरपरिवार संख्या	२०००	३५००	५०००
	१.१.४ सुधारिएका पशु नश्लहरू	संख्या	१००००	१२०००	१५०००
	१.१.५ स्थानीयस्तरमा संचालित एग्रोभेट	संख्या	१५	१७	२०
	१.१.६ उन्नत बीउ प्रतिस्थापन दर	प्रतिशत	५०	६५	७५
	१.१.७ प्रवर्द्धन गरिएको रैथानी वाली	प्रकार	५	७	१०
	१.१.८ प्राङ्गारिक तथा जैविक मल प्रयोग गरिएको क्षेत्रफल	हेक्टर	१२५	३००	७००
	१.१.९ निजी तथा सहकारी मार्फत वर्णशङ्कर बीउ विजन उत्पादन वार्षिक	मे.ट.	१७००	२२००	२७००
	१.१.१० रैथाने वालीको वार्षिक बीउ उत्पादन परिमाण	मे.ट.	१	२	५
प्रतिफल १.२:	१.२.१ आधुनिक कृषि प्रविधि प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	२५	५०	७५
	१.२.२ आधुनिक मेशिनरी औजारहरु उपलब्ध गराउने सहकारीहरु	संख्या	३	५	९
	१.२.३ कस्टम हायरिंग केन्द्रहरु	संख्या	२	५	९
प्रतिफल १.३:	१.३.१ संचालित प्राविधिक शिक्षालयहरु	संख्या	३		४
	१.३.२ दक्ष प्राविधिकहरुको वार्षिक उत्पादन	जना	१०	१५	२०
	१.३.३ औसत प्राविधिक संख्या (प्रति प्राविधिक सेवा प्राप्त गर्ने घरधुरी संख्या)	जना	१२००	९००	६००
	१.३.४ संचालित अनुसन्धान केन्द्र	संख्या	२	४	६
	१.३.५ सिफारिस गरिएको प्रविधि	संख्या			
	१.३.६ सिफारिस गरिएको ज्ञान, प्रविधि तथा नतिजाहरुको अवलम्वन दर	प्रतिशत			

परिणाम २: उत्पादन र उत्पादकत्व, बजार एवं व्यापारमा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता सुधार

कृषि विकास रणनीति अन्तर्गत उत्पादन र उत्पादकत्व, बजार एवं व्यापारमा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता सुधारको परिणाम हासिल गर्न कृषि तथा पशुपन्छीजन्य उपजको उत्पादन र उत्पादकत्वमा दीगो वृद्धि, बजार एवं व्यापारमा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता बृद्धि गरिनेछ ।

रणनीतिक योजनाको अवधीमा यस परिणाम अन्तर्गत प्रमुख रुपमा हासिल गरिने नतिजाहरु देहाय अनुसार रहेका छन् ।

२.१ कृषि तथा पशुजन्य उपजको व्यावसायीकरण, विविधिकरण र उत्पादन बृद्धि भएको हुनेछ ।

२.२ सिंचाई प्रविधिहरुको विकास तथा विस्तार भएको हुनेछ ।

२.३ साना किसान र कृषि उद्यमीलाई मूल्य अभिवृद्धि र फाइदाहरू बढाउने प्रतिस्पर्धात्मक कृषि मूल्य शृङ्खला विकास भएको हुनेछ ।

२.४ कृषिको व्यावसायीकरणका लागि पूर्वाधारहरुको विकास भएको हुनेछ ।

उल्लेखित नतिजाहरुका लागि प्रतिफल सूचकहरु निर्धारण गरिएको छ ।

तालिका नं. ८ नतिजाका लागि प्रतिफल

प्रतिफलहरु	प्रतिफल सूचक			आधार अवस्था (२०७९।८० सम्मको)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)	
	विवरण		एकाई		०८२।८३	०८४।८५
प्रतिफल २.१	२.१.१	कृषि/पशुपालन/ माछापालन आम्दानीको श्रोत भएका परिवार	प्रतिशत	६०	६५	७०
	२.१.२	वार्षिक ३ लाख भन्दा बढी आम्दानी हुने घरपरिवार	प्रतिशत	८०	८५	९०
	२.१.३	खेती गरिएको जमिन	हेक्टरमा	१००००	११०००	१२०००
	२.१.४	अन्न बिक्री गर्ने परिवार	प्रतिशत	८०	८५	९०
	२.१.५	दूधजन्य उपज बिक्री गर्ने परिवार	प्रतिशत	२०	३०	४०
	२.१.६	तरकारी बिक्री गर्ने परिवार	प्रतिशत	५	१०	१२
	२.१.७	पशुपन्छीजन्य उपज बिक्री गर्ने परिवार	प्रतिशत	३	५	७
	२.१.८	माछापालन गरी माछा बिक्री गर्ने परिवार	संख्या	२००	३००	४००
	२.१.९	फलफूल बिक्री गर्ने परिवार	प्रतिशत	१	१.५	२
प्रतिफल २.२	घाडाढ	विकास तथा सुधार गरी संचालनमा रहेका सिंचाई योजनाहरु	संख्या	१	३	५
	घाडाछ	संचालित गैर परामपरागत सिंचाई योजना	संख्या	७	७	७
	घाडाट	भूमिगत सिंचाईका लागि सहुलियत प्राप्त गर्ने किसान	संख्या	३६०	५००	७००
	घाडाठ	सिंचाईका लागि वित्तीय सुविधामा सहज पहुँच कायम भएका कृषक परिवार	प्रतिशत	५०	६०	७०
प्रतिफल २.३	२.३.१	करार खेती गरिएको क्षेत्रफल	हेक्टर	२००	५००	१०००
	२.३.२	जमिनको चक्लावन्दी सहितको खेती क्षेत्र	हेक्टर	९००	१५००	२०००
	२.३.३	कृषि, पशुपन्छीजन्य एवं मत्स्य उपजमा आधारित उद्योगहरु	संख्या	४	८	१२
	२.३.४	ब्राण्डिङ्ग भएका स्थानीय उत्पादनहरु	संख्या	२	५	१०
	२.३.५	नयाँपनका साना तथा मझौला व्यावसायिक कृषि उद्यमहरू	संख्या	५०	७५	१००
	२.३.६	कृषि वजार सूचना प्रणालीको स्थापना तथा संचालन	संख्या	०	१	२
	२.३.७	संरक्षित खेती प्रविधि कार्यान्वयन गरिएको क्षेत्रफल	हेक्टर	०	२००	५००
	२.३.८	प्रवर्द्धन गरिएको स्थानीय तथा परम्परागत वाली वस्तुहरु	संख्या	५	८	१२

	२.३.९ प्रतिस्पर्धात्मक मूल्य श्रृंखला विकास कोष स्थापना (म्याचिंग अनुदान स्थापना तथा संचालन)	रु.	०	१	२
	२.३.१० घाँस नर्सरी, फलफूल नर्सरी, दाना उत्पादन सामग्री, माछाका भुराका लागि ह्याचरी	संख्या	५	७	९
	२.३.११ नवप्रवर्द्धित साना तथा मझौला कृषि व्यवसाय उद्यम विकास	संख्या	२	४	६
	२.३.१२ संचालित कृषि पर्यटन स्थल	संख्या	१	३	५
प्रतिफल २.४	२.४.१ कृषि सडकको विस्तार	किमि			
	२.४.२ विद्युतीकरण सेवा विस्तार भएका उत्पादन क्षेत्र	प्रतिशत	६०	७०	८०
	२.४.३ संचालित खाद्यान्न भण्डारण सुविधा	मे.ट.	३०००	५०००	७०००
	२.४.४ संचालित शीत भण्डारणको क्षमता	मे.ट.	०	१	३
	२.४.५ व्यवस्थित एवम् संचालित हाट वजारहरु	संख्या	४	६	१०
	२.४.६ खाद्य प्रशोधन केन्द्रहरुको स्थापना तथा संचालन	संख्या	२	४	७
	२.४.७ धान कुटानी मिल स्थापना तथा संचालन	संख्या	४०		
	२.४.८ व्यवस्थित एवं संचालित हाटवजारहरु	संख्या	०	७	१४

परिणाम ३: खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुधार

कृषि विकास रणनीति अन्तर्गत खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुधारको परिणाम हासिल गर्न खाद्यमा दिगो पहुँच तथा पोषण सुरक्षा सुधार गरिनेछ ।

रणनीतिक योजनाको अवधीमा यस परिणाम अन्तर्गत प्रमुख रुपमा हासिल गरिने नतिजाहरु देहाय अनुसार रहेका छन् ।

३.१ पौष्टिक खाद्य विविधतायुक्त खाद्य उपभोग प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।

३.२ आकस्मिक अवस्थाका लागि बीउ तथा खाद्यान्नको व्यवस्था भएको हुनेछ ।

३.३ खाद्य मेशिनरीहरुको उपलव्धता र महिलाहरुको त्यसमा पहुँच सुनिश्चित गरिएको हुनेछ ।

उल्लेखित नतिजाहरुका लागि प्रतिफल सूचकहरु निर्धारण गरिएको छ ।

तालिका नं. ९ प्रतिफलका सुचकहरू

प्रतिफलहरु	प्रतिफल सूचक		आधार अवस्था (२०७९।८० सम्मको)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)	
	विवरण	एकाई		०८२।८३	०८४।८५
प्रतिफल ३.१	३.१.१ घरवारी पोषण बगैंचा कार्यक्रमले समेटेको घरधुरी	संख्या	५०००	८०००	१२०००
	३.१.२ विद्यालय दिवा खाजा कार्यक्रममा स्थानीय उपजको प्रयोगको वार्षिक परिमाण	मेट	६	७	७.५
	३.१.३ जोखिममा परेका घरपरिवारलाई खाद्यान्न उपलव्धता (वार्षिक)	मेट	६	८	१०
प्रतिफल ३.२	३.२.१ संचालित बीउ भण्डारण केन्द्र	संख्या	३	३	३
	३.२.२ संचालित कोसेली घर	संख्या	१	४	६
प्रतिफल ३.३	३.३.१ स्थानीय उपजको मूल्य अभिवृद्धि तालीमबाट लाभान्वित जनसंख्या	संख्या	०	२७०	५४०
	३.३.२ संचालित स्थानीय खाद्य उपजको प्रशोधन उद्योगहरु	संख्या	३	३	३
	३.३.३ स्थानीय तहमा महिलाले संचालन गर्ने खाद्य प्रशोधन उद्योग प्रवर्द्धनका लागि कोष स्थापना	रु.	०	१	१

परिणाम ४: संस्थागत क्षमता तथा सुशासन

कृषि विकास रणनीति अन्तर्गतको परिणाम प्राप्त गर्न संस्थागत क्षमता तथा सुशासन सुधार गरिनेछ ।

रणनीतिक योजनाको अवधीमा यस परिणाम अन्तर्गत प्रमुख रुपमा हासिल गरिने नतिजाहरु देहाय अनुसार रहेका छन् ।

४.१ एकिकृत कृषि योजना तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा आएको हुनेछ ।

४.२ कृषक समूह, सहकारी तथा संलग्न सरोकारवालाहरुको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।

४.३ वित्तीय सुविधा तथा सेवा लगायत कृषि व्यवसाय विकास सेवामा सहज पहुँच कायम भएको हुनेछ ।

उल्लेखित नतिजाहरुका लागि निम्नानुसारका प्रतिफल सूचकहरु निर्धारण गरिएको छ ।

तालिका नं. १० नतिजाका सुचकहरू

प्रतिफलहरु	सूचक			आधार अवस्था (२०७९।८० सम्मको)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)	
	विवरण		एकाई		०८२।८३	०८४।८५
प्रतिफल ४.१	४.१.१	कृषि विकासका लागि रणनीतिक योजना तर्जुमा भए नभएको	भए/नभएको	०	१	१
	४.१.२	कृषि क्षेत्रका लागि विनियोजित वार्षिक वजेट	रु. हजारमा	३००००	४००००	६००००
	४.१.३	नगरक्षेत्रमा संचालित संघ, प्रदेश सरकारका आयोजना/कार्यक्रमहरुको संख्या	संख्या	१०	२०	३०
	४.१.४	नगर कार्यपालिकाको कार्यालयमा कार्यरत कृषि प्राविधिक जनशक्ति	संख्या	१०	१५	२०
	४.१.५	वडा कार्यालयमा कार्यरत कृषि प्राविधिक जनशक्ति	संख्या	३	६	९
प्रतिफल ४.२	४.२.१	तालीम/गोष्ठीबाट लाभान्वित कृषक तथा प्राविधिक जनशक्ति	संख्या	२००	५००	१०००
	४.२.२	वडा तहमा संचालित कृषि डिपो/सेवा केन्द्रहरु	संख्या	३	९	९
प्रतिफल ४.३	४.३.१	कृषि व्यवसायमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको वार्षिक लागानी रकम	रु.	५००००	७०००००	१००००००
	४.३.२	विमा सुविधाले समेटेको किसान घरपरिवार	प्रतिशत	१२	३०	५०

परिच्छेद ४: प्राथमिकता प्राप्त रणनीतिक कार्यक्रम र अनुमानित वजेट

४.१ वजेट अनुमान

यस रणनीतिक योजनामा उल्लेखित अपेक्षित उपलव्धीहरु हासिल गर्न आगामी ५ वर्षका लागि प्राथमिकता प्राप्त रणनीतिक कार्यक्रमहरुको पहिचान गरिएको छ। चारवटै परिणामका लागि रु. ६४ करोड ८४ लाख ७५ हजार अनुमान गरिएको छ । यस अवधीमा संचालन गर्ने अपेक्षा गरिएका दुईवटा ठूला सिंचाईका कार्यक्रम समावेश गरिएको कारणले परिणाम २ अन्तर्गतका रणनीतिक कार्यक्रमको हिस्सा अन्य परिणामको तुलनामा बढी देखिएको छ। परिणाम अनुसार अनुमानित खर्च देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ११ आगामी ५ वर्षका लागि वित्तिय आवश्यकता

परिणाम	परिणाम सूचक	कूल वित्तीय लक्ष्य (रु. हजारमा)	लक्ष रकम (रु. हजारमा)				
			०८०/८१	०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५
१	कृषि, पशुपालन कार्यमा उन्नत प्रविधि अवलम्वन	९७४७५	१२५४८	४५६९५	१४१९५	१२८४२	१२१९५
२	उत्पादन र उत्पादकत्वमा दीगो वृद्धि, बजार एवं व्यापारमा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता वृद्धि	३९०५००	२४२००	४९७००	२३६२००	३६२००	४४२००
३	खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुधार	११८७५०	१९७५०	४१२५०	२१२५०	२१२५०	१५२५०
४	संस्थागत क्षमता तथा सुशासनमा सुधार	४१७५०	८१५०	९१५०	८१५०	८१५०	८१५०
	जम्मा	६४८४७५	६४६४८	१४५७९५	२७९७९५	७८४४२	७९७९५

नगरपालिकाको चालू आ.व. २०७९।८० को संशोधित अनुमानका आधारमा हेर्ने हो भने समग्र कृषि क्षेत्रतर्फको वजेटको हिस्सा ६.३६ प्रतिशत रहेको देखिएको छ । यस रणनीतिको कार्यान्वयन गर्न प्रस्तावित कार्यक्रमहरुका लागि आवश्यक श्रोत क्रमशः वृद्धि भई योजनाको अन्तसम्ममा यस क्षेत्रको वजेट नगरपालिकाको कुल अनुमानित वार्षिक वजेटको ७.७२ प्रतिशतसम्म पुग्ने देखिन्छ। रणनीतिक योजनाको तेश्रोवर्षमा अन्य आ.व.को तुलनामा अधिक श्रोत (२९.८४) आवश्यक पर्ने देखिएको छ।

तालिका: आगामी ५ वर्षमा नगरपालिकालाई प्राप्त हुनसक्ने आय तथा कृषि क्षेत्रमा गरिएको खर्च अनुमानको तुलना (रु. हजारमा)

तालिका नं. १२ आगामी ५ वर्षका लागि वित्तिय आवश्यकता

क्र.सं.	विवरण	चालू आ.व. २०७९।८० को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८०।८१	आ.व. २०८१।८२	आ.व. २०८२।८३	आ.व. २०८३।८४	आ.व. २०८४।८५	५ वर्षको अनुमान
१	नगरपालिकाको खर्च अनुमान	८०९,८६७	८५०,३६१	८९२,८७९	९३७,५२३	९८४,३९९	१,०३३,६१९	४,६९८,७८२
२	कृषि विकास सम्बन्धी योजनामा खर्च अनुमान	५१,५१२	६४,६४८	१४५,७९५	२७९,७९५	७८,४४२	७९,७९५	६४८,४७५
क्षेत्रगत खर्च अनुमान प्रतिशत		६.३६	७.६०	१६.३३	२९.८४	७.९७	७.७२	१३.८०

आ.व. २०७९।८० मा कृषिक्षेत्रतर्फ (कृषि, सिंचाई, पशुबिकास तथा सहकारी समेतको) नगरपालिकाको कुल आयव्ययको ६.३६ प्रतिशत विनियोजन रहेकोमा रणनीतिक योजनाको अन्तसम्म पुग्दा यो हिस्सा ७.७२ प्रतिशत पुग्ने देखिएको छ ।

आगामी ५ वर्षका लागि तय गरिएको परिणाम अनुसारका रणनीतिक कार्यक्रमहरु देहाय अनुसार रहेको छन् ।

परिणाम १: कृषि, पशुपालन कार्यमा उन्नत प्रविधि अवलम्वन

तालिका नं. १३ परिणाम १

क्र.सं.	परिणाम एवं प्रतिफल सूचक अनुसारका रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाई	कूल भौतिक लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (रु. हजारमा)	कूल वित्तीय लक्ष्य (रु. हजारमा)	(आ.व. ०७९/८० सम्मको अवस्था)	लक्ष रकम (रु. हजारमा)									
							०८०/८१		०८१/८२		०८२/८३		०८३/८४		०८४/८५	
							लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम
परिणाम १:कृषि, पशुपालन कार्यमा उन्नत प्रविधि अवलम्वन																
१.१	श्रोत बीउ तथा उन्नत बीउ उत्पादन, प्रवर्धन तथा स्तरोन्नति कार्यक्रम	संख्या	५	२८००	१४०००		१	२८००	१	२८००	१	२८००	१	२८००	१	२८००
१.२	रैथाने बाली संरक्षण, सम्बर्धन र प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वटा	५	९००	४५००		१	९००	१	९००	१	९००	१	९००	१	९००
१.३	पशु नश्ल सुधार प्रवर्धन कार्यक्रम	संख्या	५	१०००	५०००		१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००
१.४	व्यावसायिक नर्सरी तथा माछा विकास कार्यक्रम	वटा	५	२०००	१००००		१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००
१.५	उन्नत घाँस खेती श्रोत केन्द्र स्थापना तथा संचालन कार्यक्रम	संख्या	२	१०००	२०००		०	०	१	१०००	१	१०००	०	०	०	०
१.६	पशुपन्छी दाना उद्योग स्थापना तथा संचालन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	संख्या	२	१०००	२०००		०	०	१	१०००		०	०	०	१	१०००
१.७	तरकारी तथा फलफूल नर्सरी स्थापना, संचालन तथा प्रवर्धन कार्यक्रम	संख्या	९	५००	४५००		३	१५००	३	१५००	३	१५००	०	०	०	०
१.८	कृषि बिमा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	विगाह	१२५	९.८	१२२५		१०	९८	२५	२४५	२५	२४५	४०	३९२	२५	२४५
१.९	पशुधन बिमा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पशु संख्या	२५०००	०.२५	६२५०		५०००	१२५०	५०००	१२५०	५०००	१२५०	५०००	१२५०	५०००	१२५०
१.१०	सोध तथा अनुसन्धान प्रवर्द्धन कार्यक्रम (पूर्वाधार स्तरोन्नति समेत)	संख्या	४	५००	२०००		०	०	२	१०००	१	५००	१	५००	०	०

क्र.सं.	परिणाम एवं प्रतिफल सूचक अनुसारका रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाई	कूल भौतिक लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (रु. हजारमा)	कूल वित्तीय लक्ष्य (रु. हजारमा)	(आ.व. ०७९/८० सम्मको अवस्था)	लक्ष रकम (रु. हजारमा)									
							०८०/८१		०८१/८२		०८२/८३		०८३/८४		०८४/८५	
							लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम
१.११	जैविक खेती प्रबर्धन कार्यक्रम	विगाह	३००	२०	६०००		५०	१०००	५०	१०००	५०	१०००	१००	२०००	५०	१०००
१.१२	एक वडा एक कस्टम हायरिङ्ग सेन्टर विकास तथा यान्त्रीकरण प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वटा	१	१००००	१००००		०	०	१	१००००	०	०	०	०	०	०
१.१३	जैविक मल, बिषादी कारखाना स्थापना तथा संचालन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	संख्या	५	५००	२५००		१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
१.१४	पशु रोग तथा कृषि वाली नियमित रोकथाम तथा उपचारात्मक सेवा कार्यक्रम	संख्या	५	५००	२५००		१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
१.१५	कृषि तथा पशुपन्छी प्रयोगशालाको स्थापना तथा संचालन कार्यक्रम	संख्या	१	१००००	१००००			०	१	१००००		०		०		०
१.१६	जलवायु अनुकूलन प्रविधिको प्रयोग प्रवर्द्धन कार्यक्रम	संख्या	१	१००००	१००००			०	१	१००००		०		०		०
१.१७	विकसित उन्नत प्रविधि तथा तौरतरिका अवलम्वन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	पटक	१०	५००	५०००		२	१०००	२	१०००	२	१०००	२	१०००	२	१०००
	जम्मा				**९७४७५**			**१२५४८**		**४५६९५**		**१४१९५**		**१२८४२**		**१२१९५**

परिणाम २ः उत्पादन र उत्पादकत्वमा दिगो वृद्धि, बजार एवं व्यापारमा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता बृद्धि

तालिका नं. १४ परिणाम २

क्र.सं.	परिणाम एवं प्रतिफल सूचक अनुसारका रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाई	कूल भौतिक लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (रु. हजारमा)	कूल वित्तीय लक्ष्य (रु. हजारमा)	(आ.व. ०७९/८० सम्मको अवस्था)	लक्ष रकम (रु. हजारमा)									
							०८०/८१		०८१/८२		०८२/८३		०८३/८४		०८४/८५	
							लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम
परिणाम २ः उत्पादन र उत्पादकत्वमा दीगो वृद्धि, बजार एवं व्यापारमा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता बृद्धि																
२.१	पकेट क्षेत्र पहिचान तथा विकास कार्यक्रम	संख्या	९	२०००	१८०००	०	०	०	५	१००००	०	०	०	०	४	८०००
२.२	दाना सामग्री, डालेघाँस, घाँसेवाली, साइलेज, उत्पादन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वटा	२	३०००	६०००		१	३०००	१	३०००	०	०	०	०	०	०
२.३	माछा उत्पादनका लागि विद्युत सहुलियत तथा बैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वटा	५	१०००	५०००		१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००
२.४	घर घरमा दुध उत्पादनका लागि गाईभैसी पालन तथा बजारीकरण कार्यक्रम	वटा	५	१०००	५०००		१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००
२.५	खाद्यान्न तथा तेलहन बाली विकास कार्यक्रम	वटा	५	३०००	१५०००		१	३०००	१	३०००	१	३०००	१	३०००	१	३०००
२.६	बंगुर, कुखुरा, माछा तथा हाँस मिसन कार्यक्रम	वटा	५	२०००	१००००		१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००
२.७	कन्काई खोलावाट कृष्णे खोला सिंचाई डाइभर्सन आयोजना	वटा	१	१०००००	१०००००		०	०	०	०	१	१०००००	०	०	०	०
२.८	बक्राहा खोलावाट रामचन्द्रे खोला सिंचाई डाइभर्सन आयोजना	वटा	१	१०००००	१०००००		०	०	०	०	१	१०००००	०	०	०	०
२.९	उच्चमूल्य जाने तरकारी प्रवर्द्धन तथा विकास कार्यक्रम	वटा	५	१०००	५०००		१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००
२.१०	साना तथा भूमिगत सिंचाई कार्यक्रम	वटा	५	५०००	२५०००		१	५०००	१	५०००	१	५०००	१	५०००	१	५०००

क्र.सं.	परिणाम एवं प्रतिफल सूचक अनुसारका रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाई	कूल भौतिक लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (रु. हजारमा)	कूल वित्तीय लक्ष्य (रु. हजारमा)	(आ.व. ०७९/८० सम्मको अवस्था)	लक्ष रकम (रु. हजारमा)									
							०८०/८१		०८१/८२		०८२/८३		०८३/८४		०८४/८५	
							लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम
२.११	दक्ष प्राविधिक सेवाका लागि स्थानीय कृषि क्याम्पस तथा जनशक्ति उत्पादन तथा समन्वय मार्फत एक वडा एक एक कृषि तथा पशु प्राविधिक विकास कार्यक्रम	वटा	५	५००	२५००		१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
२.१२	व्यावसायिक उत्पादनका लागि वित्तिय साक्षरता तथा सहुलियत कृषि ऋण पहुँच अभिवृद्धि कार्यक्रम	वटा	५	५००	२५००		१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
२.१३	कृषि तथा पशुजन्य बस्तुको विविधिकरण तथा मूल्य श्रृखलामा आधारित व्यावसायिक उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वटा	५	१०००	५०००		१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००
२.१४	लाहा उत्पादन तथा बजारीकरण कार्यक्रम	वटा	१	५००	५००		०	०	१	५००	०	०	०	०	०	०
२.१५	कृषि तथा पशु उपजमा आधारित लघु उद्यम विकास कार्यक्रम	वटा	५	२०००	१००००		१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००
२.१६	कृषि तथा पशु उपज बजार विकास कार्यक्रम	वटा	१	१००००	१००००		०	०	१	१००००	०	०	०	०	०	०
२.१७	सार्वजनिक तथा निजी साझेदारी अवधारणामा आधारित व्यावसायिक कृषि तथा पशुपालन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वटा	५	१०००	५०००		१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००
२.१८	भूमिहीन, सिमान्तकृत तथा पिछडिएको वर्गका लागि लक्षित कृषि विकास कार्यक्रम	वटा	५	१०००	५०००		१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००
२.१९	सामुहिक कृषि तथा पशुपालन नमुना फार्म विकास कार्यक्रम	वटा	५	७००	३५००		१	७००	१	७००	१	७००	१	७००	१	७००
२.२०	बगर खेती तथा मौरीपालन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वटा	५	५००	२५००		१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
२.२१	फलफुल विकास तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वटा	५	१०००	५०००		१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००

क्र.सं.	परिणाम एवं प्रतिफल सूचक अनुसारका रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाई	कूल भौतिक लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (रु. हजारमा)	कूल वित्तीय लक्ष्य (रु. हजारमा)	(आ.व. ०७९/८० सम्मको अवस्था)	लक्ष रकम (रु. हजारमा)									
							०८०/८१		०८१/८२		०८२/८३		०८३/८४		०८४/८५	
							लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम
२.२२	चक्लाबन्दी खेती प्रणालीको विकास	संख्या	९	५०००	४५०००	२		०	०	०	३	१५०००	३	१५०००	३	१५०००
२.२३	उत्पादनको फार्म रेकर्ड व्यवस्थापन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वटा	१	५०००	५०००		०	०	१	५०००	०	०	०	०	०	०
	जम्मा				३९०५००			२४२००		४९७००		२३६२००		३६२००		४४२००

परिणाम ३: खाद्य सुरक्षा तथा पोषण सुधार

तालिका नं. १५ परिणाम ३

क्र.सं.	परिणाम एवं प्रतिफल सूचक अनुसारका रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाई	कूल भौतिक लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (रु. हजारमा)	कूल वित्तीय लक्ष्य (रु. हजारमा)	(आ.व. ०७९/८० सम्मको अवस्था)	लक्ष रकम (रु. हजारमा)									
							०८०/८१		०८१/८२		०८२/८३		०८३/८४		०८४/८५	
							लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम
परिणाम ३: खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुधार																
३.१	बृहत पोषण कार्यक्रम संचालन	वटा	१३५	५०	६७५०	९	२७	१३५०	२७	१३५०	२७	१३५०	२७	१३५०	२७	१३५०
३.२	एक घर एक करेसावारीको लागि उन्नत तरकारी बीउ विजन वितरण कार्यक्रम	पटक	९	५००	४५००	१	१	५००	२	१०००	२	१०००	२	१०००	२	१०००
३.३	एक टोल एक फलफुलवारीको लागि फलफुल विरुवा वितरण कार्यक्रम	पटक	५	२०००	१००००	१	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००
३.४	अति विपन्न घरपरिवारलाई खाद्य पोषण सुरक्षा सहयोग कार्यक्रम	पटक	१०	५००	५०००	३००	२	१०००	२	१०००	२	१०००	२	१०००	२	१०००
३.५	पोषण पाठशाला संचालन कार्यक्रम	संख्या	१०	२००	२०००	६००	२	४००	२	४००	२	४००	२	४००	२	४००
३.६	गर्भवती महिला तथा २४ महिनाका वालवालिका लक्षित पोषण व्यवस्थापन कार्यक्रम	संख्या	१८	५००	९०००	५	४	२०००	४	२०००	४	२०००	४	२०००	२	१०००
३.७	कृषक पाठशाला तथा नमूना बगैंचा कार्यक्रम	वटा	१८	५००	९०००	०	२	१०००	४	२०००	४	२०००	४	२०००	४	२०००

क्र.सं.	परिणाम एवं प्रतिफल सूचक अनुसारका रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाई	कूल भौतिक लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (रु. हजारमा)	कूल वित्तीय लक्ष्य (रु. हजारमा)	(आ.व. ०७९/८० सम्मको अवस्था)	लक्ष रकम (रु. हजारमा)									
							०८०/८१		०८१/८२		०८२/८३		०८३/८४		०८४/८५	
							लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम
३.८	बीउ बैंकको स्थापना तथा संचालन कार्यक्रम	वटा	४	५०००	२००००	०	१	५०००	१	५०००	१	५०००	१	५०००	०	०
३.९	खाद्यान्न भण्डारण गृहको निर्माण (५ हजार मेट)	वटा	१	२००००	२००००	०		०	१	२००००		०		०		०
३.१०	खाद्य गुणस्तर परिक्षण तथा स्तरोन्नती कार्यक्रम	पटक	५	४०००	२००००	०	१	४०००	१	४०००	१	४०००	१	४०००	१	४०००
३.११	महिलामैत्री खाद्य प्रशोधन मेशिनरी तथा उपकरण सहयोग कार्यक्रम	संख्या	५	२५००	१२५००	०	१	२५००	१	२५००	१	२५००	१	२५००	१	२५००
	जम्मा				**११८७५०**			**१९७५०**		**४१२५०**		**२१२५०**		**२१२५०**		**१५२५०**

परिणाम ४: संस्थागत विकास तथा सुशासन

तालिका नं. १६ परिणाम ४

क्र.सं.	परिणाम एवं प्रतिफल सूचक अनुसारका रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाई	कूल भौतिक लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (रु. हजारमा)	कूल वित्तीय लक्ष्य (रु. हजारमा)	(आ.व. ०७९/८० सम्मको अवस्था)	लक्ष रकम (रु. हजारमा)									
							०८०/८१		०८१/८२		०८२/८३		०८३/८४		०८४/८५	
							लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम
परिणाम ४: संस्थागत क्षमता तथा सुशासनमा सुधार																
४.१	समुह, सहकारी र कृषि सरोकारवालाहरुको क्षमता अभिबृद्धि कार्यक्रम	पटक	५०	१००	५०००		१०	१०००	१०	१०००	१०	१०००	१०	१०००	१०	१०००
४.२	मूल्य संजालको विकास (कृषि सहुलियत कोषको स्थापना)	पटक	५	२०००	१००००		१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००
४.३	कृषि सूचना केन्द्रको स्थापना र संचालन (कृषि डाटा बैंक)	वटा	१	१०००	१०००		०	०	१	१०००	०	०	०	०	०	०
४.४	कृषि विकासका लागि सार्वजनिक, निजी र सहकारी बिच कृषि साझेदारी कार्यक्रम	वटा	५	५००	२५००		१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००

क्र.सं.	परिणाम एवं प्रतिफल सूचक अनुसारका रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाई	कूल भौतिक लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (रु. हजारमा)	कूल वित्तीय लक्ष्य (रु. हजारमा)	(आ.व. ०७९/८० सम्मको अवस्था)	लक्ष रकम (रु. हजारमा)									
							०८०/८१		०८१/८२		०८२/८३		०८३/८४		०८४/८५	
							लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम	लक्ष्य	रकम
४.५	कृषकसंग कृषि विद्यार्थी र अनुसंधान कार्यक्रम (कृषि कलेजसंगको सहकार्यमा)	वटा	५	२००	१०००		१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
४.६	कृषि स्नातक गरेका प्राविधिकका लागि उद्यम विकास कार्यक्रम	वटा	५	२००	१०००		१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
४.७	एक वडा एक कृषि तथा पशु प्राविधिक व्यवस्थापन (कृषि स्नातक करार समेत)	वार्षिक	५	४०५०	२०२५०		१	४०५०	१	४०५०	१	४०५०	१	४०५०	१	४०५०
४.८	कृषि अन्वेषण कार्यक्रम	वटा	५	२००	१०००		१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
	जम्मा				**४१७५०**			**८१५०**		**९१५०**		**८१५०**		**८१५०**		**८१५०**

४.२ प्रतिफलमा आधारित कार्यक्रम कार्यान्वयन रणनीति

आगामी ५ वर्षका लागि तर्जुमा गरिएको यस रणनीतिक योजनाले तय गरेका लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू हासिल गरी समग्र कृषि क्षेत्रको दीर्घकालीन सोचतर्फ उन्मुख हुनका लागि यस रणनीतिक योजना बमोजिमका कार्यक्रमहरू समेत तर्जुमा गरिएको सन्दर्भमा तदनुरुप वार्षिक योजना बनाई कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ । यस योजनाले तय गरेका समष्टिगत रणनीति, निर्देशक सिद्धान्तहरू, प्राथमिकताका क्षेत्र तथा विषय क्षेत्रगत रुपमा पहिचान गरिएका रणनीतिहरूले नगरपालिकाको वार्षिक नीतिहरू समेत तर्जुमा गर्न मार्गदर्शन प्रदान गर्नेछ । यस योजनामा तय गरिएका प्रमुख रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना तथा नतिजा खाकाले वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न सहयोग गर्दछ ।

यस रणनीतिक योजनाका लक्ष्य, उद्देश्य तथा अपेक्षित उपलब्धीहरू हासिल गर्नका लागि नगरपालिका आफैंले सञ्चालन गर्ने कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू, प्रदेश सरकार तथा सङ्घ सरकारमार्फत् सञ्चालन हुने कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू, सार्वजनिक निजी साझेदारीमा सञ्चालन हुने कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू र विभिन्न गैरसरकारी संस्थाहरू समेतले स्थानीय सरकारसँग समन्वय गरी सञ्चालन गर्ने कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूले योगदान गर्नेछन् ।

परिणाम अनुसारका प्रतिफल प्राप्त गर्नेगरी तय गरिएको कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको कार्यान्वयन रणनीतिहरु देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.२.१ परिणाम १: कृषि, पशुपालन कार्यमा उन्नत प्रविधि अवलम्वन

प्रतिफल १.१: निजी क्षेत्र, सहकारी र कृषि व्यवसायीहरुको संलग्नतामा उन्नत बीउ/विरुवा, नश्ल, दाना तथा माछाका भुराहरुको उपलव्धता सुनिश्चित

कार्यान्वयन रणनीति:

- निजी क्षेत्र, सहकारी र कृषक समूहहरु समेतको लागत सहभागिताका आधारमा श्रोत बीउ तथा उन्नत बीउ उत्पादन, प्रबर्धन तथा स्तरोन्नति कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- स्थानीय पहिचान बोकेका रैथाने बालीहरुको संरक्षण, सम्बर्धन र प्रवर्द्धन गर्नका लागि त्यस्ता बालीहरुको बीउविजनको संरक्षण कार्यका लागि आवश्यक प्रोत्साहन गर्न समूह तथा सहकारीहरुलाई अनुदान लगायत क्षमता विकासका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- पशुपन्छीजन्य उपजको उत्पादकत्व वृद्धिका लागि पशु नश्ल सुधारका कार्यक्रम, जैविक मल कारखाना, उन्नत घाँस खेती श्रोत केन्द्र स्थापना तथा संचालन कार्यक्रम मार्फत पर्याप्त मात्रामा घाँसको उपलव्धता, पशुपन्छी दाना उद्योगमार्फत संतुलित दानाको उपलव्धता वृद्धि गरिनेछ । तरकारी तथा फलफूल नर्सरीको स्थापनामा सहयोग गरी गुणस्तरीय बेर्नाको उपलव्धता वृद्धि गरिनेछ ।
- १२५ विगाह क्षेत्रफल समेटिने गरी कृषि विमा तथा २५ हजार पशुधनको विमाको दायरामा समावेश गरी क्षती न्यूनीकरणका कार्यक्रममा किसानहरुलाई सम्मिलित गराईनेछ ।
- ३०० विगाह क्षेत्रफलमा जैविक खेती प्रवर्द्धन गर्न कृषक समूह वा कृषि सहकारीलाई आवश्यक अनुदान उपलव्ध गराईनेछ ।

प्रतिफल १.२: सहकारी तथा निजी क्षेत्र मार्फत् कृषकहरूको पहुँच हुने गरी यान्त्रिकीकरणका पर्याप्त विकल्पहरूको उपलव्धता

कार्यान्वयन रणनीतिः

- प्रत्येक वडामा रहने गरी एक एक वटा कस्टम हायरिङ्ग सेन्टरको स्थापना गरी कृषकहरुको यान्त्रीकरणमा पहुँच वृद्धि गरी यसको प्रयोगको मात्रा वृद्धि गरिनेछ ।
- जलवायु अनुकूलन प्रविधिको प्रयोगका लागि निजी फर्म, सहकारी तथा समूहलाई आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराईनेछ ।
- व्यावसायिक कृषक लक्षित विकसित उन्नत प्रविधि तथा तौरतरिका अवलम्वन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

प्रतिफल १.३: अनुसन्धान तथा प्रसारमा प्राविधिक क्षमताको विकास

कार्यान्वयन रणनीतिः

- पूर्वाधारको स्तरोन्नती तथा थप निर्माणमार्फत सोध तथा अनुसन्धान कार्यलाई संचालन गरिनेछ ।
- पशु रोग तथा कृषि वाली नियमित रोकथाम तथा उपचारात्मक सेवालाई प्रभावकारी रुपमा संचालन गरिनेछ ।
- माटोको उपचार, वालीमा तथा पशुपन्छीमा लाग्ने रोगको जाँच तथा उपचारका लागि प्रयोगशालाको स्थापना गरी उपचारको सेवा उपलब्ध गराईनेछ ।

४.२.२ परिणाम २: उत्पादन र उत्पादकत्वमा दीगो वृद्धि, बजार एवं व्यापारमा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता बृद्धि

प्रतिफल २.१: कृषि तथा पशुजन्य उपजको व्यावसायीकरण, विविधिकरण र उत्पादन बृद्धि

कार्यान्वयन रणनीतिः

- क्षेत्र पहिचान गरी वाली अनुसार पकेट निर्धारण गरी व्यावसायिक उत्पादन गर्न निजी क्षेत्र तथा समूह सहकारीलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । दाना सामग्री, डालेघाँस, घाँसेवाली, साइलेज, उत्पादन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रममा आवश्यक सहयोग प्रदान गरिनेछ ।
- बंगूर, कुखुरा, माछा तथा हाँसपालन कार्यलाई प्रवर्द्धन गर्न मिसन कार्यक्रम कै रुपमा सहयोग उपलब्ध गराईनेछ ।
- माछा उत्पादनका लागि विद्युत सहुलियत तथा बैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम
- घर घरमा दुध उत्पादनका लागि गाईभैसी पालन तथा बजारीकरण कार्यक्रम
- एक वडा एक एक कृषि तथा पशु प्राविधिकको व्यवस्था गरी उत्पादन अभिवृद्धिका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- व्यावसायिक उत्पादनका लागि वित्तिय साक्षरता तथा सहुलियत कृषि ऋण पहुँच अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- फलफुल तथा मौरीपालनको व्यावसायिक उत्पादनमा जोड दिईनेछ
- चक्लाबन्दी खेती प्रणालीको विकासमार्फत बाँझो रहने अवस्थाको अन्त्य गरिनेछ ।

प्रतिफल २.२: सिंचाई प्रविधिहरुको विकास तथा विस्तार

कार्यान्वयन रणनीति:

- खेतीयोग्य जमिनमा बाह्रै महिना सिंचाई सुविधा पुर्‍याउनका लागि कन्काई खोलावाट कृष्णे खोला सिंचाई डाइभर्सन आयोजना, बक्राहा खोलावाट रामचन्द्रे खोला सिंचाई डाइभर्सन आयोजना संचालनका लागि प्रदेश तथा संघसंग समन्वय गरिनेछ । त्यसैगरी ससाना तथा भूमिगत सिंचाई कार्यक्रमलाई निरन्तरता प्रदान गरिनेछ ।

प्रतिफल २.३: साना किसान र कृषि उद्यमीलाई मूल्य अभिवृद्धि र फाइदाहरू बढाउने प्रतिस्पर्धात्मक कृषि मूल्य शृङ्खला विकास

कार्यान्वयन रणनीति:

- उच्चमूल्य जाने तरकारीखेती प्रवर्द्धन गर्नका लागि आवश्यक सहयोगका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- मूल्य श्रृंखला विकासको संभाव्यता अध्ययन गरी पहिचान गरिएको कृषि तथा पशुजन्य बस्तुको विविधिकरण तथा मूल्य श्रृखलामा आधारित व्यावसायिक उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।
- कृषि तथा पशु उपजमा आधारित लघु उद्यमहरुको क्षमता सुदृढीकरणका लागि आवश्यक सहयोगका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

प्रतिफल २.४: कृषिको व्यावसायीकरणका लागि पूर्वाधारहरुको विकास

कार्यान्वयन रणनीति:

- कृषि तथा पशु उपजको सहज बजार पहुँचका लागि न्यूनतम पहुँच सडक, हाटवजार तथा संकलन केन्द्र, शीत भण्डारण केन्द्र तथा वजार विकासका आवश्यक पूर्वाधारहरुको निर्माण गरिनेछ ।

४.२.३ परिणाम ३ः खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुधार

प्रतिफल ३.१: पौष्टिक खाद्य विविधतायुक्त खाद्य उपभोग प्रवर्द्धन

कार्यान्वयन रणनीति:

- विविधतायुक्त पौष्टिक खानाको उपभोग प्रवृत्ति वृद्धि गर्न बृहत रुपमा पोषण सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । साथै खाद्य गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि परिक्षण तथा स्तरोन्नती कार्यक्रम समेत संचालन गरिनेछ ।
- एक घर एक करेसावारी अभियान संचालन गरी उक्त कार्य कार्यान्वयन गर्न उन्नत तरकारी बीउ विजन वितरण कार्यक्रम, एक टोल एक फलफुलवारीको लागि फलफुल विरुवा वितरण कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- पोषण सुरक्षा अभिवृद्धिका लागि पोषण पाठशाला संचालन, गर्भवती महिला तथा २४ महिनाका वालवालिका लक्षित पोषण व्यवस्थापन कार्यक्रम र कृषक पाठशाला तथा नमूना बगैंचा कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

- अति विपन्न घरपरिवार पहिचान गरी लक्षित खाद्य पोषण सुरक्षा सहयोग कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

प्रतिफल ३.२: आकस्मिक अवस्थाका लागि बीउ तथा खाद्यान्नको व्यवस्था

कार्यान्वयन रणनीति:

- प्रत्येक वडामा रहेका सहकारीहरुमध्ये तोकिएको काम गर्नसक्ने सहकारीको पहिचान गरी सो संगको सहकार्यमा नगरपालिकाका सवै वडामा एक एक वटा बीउ बैंकको स्थापना तथा संचालन गरिनेछ ।
- नगरपालिका क्षेत्रमा उपयुक्त स्थान तथा सक्षम सहकारीसंगको सहकार्यमा खाद्यान्न भण्डारण गृहको निर्माण (५ हजार मेट) गरी संचालनमा ल्याईनेछ ।

प्रतिफल ३.३: खाद्य मेशिनरीहरुको उपलव्धता र महिलाहरुको त्यसमा पहुँच सुनिश्चिता

कार्यान्वयन रणनीति:

- स्थानीय खाद्यान्नको परम्परागत प्रशोधनमा संलग्न खाद्य प्रशोधन प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्न महिलामैत्री खाद्य प्रशोधन मेशिनरी तथा उपकरण सहयोग कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

४.२.४ परिणाम ४: संस्थागत क्षमता तथा सुशासनमा सुधार

प्रतिफल ४.१: एकिकृत कृषि योजना तर्जुमा

कार्यान्वयन रणनीति:

- कृषिको विकासका निमित्त एकिकृत योजना तयार गरी वार्षिक योजनामार्फत कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ ।
- नगरपालिकाले तर्जुमा गर्नुपर्ने कृषि सम्बन्धी नीति, ऐन, कानूनहरु निर्माण गरी सो को परिपालना गरिनेछ ।

प्रतिफल ४.२: कृषक समूह, सहकारी तथा संलग्न सरोकारवालाहरुको क्षमता अभिवृद्धि

कार्यान्वयन रणनीति:

- समुह, सहकारी र कृषि सरोकारवालाहरुको क्षमता अभिबृद्धिका विभिन्न कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।
- स्थानीय कृषि विषय पठनपाठन हुने क्याम्पस, शिक्षालयसंगको समन्वयमा कृषकहरुको क्षमता अभिवृद्धिका लागि कृषकसंग कृषि विद्याथी र अनुसन्धान कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

प्रतिफल ४.३: वित्तीय सुविधा तथा सेवा लगायत कृषि व्यवसाय विकास सेवामा सहज पहुँच कायम

कार्यान्वयन रणनीति:

- विभिन्न वाली तथा वस्तुको मूल्य संजालको विकासका लागि बेग्लै कृषि सहुलियत कोषको स्थापना गरी सो मार्फत कार्य संचालन गरिनेछ ।
- कृषि व्यावसायिक योजना तर्जुमा तथा वजारीकरण योजनाका लागि उपयोग हुने हेतुले नगरपालिकास्तरमा एउटा कृषि सूचना केन्द्रको स्थापना र संचालन गरिनेछ र त्यसमा कृषिसंग सम्बन्धित बेग्लै सूचना प्रणालीको विकास गरिनेछ ।

- कृषि स्नातक गरेका प्राविधिकका लागि उद्यम विकास कार्यक्रममा आवद्ध गराउन प्रोत्साहनका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- कृषि स्नातकलाई करार सेवामार्फत सेवा लिनुका साथै एक वडा एक कृषि तथा पशु प्राविधिक व्यवस्था गरी कृषि प्रसार सेवालाई प्रभावकारी बनाईनेछ ।

४.३ योजना कार्यान्वयन संयन्त्र

यस रणनीतिको कार्यान्वयनका नगरपालिका कार्यपालिकाको कार्यालय अन्तर्गतका शाखाहरु (कृषि, पशु विकास, सहकारी, उद्यम विकास, सिंचाई पूर्वाधार, स्वास्थ्य, योजना तथा प्रशासन) जिम्मेवार रहनेछन् । आर्थिक विकास समितिले नीतिगत सहजीकरण गर्ने तथा समीक्षासहित आवश्यक परिमार्जनका लागि कार्यपालिकालाई सिफारिस गर्नेछ । नगर कार्यपालिकाले नीतिगत नेतृत्व प्रदान गर्नेछ भने भए गरेका सबै प्रशासनिक नेतृत्व प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले गर्नेछ । यस रणनीतिको कार्यान्वयनका लागि यसमा व्यवस्था भए बमोजिमका समष्टिगत तथा परिणाम र कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू कार्यान्वयनमा आए नआएको सम्बन्धमा वार्षिक रुपमा आन्तरिक अध्ययन गरी कार्यान्वयन अवस्थाको अनुगमन मूल्याङ्कन प्रतिवेन सम्बन्धित शाखा/एकाइहरूले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतमार्फत् कार्यपालिका समक्ष पेश गर्नेछन् र कार्यपालिकाले आवश्यक छलफलसहित कार्यान्वयनको व्यवस्था गर्नेछ । यस रणनीतिको कार्यान्वयनको अवस्थालाई स्वतन्त्र, तटस्थ तथा निष्पक्ष रुपमा अनुगमन, मूल्याङ्कन गर्न हरेक दुई वर्षमा तेस्रो पक्षबाट मूल्याङ्कन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ । यस्तो मूल्याङ्कन योजना अवधिमा दुईपटक र योजना कार्यान्वयन अवधि सम्पन्न भएपछि एकपटक गरेर जम्मा तीनपटक गरिनेछ । यस रणनीतिको कार्यान्वयन अवस्थाको मूल्याङ्कन गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने जिम्मेवारी सम्बन्धित शाखा/एकाइहरू तथा सम्बन्धित विषयगत समितिहरूको हुनेछ ।

परिच्छेद ५: अनुगमन तथा मूल्यांकन योजना

यस रणनीतिक योजनाका लक्षित उपलब्धीहरू हासिल गर्न नियमित एवम् प्रभावकारी अनुगमन अपरिहार्य छ । रणनीतिक योजना आफैं कार्यान्वयन हुनेभन्दा वार्षिक योजनामार्फत् कार्यान्वयन हुने भएकाले वार्षिक योजना समीक्षाका क्रममा यस योजनामा राखिएका प्रमुख रणनीतिक कार्यक्रम/आयोजना के कति कार्यान्वयन भए र नतिजा खाका प्रस्तुत गरिएको अपेक्षित असर तथा प्रतिफलहरू के कति हासिल हुँदै गएका छन् भन्ने विषयलाई वार्षिक योजना समीक्षाको मूलभूत विषयवस्तुका रुपमा स्थापित गरिनेछ । वार्षिक योजना समीक्षाका क्रममा रणनीतिक योजनाका लक्ष्य, उद्देश्यहरू के कति हासिल हुँदै गएका छन् भन्ने समीक्षा गरी तुलनात्मक प्रतिवेदन तयार गरी तदनुरुप थप कार्यान्वयन गर्दै नजाने हो भने यसको कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्न सकिने छैन । यो योजनाको कार्यान्वयन सुनिश्चित नभएमा यसले लिएका लक्ष्य उद्देश्यहरू हासिल हुने कुरा पनि सुनिश्चित हुने छैन ।

रणनीतिक तथा वार्षिक योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि समय, जिम्मेवारी, विधि, विषयवस्तु तथा अनुगमन मूल्याङ्कनको अपेक्षित प्रतिफल देहायको तालिमका प्रस्तुत गरिएको छ । यस बमोजिम नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना तयार गरी यस योजनाको लक्ष्य, उद्देश्यमा आधारित रही वार्षिक योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्था नगर कार्यपालिकाले गर्नेछ ।

तालिका नं. १७ योजना अनुगमनका लागि विधि, तौर तरिका तथा समय

समय	जिम्मेवारी	विधि	विषयवस्तु	प्रतिफल
अनुगमन				
▪ पटके, ▪ त्रैमासिक, ▪ अर्धवार्षिक, ▪ वार्षिक	▪ कृषि तथा पशुपन्छी शाखाका प्रमुख, ▪ प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, ▪ विषयगत समिति संयोजक तथा सदस्यहरू ▪ नगर उप प्रमुख ▪ नगर प्रमुख	▪ औपचारिक तथा अनौपचारिक स्थलगत अवलोकन, ▪ टेबुल अध्ययन (तथ्याङ्क तथा प्रतिवेदन अध्ययन, तस्वीर/भिडियो अवलोकन, टेलिफोन, जानकार व्यक्तिसँगको सोधपुछ) ▪ त्रैमासिक तथा वार्षिक समीक्षा ▪ सेवा/लाभग्राही वा उपभोक्तासँगको छलफल/अन्तर्वार्ता ▪ सरोकारवालासँगको अन्तर्वार्ता, ▪ कार्यपालिका सदस्य तथा सभाषद्सँगको छलफल,	▪ तोकिएको समय, मानव स्रोत, सामग्री, पूँजी तथा तिनको परिमाण, आवृत्ति र गुणस्तरमा आयोजना/कार्यक्रम कार्यान्वयन भए/नभएको ▪ तोकिएको समय र गुणस्तरमा सम्पन्न भई लक्ष्यित व्यक्ति लाभान्वित हुने/नहुने ▪ लाभान्वित व्यक्ति/समुदायको सङ्ख्या तथा अवस्था ▪ उप/विषय क्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य हासिल गर्न योगदान गर्ने/नगर्ने	▪ अनुगमन तथा समीक्षा प्रतिवेदन तयारी ▪ अनुगमन प्रतिवेदन कार्यान्वयन अवस्था पुनरावलोकन

समय	जिम्मेवारी	विधि	विषयवस्तु	प्रतिफल
		▪ कर्मचारी छलफल, ▪ तेस्रो पक्ष सहभागिता		
मूल्याङ्कन				
▪ योजनाको मध्यावधि (आ.व. २०८२/८३) ▪ योजना सम्पन्न भएपछि (आ.व. २०८४/८५)	▪ नगर कार्यपालिका	▪ आन्तरिक मूल्याङ्कन ▪ तेस्रो पक्ष मूल्याङ्कन	▪ रणनीतिक योजनाका समष्टिगत तथा विषय क्षेत्रगत सोच, लक्ष्य, उद्देश्य । ▪ अपेक्षित असर तथा प्रतिफल	▪ अपेक्षित उपलब्धीको आँकलन ▪ कार्यान्वयनमा रहेका कमजोरीहरू पहिचान

अनुसूचीहरू

अनुसूची १: गौरादह नगरपालिकाको कृषि क्षेत्रको संभावना, अवसर तथा समस्या एवम् चुनौतीहरू

१. कृषि प्रविधि प्रणाली

उपक्षेत्र	समस्या र चुनौति	संभावना तथा अवसर
बीउ	दक्ष प्राविधिकको कमी, बीउमा मिसावट तथा भण्डारणमा कमी (पर्याप्त नभएको) अवस्था	धान, मकै, आलु, केरा, भुईकटहर आदिको बीउ उत्पादन भैरहेको, महारानीझोडा बीउ उत्पादन, बायोटेक, कन्काई सिड, उद्यमी कृषि तथा ह्याचरी दाना उद्योग जस्ता कार्य संचालन भैरहेको अवस्था
पशु नश्ल	कृत्रिम गर्भाधानवाट लिंग पहिचानमा अझै कठिन ता कृत्रिम गर्भाधान पर्याप्त नहुन	उन्नत जातको गाई जर्सी होलस्टिन, बोयर जातको बोका, जमुना पारी वाखा, भैसी मुर्रा, गुजराती डोक्ला भैसी, किसानहरुले गाईमा कृतिम गर्भाधानको अभ्यास भैरहेको
कृषि सामाग्री	गुणस्तरको बीउ नपाउनु, आयातित बीउमा परनिर्भरता, उचित भण्डारण कक्षको अभाव,	फलफुलको विरुवा, बाँसको विरुवा, घर घरमा करेसा वारी, अर्गानिक जैविक मल
अनुसंधान	वित्तको अभाव, पूर्वाधार तथा मेशिन औजारको अभाव, उपयोग रणनीतिको अभाव	कृषि क्याम्पस २ वटा रहेका, टिस्यूकल्चर ल्याव १ वटा रहेको, सामुहिक खेती २ वटा रहेका,बीउ विजन प्रशोधन केन्द्र रहेको, पशु दाना उत्पादन केन्द्र रहेको
जलवायू अनुकुलन तथाजैविक विविधता	बढ्दो शहरीकरण, ईंटाभट्टा लगायत उद्योगवाट हुने प्रदुषण, रसायनिक विषादीको प्रयोग, रसायनिक मलको दुरुपयोग	५५ वटा पोखरीहरु, नहर सिंचाई, जैविक खेती गर्ने समुहहरु, जैविक मल उत्पादन
सिप तथा ज्ञान	आधुनिक प्रविधिको ज्ञानमा कमी, दक्ष जनशक्तिहरुको पलायन, कृषक तहमा प्राविधिक पहुंचको कमी	अनुभवी कृषकहरु, कृषि प्राविधिक तथा प्रशिक्षकहरु
सिंचाई	बोरिगं मोटरमा लागत बढी लाग्ने, विद्युत सुलभ नहुनु, पर्याप्त पैनी र नहर नहुनु	मोटर बोरिगं, डिप वोरिगं,सतही सिंचाई, विद्युतिय सिंचाई
मेशिन उपकरण	लागत महंगो, मेशिनको प्रयोग अनुसार, उत्पादनमा कमी, साना खेत गराहरु	मल्टीपल हारभेष्टर र पावर टिलर, ट्र्याक्टर लगायका साधनको कृषि यान्त्रीकरण सेवा प्रदाना गर्ने ।
कानुनी आधार तथा अन्य	ऐन, नियम तथा कार्यविधिमा संसोधन, भारतसंगको खुला सिमाना	भुउपयोग नीति रहेको, आवधिक योजना तर्जुमा भैसकेको, अत्यन्त उर्वर माटो, कर्मठ कृषक तथा जनशक्तिहरु

२. कृषि व्यवसायीकरण

उपक्षेत्र	समस्या र चुनौति	संभावना तथा अवसर
उत्पादन सामाग्री, कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व	मुल बीउको सहज उपलव्धता नभएको, रैथाने जातका बीउ बैंक नभएको, नश्ल सुधारका लागि उन्नत विर्य र भण्डारणका लागि सामाग्री, औजार नभएको, उन्नत माछाका भुरा	पर्याप्त खेतीयोग्य जमिन रहेका, रैथाने बाली प्रवर्द्धन गर्न सकिने, नश्ल सुधारका कार्यक्रम संचालनमा रहेका, १०० भन्दा बढी माछा पोखरी रहेका, प्रत्येक घरमा २ देखि ४ वटा सम्म गाईपालन गरेका र प्रतिघर दैनिक न्यूनतम १०

उपक्षेत्र	समस्या र चुनौति	संभावना तथा अवसर
	र माछा उत्पादन सामाग्रीहरुको उपलब्धतामा कमी, दुधको उचित नपाएको र दुध संकलन केन्द्र स्थापना नभएको, क्षेत्र अनुसार उत्पादन हुने वालीको पकेट क्षेत्रको निर्धारण नभएको, माग बमोजिम ल्याव पर्याप्त छैन, नर्सरी पर्याप्त छैन, महामारीले गर्दा क्षति हुने अवस्थामा विमा ब्यवस्था नहुदा किसान मर्कामा परेको, बर्षातमा बाढीको समस्या रहेको	लिटर सम्म दुध उत्पादन हुने,धान, मकै, माछा, दुध, तरकारी, बंगुर, कुखुरा, हाँसको उत्पादन हुने, लाहा खेती जस्ता नवप्रवर्तन कार्यक्रम शुरुवात भएको
सिंचाई	वर्षभरी सिंचाई उपलब्ध नभएको,पर्याप्त मात्रामा बोरिगं नरहेको	कृष्णेखोला सिंचाई आयोजना रहेको, भूमिगत सिंचाईहरु रहेका
प्राविधिक तथा दक्ष जनशक्ति	प्राविधिकहरुको सहज उपलब्धता नरहेको, दक्षता र प्रविधिमा पहुंच नभएको	कृषि ज्ञान केन्द्र, प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण, पालिकामा कृषि तथा पशु विकास शाखा रहेको, किसानहरु परिश्रमी र उत्साहित रहेका
मेशिन औजार तथा यान्त्रीकरण	मेशिनरी सामानको प्रभावकारी उपयोग हुन सकेको छैन, मर्मत केन्द्र नभएको, दक्ष जनशक्ति नभएको, मिल्किंग मेशिन छैन, मेशिन औजार तथा यान्त्रीकरणहरु पर्याप्त छैन, हाभेष्टर छैन, कृषि उपकरणको उच्च लागत (ट्र्याक्टर घण्टाको २ हजार, हारभेष्टर ७ हजार रुपैया)	कस्टम हाइरिगं सेन्टर २ वटा, कम्बाइन हार्भेस्टर २ वटा साना सिंचाईका कार्यक्रमहरु, खेतवारी जोत्न ट्र्याक्टरहरु रहेको, पशु आहारका लागि साइलेज बनाउने मेशिन १ वटा, जैविक मल बनाउने मेशिन १ वटा, डेरी उद्योगका लागि सामान्य उपकरणहरु
व्यवसायीकरण तथा बजार पूर्वाधार	भण्डारण सुविधा नरहेको, उत्पादन पर्याप्त छैन, नेपाल भारत सिमाना जोडिएको हुनाले मूल्य प्रतिस्पर्धाले सही मूल्य प्राप्त गर्न नसकेको, उत्पादिन बस्तुको संकलन केन्द्र छैन, किसान र ब्यापारीविच उचित संचारको ब्यवस्था नभएको, वजार ब्यवस्थापनका लागि सामुहिक वजार ब्यवस्थापन गर्न नसक्नु ।	ह्याचरी चल्ला बनाउने (१० हजार प्रतिदिन उत्पादन), धान तथा मकैको प्रशोधन तथा प्याकेजिगं कार्य, आलु र केराको टिस्यूकल्चर ल्याव रहेको, ४ वटा ठुला हाटबजार, ६ वटा गुद्री बजार, २५ वटा दुध प्रशोधन केन्द्र (५० हजार लिक्षमतामा), कस्टम हायरिंग सेन्टर संचालनमा, कृषि थोक बजार १ वटा, पशुहाट बजार १ वटा
वित्तीय सेवा सुविधा	सबै वडामा वित्तिय सेवाको पहुंच नरहेको, वित्तिय सेवा लिने प्रक्रिया निकै कठिन र झन्झटिलो रहेको, बैकसंग कारोवार गर्नका लागि बैकले कृषकहरुलाई हेर्ने दृष्टिमा भेदभाव, बैकको ब्याजदर अप्रत्यासित बृद्धिले समस्या, पहुंचमा कम	बैक तथा वित्तिय संस्थाहरु ५ वटा, सहकारीहरु २१ वटा, लघुवित्त सामुहिक ऋणको ब्यवस्था रहेको, विकास बैकहरु २ वटा
कृषि व्यवसाय सेवा प्रदायकहरु	स्थलगत अनुगमन प्रभावकारी नभएको, कृषि प्राविधिकहरुको संख्या कम भएको	सरकारका विभिन्न तहमा रहेका सेवा प्रदायक संस्थाहरु रहेका जस्तै प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण आयोजना, कृषि ज्ञान केन्द्र,

उपक्षेत्र	समस्या र चुनौति	संभावना तथा अवसर
		भेटेनरी अस्पताल तथा विज्ञ केन्द्र, पालिकाको कृषि तथा पशुसेवा शाखा, निजी क्षेत्रवाट संचालन गरेका एग्रोभेट सेवाको पहुंच रहेको, कृषि सहकारी संस्थाहरु रहेका

३. खाद्य तथा पोषण

उपक्षेत्र	समस्या र चुनौति	संभावना तथा अवसर
खाद्य उपलब्धता - उपादकत्वको अवस्था	अण्डा उत्पादनमा कमी, सागसब्जी उत्पादनमा कमी, दुध उत्पादनमा कमी -फलफूलको उत्पादकत्वमा कमी, तेलहन उत्पादनमा कमी, दलहन उत्पादनमा कमी, मलको उपलब्धतामा कमी	धान ५.८ मे.टन/हे., मकै ५.४ मे.टन/हे., माछा ९ मे.टन/हे., फापर १.२ मे.टन/हे., तोरी १.३ मे.टन/हे., आलु १६ मे.टन/हे., कागती ६.५ मे.टन/हे., फापर १.२ मे.टन/हे., तरकारी १८.१९मे.टन/हे, दुधः १५० मिलि/ब्यक्ति/दिन, अण्डा न्युन उत्पादन, मासु ५.६ मे.टन/महिना, च्याउ १०० केजि/दिन
खाद्यमा पहुँच - खाद्य उपयोगमा बिबिधताको अवस्था	पर्याप्त मात्रामा उत्पादन नभएको, सबैको पहुँचमा नभएको, संकलन केन्द्र तथा खाद्य भण्डारण केन्द्र नभएको, कोल्डस्टोरको सुबिधा नभएको, समुदायमा बृहतपोषण सम्बन्धी ज्ञान, धारणा,ब्यवहार पर्याप्त नभएको (Balance diet) को बारेमा जानकारी नभएको, सधै आफ्नो बारीमा उत्पादन भएको खाद्यबस्तु जे छ त्यहि उपयोग गर्ने	सबै आवश्यक खाद्यतत्वको उत्पादन तथा विविधिकरणको सुची खाद्यान्नको बर्गीकरण भएको समुह १ - अन्न वा अन्य जमिनमुनी फल्ने कन्दमुदल, समुह २ - गेडागुडी, दलहन, तेलहन, समुह ३ - भिटामिन ए पाईने फलफूल तथा तरकारी वा अन्य तरकारी,समुह ४- पशुजन्य स्रोत (दुध तथा दुग्ध पदार्थ, माछा, मासु र अण्डा), बजारको उपलब्धता भएको
खाद्यको उपयोग - अधिक पोषणयुक्त खानाको उपयोगको अवस्था	अधिक कुपोषण (over nutrition), Anemia-५६%, ख्याउटेपन-२४%, कमतौल-१९%, पुड्कोपन-३३%, Low Birth Weight (जन्मदा कम तौल)-२७%	चामल/आलु/गँहु (कार्बोहाईट्रेड) को उपयोग बढी
स्थायित्वका आधारहरु	खाद्य पदार्थको उपभोग गर्दा सन्तुलित खानाको उपयोगमा कमी (हरेक बार खाना चारको अभ्यास नभएको), पुर्णस्तनपान ६ महिनासम्मका बालबालिकाहरुलाई आमाको दुधमात्र खुवाउने अभ्यासमा कमी, अम्लिय माटोको कारण उत्पादनमा कमी, मलको समस्या, शुद्ध खानेपानीको समस्या, सिँचाईको कमी, उत्पादित खाद्य वस्तुको न्युनतम समर्थम मुल्य कायम नहुनु	प्रशोधनमा निजी तथा सरकारी क्षेत्रको सहभागिता, उत्पादनको लागि उर्वर भुमि, शासकिय प्रबन्ध, गैर सरकारी संस्थाको, सहयोग, जनशक्ति, कृषि अध्ययन संस्था, बीउबिजन उत्पादन केन्द्र, कृषि/पशु सेवा केन्द्र, स्वास्थ संस्था, प्रशोधन मिलहरु, बजार पूर्वाधार, मातृपोकषणा कार्यक्रम

४. संस्थागत विकास र सुशासन

उपक्षेत्र	समस्या र चुनौति	संभावना तथा अवसर
सार्बजनिक संस्थाहरु कार्यक्षेत्र	श्रोत साधन, वजेटको कमी,- अनुसन्धान, बिकास र विस्तारमा Linkage नहुनु, घट्दो विद्यार्थी भर्ना दर,५०% भन्दा उत्पादित जनशक्ति पलायन भई जनशक्ति अभाव हुनु	गौरादह न.पा अन्तर्गत कृषा विकास शाखा तथा पशुपक्षि विकास शाखा,कृषि क्यापस २, CTEVT वाट सम्बन्धन डोरामारी कृषि विद्यालय, कृषि तथा पशु विकासको प्रसार, प्रविधिको प्रयोग, सामाग्री विस्तार र हस्तानतरण, कृषि तथा पशुपन्छि सम्बन्धी आउने विपद् सम्बन्धी व्यस्थापन, विभिन्न परामर्श सेवा, अध्ययन अध्यापन, अनुसन्धान, दक्ष प्राविधिक जनशक्ति उत्पादन, मध्यम स्तरको प्राविधिक जनशक्ति उत्पादन
निजी सेवा प्रदायकहरु तथा कार्यक्षेत्र	घट्दो विद्यार्थी भर्ना दर, ५०% भन्दा उत्पादित जनशक्ति पलायन भई जनशक्ति अभाव हुनु, परिक्षण वेगर अनुमानको भरमा सिफारिस गर्नु, तत्र नहुनु, दर्ता नविकरण नभई संचालन हुनु,उत्पादन भएको सामाग्रीमा उचित मूल्य नपाउनु र बजारसंग प्रतिस्पर्धा जोडिन नसक्नु, पर्याप्त उत्पादन नहुनु, उत्पादन अनुसारको वजार नपाउनु, गुणस्तर नियन्त्रणको समस्याले गुणस्तरको सुनिश्चिता नहुनु	पूर्वाञ्चल कृषि क्यापस, गौरादह-१, एग्रोभेट, हाईक्रस वायोटेक, गौरादह,डेरी उद्योगहरु, पशु, कृषि तथा माछा फार्महरु, अध्ययन अध्यापन, अनुसन्धान, दक्ष प्राविधिक जनशक्ति उत्पादन, मध्यम स्तरको AI र औषधी उपचार, उत्पादन सहयोगी परामर्श सेवा, आलु, टमटरका उन्नत जातका बीउ उत्पादन Tissue Culture Technique, दुग्ध पदार्थहरुको उत्पादन, प्रशोधन र बजारीकरण, उत्पादन तथा विक्री वितरण
समुह र सहकारीहरु तथा कार्यक्षेत्र	नगद अनुदानका लागी मात्र खोल्न लालाहित हुने, कमजोर कार्य सम्पादन, समुह क्रियाशील नहुनु, कमजोर व्यवस्थापन, पर्याप्त प्रशिक्षित जनशक्ति नहुनु, व्यावसायिक योजनाको अभाव, प्रविधि सगँ जोडिन नसक्नु र कृषकहरुको उत्पादन सगँ प्रत्यक्ष सहभागी नहुनु	पशु समुह-१०, कृषि समुह-१०६, पकेट क्षेत्र-६, कृषि सहकारी-८, उत्पादन र वजारिकरण, कृषि सहकारीको हकमा कृषि उपज तथा बीउ उत्पादन, प्रशोधन, वजारीकरण, प्रविधि विस्तार, यान्त्रीकरण, सेवा तथा भण्डारण
गैर सरकारी सस्थाहरु	वितरणमुखी देखिएपनी क्षमता वृद्दि गर्न चासो नदिनु, सबै पक्ष नसमेटिनु, प्रभावकारी समन्वयको अभाव, कमजोर वित्तिय आधार, अनुगमन मूल्याङ्कन र पारदर्शिताको अभाव	लुथरन नेपाल, कारितास नेपाल, वडा नं. २, ५, ८ का सन्थाल, मुसहर सिमान्तकृत जातिहरुको कृषि र पशु उत्पादनबाट आय आर्जन वढाउने काम गर्ने, कृषि क्यापसमा विद्यार्थी फार्मर फिल्ड स्कुल, कृषक पाठशालामा सहयोग तथा सहजीकरण,Trico derma प्रयोग गरेर टमाटरको उत्पादन सम्बन्धी अनुसन्धानमा सहयोग
बैकिङ तथा वित्तिय संस्थाहरु तथा कार्यक्षेत्र	वास्तविक किसान वित्तिय सहयोग वाट टाढा हुनु, झन्झटिलो प्रकृया, ऋण प्राप्त गर्नलाई सास्ती	कमर्शियल बैंक ५,. विकास बैंक २, लघुवित्त २, ऋण तथा वचत सहकारी-७, कृषि सहकारी-९

अनुसूची २: कृषि विकास रणनीतिक योजना तर्जुमाका तस्वीरहरू

गौरादह नगरपालिकाका नगर प्रमुख तथा उप प्रमुखज्यूहरुवाट कृषि विकास रणनीतिक योजना तर्जुमा गोष्ठीको उद्घाटनको क्रममा आफ्नो मन्तव्य दिदै

आगामी १० वर्षको लागि गौरदह नगरपालिकाको कृषि विकास रणनीतिकको दीर्घकालीन सोच वारे सहभागीहरुवाट छनौट प्रतिनिधिहरुवाट तयार गर्ने क्रममा छलफल तथा तयार गरिएको सोच समहभागीहरुमा अनुमोदनका लागि प्रस्तुत गर्दै

"आत्मनिर्भर, समावेशी, प्रतिस्पर्धी तथा दिगो कृषि क्षेत्रको वृद्धि"

गौरदह नगरपालिकाको कृषि विकास रणनीतिक तर्जूमा गोष्ठीमा कृषिको उपक्षेत्रगत रुपमा आफ्नो समुहमा छलफल गर्दै

गौरदह नगरपालिकाको कृषि विकास रणनीतिक तर्जूमा गोष्ठीमा कृषिको उपक्षेत्रगत रुपमा आफ्नो समुहमा छलफल पश्चात समुह प्रस्तुतीकरण गर्दै

गौरदह नगरपालिकाको कृषि विकास रणनीतिक तर्जूमा गोष्ठीको क्रममा कोशी प्रदेशका उद्योग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयका सचिव श्री मेघनाथ तिमलसिना न्यूवाट सहभागीहरुसंग अन्तरकिया गर्दै

कृषि विकास रणनीतिक योजनाको मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरण पश्चात नगर प्रमुख र प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत ज्यूहरुवाट आफ्नो राय सहित सहभागीवाट सुझाव संकलनका लागि छलफल गर्दै

कृषि विकास रणनीतिक योजना तर्जूमा गर्ने क्रममा वडास्तरिय छलफलमा लिएका तस्विरहरु

EVERLAS

अनुसूची ३: कृषि विकास रणनीतिक योजना तर्जुमामा सहभागीहरूको उपस्थिति

गौरादह नगरपालिका

कृषि विकास तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठिको हाजिरी

क.सं.	सहभागिको नाम/ थर	आवद्द रहेको संस्थाको नाम, ठेगाना	पद	सम्पर्क नम्बर	E-mail	उपस्थिती		
						२०८०।०२।०४	२०८०।०२।०५	२०८०।०२।०६
१	इन्द्रपति सुवेदी	गौरादह नगरपालिका	नगर प्रमुख	९८०१४०८३१८		[signature]	[signature]	[signature]
२	लक्ष्मी राजवंशी	गौरादह नगरपालिका	उप प्रमुख	९८६२००६२४८	Jalbasha rajbanshi @gmail .com	[signature]	[signature]	[signature]
३	राजेन्द्र भट्टराई	गौरादह नगरपालिका	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	९८४२[illegible]९११		[signature]	[signature]	[signature]
४	~~निर्मल वाग्लोला~~	सहकारी नगर समन्वय समिति						
५	बेदकेशरी चापागाईं	नमूना सहकारी खेती	अध्यक्ष	९८४७६२०४६२		[signature]	[signature]	[signature]
६	पितम्बर पौड्याल	गोदावरी प्रगतिशील	अध्यक्ष	९८[illegible]९३२		[signature]	[signature]	[signature]
७	कमल खतिवडा	[illegible] गौरादह-४	सचिव	९८६२८६२२०२		[signature]	[signature]	[signature]
८	युवराज दुलाल	[illegible]	अध्यक्ष	९८२५३८२५०६		[signature]	[signature]	[signature]
९	निर्मल वाग्लोला	पालिका समन्वय समिति गौरादह	संयोजक	९८४२६२१०४३		[signature]	[signature]	[signature]
१०	कामेश्वर राजवंशी	आदर्श कोहबरा [illegible]	अध्यक्ष	९८१४६६५५५१		[signature]	[signature]	[signature]
११	नारायण पौड्याल	गाईपालन [illegible]	अध्यक्ष	९८४१६८९९		[signature]	[signature]	
१२	दुर्लभ कार्की	पार्किङ्स बायोटेक प्रा.लि.	संचालक / प्रबन्धक	९८०१०४५७७६		[signature]	[signature]	[signature]
१३	कृष्ण प्र. कार्की	गौरादह आई.पि.एम. [illegible]	उपाध्यक्ष	९८१४०६८३०५		[signature]	[signature]	[signature]

गौरादह नगरपालिका

कृषि विकास तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठिको हाजिरी

क.सं.	सहभागिको नाम/ थर	आबद्द रहेको संस्थाको नाम, ठेगाना	पद	सम्पर्क नम्बर	E-mail	उपस्थिती		
						२०८०।०२।०४	२०८०।०२।०५	२०८०।०२।०६
१४	गोल लिम्लाम्बु	गौरादह नगरपालिका झापा कार्यपालिका सदस्य	सदस्य	९८४२७४४४५८		[signature]	[signature]	[signature]
१५	ईश्वर बहादुर विश्वकर्मा	गौ. न. पा. को. पी. सं.	सदस्य	९८४२०९५२५९		[signature]	[signature]	[signature]
१६	कृष्णानन्द रजौरी	गौरादह न.पा. कार्यपालिका सदस्य, गौरा-६	सदस्य	९८४२७२४५०६		[signature]	[signature]	[signature]
१७	गोपाल प्र. कोइराला	गौरादह न. पा. वडा अध्यक्ष-२	अध्यक्ष-२	९८४२६४४८८०		[signature]	[signature]	[signature]
१८	दुर्गा घिमिरे (कुइँकेल)	गौरादह-7 कार्यपालिका	सदस्य	9844606755		[signature]	[signature]	[signature]
१९	कुन्ता फेराजुली	गौरादह-९ कार्यपालिका	सदस्य	9815095092		[signature]	[signature]	[signature]
२०	तुलसा कोइला	गौरादह-४ कार्यपालिका	सदस्य	9814951757		[signature]	[signature]	[signature]
२१	अन्जु निरौला	गौरादह-१	कार्यपालिका-	९८६६०६४९००		[signature]	[signature]	[signature]
२२	कल्पना अधिकारी	गौरादह ६	सदस्य	९८४२९१०२५६		[signature]	[signature]	[signature]
२३	सुबोध खनाल	गौरादह कृषि क्याम्पस	नि. क्या. प्र.	९८५११२८८९८		[signature]	[signature]	[signature]
२४	अनिल कुमार पौडेल	पूर्वाञ्चल कृषि क्याम्पस	[illegible]	९८४१०२६०४०		[signature]	—	
२५	कोशल भण्डारी	वडा कार्यालय गौ.न.पा.-१	वडा सचिव	९८४२५६६६७		[signature]	[signature]	
२६	उपेन्द्र कु. राजवंशी	वडा अध्यक्ष गौ.न.पा.-८	वडा अध्यक्ष	९८४१६२१०२९		[signature]	[signature]	[signature]

गौरादह नगरपालिका

कृषि बिकास तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठिको हाजिरी

क.सं.	सहभागिको नाम/ थर	आवद्द रहेको संस्थाको नाम, ठेगाना	पद	सम्पर्क नम्बर	E-mail	उपस्थिती		
						२०८०।०२।०४	२०८०।०२।०५	२०८०।०२।०६
२७	बलराम रवले	गौ.न.पा.-6	वा.अ.	9817002104		[signature]	[signature]	[signature]
२८	नृपेन्द्र निरौला	गौरादह - ५	वडा अ०	9852678641		[signature]	—	
२९	लक्ष्मी न्यौपाने	वडा ९ [illegible] ॥ ८	[illegible]	9806082602		[signature]	[signature]	[signature]
३०	धन ब० लिम्बु	॥ ॥ ९	सचिव	9825966781		[signature]	[signature]	[signature]
३१	राजेश परामुले	॥ ९	अध्यक्ष	9842640218		[signature]	[signature]	[signature]
३२	तोयानाथ उपाध्याय	गौरादह [illegible] ६.	वा.अध्यक्ष	9804926704		[signature]	—	
३३	सनिता राई	गौरादह नगरपालिका	नी प्रा स	9842588099		[signature]	[signature]	[signature]
३४	दिनेश ढकाल	॥	॥	९८४३९६८४४६०		[signature]	[signature]	
३५	श्याम निरौला	॥	MIS operator	९८४६९८२५३८		[signature]	[signature]	[signature]
३६	खगेन्द्र गुरागाई	॥	IT अधिकृत	9841354461		[signature]	[signature]	[signature]
३७	संग्राम भट्टराई	॥	कृषि अधिकृत	9862698851		Bhattarai	Bhattarai	—
३८	सदिक्षा घिमिरे	भरतपुर, चितवन	[illegible]	9845806446		[signature]	[signature]	[signature]
३९	ढिलमया पोखरेल	वडा नं ४ [illegible]	वडा सचिव	९८४९८४९९६२.		[signature]	[signature]	[signature]

गौरादह नगरपालिका

कृषि विकास तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठिको हाजिरी

क्र.सं.	सहभागिको नाम/ थर	आवद्द रहेको संस्थाको नाम, ठेगाना	पद	सम्पर्क नम्बर	E-mail	उपस्थिती		
						२०८०।०२।०४	२०८०।०२।०५	२०८०।०२।०६
[illegible]	कुल प्र. निरौला	प्रेडिक, ललितपुर	अर्थशास्त्री	९८४१९९८६०६	Kulprasad1969@yahoo.com	[signature]	[signature]	[signature]
[illegible]	दिपेन्द्र श्याम घिमिरे	"	परामर्शदाता	9851018825	dipendrashyam@gmail.com	[signature]	[signature]	[signature]
[illegible]	ज्योति ढुंगाना	"	"	9851334817	[illegible]	[signature]	[signature]	[signature]
[illegible]	बसन्त प्र. [illegible]	"	"	९८४१[illegible]	resilientnepal@yahoo.com	[signature]	[signature]	
[illegible]	मित [illegible]	गौरादह उद्योग वाणिज्य संघ	अध्यक्ष	9852170652		[signature]		
[illegible]	[illegible]	गौरादह न.पा. [illegible]		९८[illegible]		[signature]	[signature]	[signature]
६३	[illegible]		ई.	९८४२०२०५१२		[signature]		
४६	गणेश भट्टराई	भैरीबारी अस्पताल तथा पशु विज्ञान केन्द्र	[illegible]	९८४२०८२४४८	bhattaraiganesh@gmail...	[signature]	[signature]	[signature]
४८	अंकित भट्टराई	कृषि ज्ञान केन्द्र झापा	बागवानी विकास अधिकृत	९८४१९८०५८४	ankeetbhattarai@gmail.com	[signature]	[signature]	[signature]
४९	सुरज गैह्रे	PMAMP झापा	कृषि अधिकृत	९८६६२८०३६	surajgaihre@gmail.com	[signature]	[signature]	[signature]
५०	नबिन अधिकारी	कृषि निर्देशनालय विराटनगर	कृषि प्रसार अधिकृत	९८४५६२२५८८	nabinladh@gmail.com	[signature]	[signature]	
५१	धर्मराज बोहरा	प्रेडिक ललितपुर	परामर्शदाता	९८६८२६६४५०	dharmabohara@gmail.com	[signature]	[signature]	[signature]
५२	गोविन्द श्रेष्ठ	गौरादह न.पा. सूचना शाखा	सूचना अधिकारी	९८६२६८०२८३	shrestha0399@gmail.com	[signature]	[signature]	

गौरादह नगरपालिका

कृषि बिकास तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठिको हाजिरी

क्र.सं.	सहभागिको नाम/ थर	आवद्द रहेको संस्थाको नाम, ठेगाना	पद	सम्पर्क नम्बर	E-mail	उपस्थिती		
						२०८०।०२।०४	२०८०।०२।०५	२०८०।०२।०६
५३	चिरञ्जीवी गजुरेल	[illegible]		९८४२६२२३३६		—	[illegible]	[illegible]
५४	रुप्सा तिमल्सेना	विद्यार्थी		[illegible]		[illegible]	[illegible]	[illegible]
५५	कल्पना खतिवडा	[illegible]		[illegible]		—	[illegible]	[illegible]

गौरादह नगरपालिका

कृषि बिकास तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठिको हाजिरी

क.सं.	सहभागिको नाम/ थर	आवद्द रहेको संस्थाको नाम, ठेगाना	पद	सम्पर्क नम्बर	E-mail	उपस्थिती		
						२०८०।०२।०४	२०८०।०२।०५	२०८०।०२।०६
५५	मेघनाथ तिमलसिना	उद्योग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, कोशी प्रदेश	सचिव	९८५४८८२९६०	meghnathtimalsena@gmail	-	[illegible]	
५६	डा. सितल भट्टराई	भेटरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र	प्रमुख	9852671390	shitalbhattarai@gmail.com	-	[illegible]	
५७	सागर विष्ट	कृषि ज्ञान केन्द्र भद्रपुर, झापा	प्रमुख	9852671109	sagarbista05@gmail.com	-	[illegible]	
५८	[illegible]	गौरादह नपा कृषि शाखा	[illegible]	9851133267	basnetdurgamani70@gmail.com	[illegible]	[illegible]	[illegible]
५९	[illegible]	गौरादह न.पा. [illegible]	सदस्य	[illegible]	—	—	[illegible]	[illegible]
६०	दिलीप भण्डारी	गौरादह — ३	[illegible]	[illegible]	dilipbhandari626@gmail	[illegible]	[illegible]	[illegible]
६१	मोहन [illegible]	गौरादह न.पा. [illegible]	[illegible]	[illegible]		—	[illegible]	[illegible]
६२	गुरु सुवेदी	कमल - ९ झापा	—	9851063605	guru.subedi14@gmail.com	[illegible]		
६३	[illegible]	[illegible]	अध्यक्ष	[illegible]		—	[illegible]	[illegible]
६४	हरिराम अधिकारी	[illegible]	सदस्य	[illegible]		—	—	[illegible]
६५	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]		|	|	[illegible]

कृषि विकास रणनीतिक योजनाको प्रारुप प्रस्तुती तथा छलफलको उपस्थित सहभागीहरु

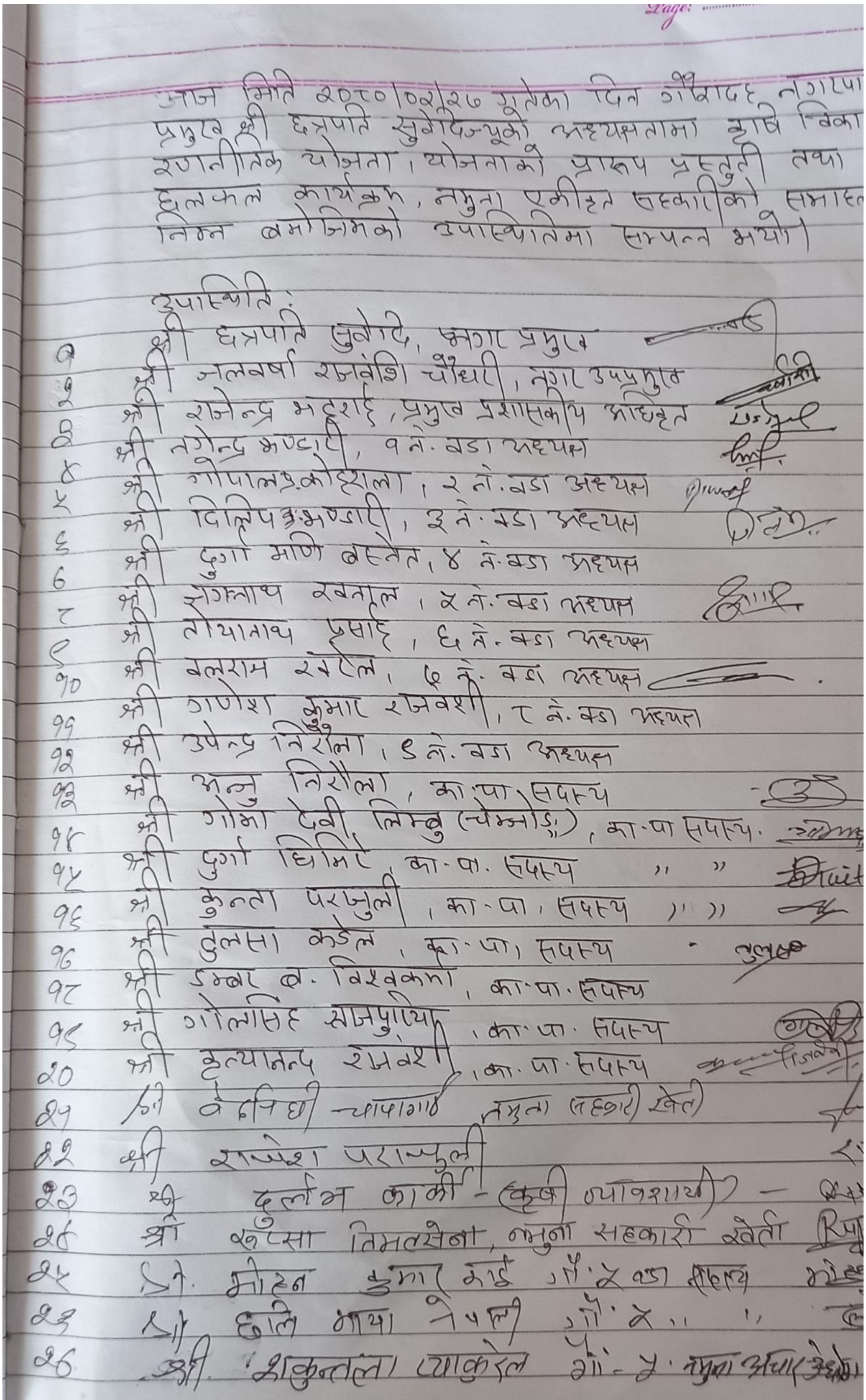

Page: ....

आज मिति २०८०।०२।२७ गतेका दिन गौरादह नगरपालिका प्रमुख श्री छत्रपति सुवेदीज्यूको अध्यक्षतामा कृषि विकास रणनीतिक योजना। योजनाको प्रारुप प्रस्तुती तथा छलफल कार्यक्रम, नमुना एकीकृत सहकारीको समाहल निम्न बमोजिमको उपस्थितिमा सम्पन्न भयो।

उपस्थिति:

१ श्री छत्रपति सुवेदी, नगर प्रमुख
२ श्री जलवर्षा राजवंशि चौधरी, नगर उपप्रमुख
३ श्री राजेन्द्र भट्टराई, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
४ श्री नगेन्द्र भण्डारी, १ नं. वडा अध्यक्ष
५ श्री गोपालप्र. कोइराला, २ नं. वडा अध्यक्ष
६ श्री दिलिपप्र. भण्डारी, ३ नं. वडा अध्यक्ष
७ श्री दुर्गा मणि बस्नेत, ४ नं. वडा अध्यक्ष
८ श्री रामनाथ खनाल, ५ नं. वडा अध्यक्ष
९ श्री तोयानाथ प्रसाई, ६ नं. वडा अध्यक्ष
१० श्री बलराम खरेल, ७ नं. वडा अध्यक्ष
११ श्री गणेश कुमार राजवंशी, ८ नं. वडा अध्यक्ष
१२ श्री उपेन्द्र तिरौला, ९ नं. वडा अध्यक्ष
१३ श्री अन्जु तिरौला, का.पा. सदस्य
१४ श्री गोमा देवी लिम्बु (चेम्जोङ), का.पा. सदस्य
१५ श्री दुर्गा घिमिरे, का.पा. सदस्य " "
१६ श्री कुन्ता परजुली, का.पा. सदस्य " "
१७ श्री तुलसा कडेल, का.पा. सदस्य
१८ श्री डम्बर ब. विश्वकर्मा, का.पा. सदस्य
१९ श्री गोलासिंह राजपुरिया, का.पा. सदस्य
२० श्री कृत्यानन्द राजवंशी, का.पा. सदस्य
२१ श्री वैनिधी चापागाईं नमुना सहकारी खेती
२२ श्री राजेश पराजुली
२३ श्री दुर्लभ कार्की - (कृषि व्यवसायी) -
२४ श्री रुपसा तिमल्सेना, नमुना सहकारी खेती
२५ श्री मोहन कुमार राई गौं. ५ वडा सदस्य
२६ श्री छाले माया नेपाली गौं. ५ " "
२७ श्री शकुन्तला ख्याकुरेल गौं. ५ नमुना अचार उद्योग

हस्ताक्षर

२८ श्री कल्पना अधिकारी ३ नं. वडा सदस्य
२९. कमल खतिवडा सामाजिक मूल... वडा ३
३०. चुनामणी भण्डारी – ४ नं. वडा सदस्य
३१. चियाङ्देवी भण्डारी महाराजगंज [illegible]
३२. पितामबर पौडेल कृषक मूल... समिति
३३ बसन्त प्र. भट्टराई NEMDEC
३४ रमेश भण्डारी - NEMDEC
३५ डा. घनश्याम दाहाल, पशु चिकित्सक पशु सेवा शाखा
३६ रवीन्द्र गुरागाईं, सूचना प्रविधि अधिकृत
३७. प्रदिप रेग्मी, व. कृषि प्रसार अधिकृत
३८. सुनिता राई, ना.प्रा.स.
३९. हिमा दाहाल ना.प्रा.स.
४०. गणेश भट्टराई, सह. लेखापाल
४१. दिलीपश्याम घिमिरे, परामर्शदाता/NEMDEC
४२. कुल प्रसाद निरौला " "